

ГОСПОДАРСЬКИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Із змінами і доповненнями, внесеними

Законами України

від 4 лютого 2005 року N 2424-IV, ОВУ, 2005 р., N 8, ст. 432,
від 3 березня 2005 року N 2452-IV, ОВУ, 2005 р., N 13, ст. 652,
від 3 березня 2005 року N 2454-IV, ОВУ, 2005 р., N 13, ст. 654,
від 25 березня 2005 року N 2505-IV, ОВУ, 2005 р., N 13, ст. 662,
від 16 червня 2005 року N 2664-IV, ОВУ, 2005 р., N 29, ст. 1689,
від 16 червня 2005 року N 2668-IV, ОВУ, 2005 р., N 27, ст. 1537,
від 23 червня 2005 року N 2705-IV, ОВУ, 2005 р., N 29, ст. 1691,
від 6 липня 2005 року N 2738-IV, ОВУ, 2005 р., N 30, ст. 1773,
від 1 грудня 2005 року N 3164-IV, ОВУ, 2005 р., N 52, ст. 3246,
від 15 грудня 2005 року N 3201-IV, ОВУ, 2006 р., N 1, ст. 6,
від 15 грудня 2005 року N 3202-IV, ОВУ, 2005 р., N 52, ст. 3249,
від 15 грудня 2005 року N 3205-IV, ОВУ, 2006 р., N 10, ст. 597,
від 23 лютого 2006 року N 3480-IV, ОВУ, 2006 р., N 13, ст. 857,
від 15 березня 2006 року N 3528-IV, ОВУ, 2006 р., N 15, ст. 1065,
від 15 березня 2006 року N 3541-IV, ОВУ, 2006 р., N 15, ст. 1066,
від 14 вересня 2006 року N 133-V, ОВУ, 2006 р., N 40, ст. 2656,
від 16 листопада 2006 року N 358-V, ОВУ, 2006 р., N 49, ст. 3241,
від 1 грудня 2006 року N 424-V, ОВУ, 2007 р., N 1, ст. 1,
від 15 грудня 2006 року N 483-V, ОВУ, 2007 р., N 52, ст. 3476,
від 9 січня 2007 року N 549-V, ОВУ, 2007 р., N 8, ст. 276,
від 17 вересня 2008 року N 514-VI, ОВУ, 2008 р., N 81, ст. 2727,
від 18 вересня 2008 року N 523-VI, ОВУ, 2008 р., N 76, ст. 2547,
від 31 жовтня 2008 року N 639-VI, ОВУ, 2008 р., N 84, ст. 2809
(зміни, внесені Законом України від 31 жовтня 2008 року N 639-VI,
діяли до **1 січня 2011 року**),
від 25 грудня 2008 року N 800-VI, ОВУ, 2009 р., N 1, ст. 10,
від 5 березня 2009 року N 1070-VI, ОВУ, 2009 р., N 24, ст. 778,
від 11 червня 2009 року N 1509-VI, ОВУ, 2009 р., N 51, ст. 1725,
від 24 липня 2009 року N 1617-VI, ОВУ, 2009 р., N 59, ст. 2065,
від 21 січня 2010 року N 1837-VI, ОВУ, 2010 р., N 9, ст. 425,
від 11 лютого 2010 року N 1873-VI, ОВУ, 2010 р., N 13, ст. 600,
від 1 червня 2010 року N 2289-VI, ОВУ, 2010 р., N 49, ст. 1603
(зміни, внесені Законом України від 1 червня 2010 року N 2289-VI,
вводяться в дію з **31 липня 2010 року**),
від 6 липня 2010 року N 2435-VI, ОВУ, 2010 р., N 57, ст. 1940,
від 8 липня 2010 року N 2457-VI, ОВУ, 2010 р., N 59, ст. 2048,
від 9 вересня 2010 року N 2510-VI, ОВУ, 2010 р., N 77, ст. 2718,
від 9 вересня 2010 року N 2522-VI, ОВУ, 2010 р., N 76, ст. 2689,
від 7 жовтня 2010 року N 2592-VI, ОВУ, 2010 р., N 79, ст. 2793,
від 2 грудня 2010 року N 2756-VI, ОВУ, 2010 р., N 92, ст. 3249,
від 22 грудня 2010 року N 2850-VI, ОВУ, 2011 р., N 3, ст. 165,
від 21 квітня 2011 року N 3262-VI, ОВУ, 2011 р., N 39, ст. 1577,
від 21 квітня 2011 року N 3263-VI, ОВУ, 2011 р., N 39, ст. 1578,
від 21 квітня 2011 року N 3269-VI, ОВУ, 2011 р., N 39, ст. 1582,

від 12 травня 2011 року N 3322-VI, ОВУ, 2011 р., N 45, ст. 1821,
від 19 травня 2011 року N 3384-VI, ОВУ, 2011 р., N 46, ст. 1880,
від 16 червня 2011 року N 3531-VI, ОВУ, 2011 р., N 53, ст. 2091,
від 5 липня 2011 року N 3569-VI, ОВУ, 2011 р., N 59, ст. 2340,
від 7 липня 2011 року N 3610-VI, ОВУ, 2011 р., N 60, ст. 2404,
від 8 липня 2011 року N 3686-VI, ОВУ, 2011 р., N 60, ст. 2408,
від 8 вересня 2011 року N 3713-VI, ОВУ, 2011 р., N 77, ст. 2839,
від 22 грудня 2011 року N 4212-VI, ОВУ, 2012 р., N 5, ст. 164,
від 22 грудня 2011 року N 4220-VI, ОВУ, 2012 р., N 5, ст. 165,
від 13 березня 2012 року N 4498-VI, ОВУ, 2012 р., N 28, ст. 1033,
від 22 березня 2012 року N 4618-VI, ОВУ, 2012 р., N 30, ст. 1101,
від 24 травня 2012 року N 4835-VI, ОВУ, 2012 р., N 47, ст. 1824,
від 21 червня 2012 року N 5007-VI, ОВУ, 2012 р., N 58, ст. 2309,
від 4 липня 2012 року N 5042-VI, ОВУ, 2012 р., N 60, ст. 2408,
від 4 липня 2012 року N 5044-VI, ОВУ, 2012 р., N 60, ст. 2409,
від 5 липня 2012 року N 5060-VI, ОВУ, 2012 р., N 58, ст. 2315,
від 5 липня 2012 року N 5063-VI, ОВУ, 2012 р., N 63, ст. 2563,
від 5 липня 2012 року N 5073-VI, ОВУ, 2013 р., N 9, ст. 325,
від 6 вересня 2012 року N 5203-VI, ОВУ, 2012 р., N 76, ст. 3067,
від 6 вересня 2012 року N 5204-VI, ОВУ, 2012 р., N 76, ст. 3068,
від 6 вересня 2012 року N 5213-VI, ОВУ, 2012 р., N 83, ст. 3335,
від 2 жовтня 2012 року N 5405-VI, ОВУ, 2012 р., N 85, ст. 3429,
від 16 жовтня 2012 року N 5463-VI, ОВУ, 2012 р., N 93, ст. 3767,
від 6 листопада 2012 року N 5480-VI, ОВУ, 2012 р., N 89, ст. 3596,
від 16 травня 2013 року N 245-VII, ОВУ, 2013 р., N 44, ст. 1570,
від 4 липня 2013 року N 399-VII, ОВУ, 2013 р., N 57, ст. 2056,
від 4 липня 2013 року N 406-VII, ОВУ, 2013 р., N 60, ст. 2136

(З 1 січня 2014 року до цього Кодексу будуть внесені зміни згідно із Законом України від 5 липня 2012 року N 5080-VI)

(З 12 жовтня 2013 року до цього Кодексу будуть внесені зміни згідно із Законом України від 6 липня 2012 року N 5178-VI)

(У тексті Кодексу слова "статутний фонд" в усіх відмінках і числах замінено словами "статутний капітал" у відповідному відмінку і числі згідно із Законом України від 22 грудня 2010 року N 2850-VI)

(У тексті Кодексу слова "народне господарство" в усіх відмінках замінено словом "економіка" у відповідному відмінку згідно із Законом України від 13 березня 2012 року N 4498-VI)

(У тексті Кодексу слова "орган державної податкової служби", "податковий орган" та "державний податковий орган" в усіх відмінках і числах замінено словами "орган доходів і зборів" у відповідному відмінку і числі згідно із Законом України від 4 липня 2013 року N 406-VII)

Господарський кодекс України встановлює відповідно до [Конституції України](#) правові основи [господарської діяльності](#) (господарювання), яка базується на різноманітності [суб'єктів господарювання](#) різних форм власності.

Господарський кодекс України має на меті забезпечити зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток [підприємництва](#) і на цій основі підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальну спрямованість відповідно до вимог [Конституції України](#), утвердити суспільний господарський порядок в економічній системі України, сприяти гармонізації її з іншими економічними системами.

Розділ I ОСНОВНІ ЗАСАДИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Глава 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Предмет регулювання

1. Цей Кодекс визначає основні засади господарювання в Україні і регулює [господарські відносини](#), що виникають у процесі організації та здійснення [господарської діяльності](#) між [суб'єктами господарювання](#), а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Стаття 2. Учасники відносин у сфері господарювання

1. Учасниками відносин у сфері господарювання є [суб'єкти господарювання](#), [споживачі](#), органи державної влади та [органи місцевого самоврядування](#), наділені господарською компетенцією, а також громадяни, [громадські](#) та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

Стаття 3. Господарська діяльність та господарські відносини

1. Під господарською діяльністю у цьому Кодексі розуміється діяльність [суб'єктів господарювання](#) у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

2. Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання [прибутку](#), є [підприємництвом](#), а суб'єкти підприємництва - підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку ([некомерційна господарська діяльність](#)).

3. Діяльність негосподарюючих суб'єктів, спрямована на створення і підтримання необхідних матеріально-технічних умов їх функціонування, що здійснюється за участі або без участі [суб'єктів господарювання](#), є господарчим забезпеченням діяльності негосподарюючих суб'єктів.

4. Сферу господарських відносин становлять господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини.

5. Господарсько-виробничими є майнові та інші відносини, що виникають між **суб'єктами господарювання** при безпосередньому здійсненні господарської діяльності.
6. Під організаційно-господарськими відносинами у цьому Кодексі розуміються відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю.
7. Внутрішньогосподарськими є відносини, що складаються між структурними підрозділами **суб'єкта господарювання**, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами.

Стаття 4. Розмежування відносин у сфері господарювання з іншими видами відносин

1. Не є предметом регулювання цього Кодексу:

майнові та особисті немайнові відносини, що регулюються **Цивільним кодексом України**;

земельні, гірничі, лісові та водні відносини, відносини щодо використання й охорони рослинного і тваринного світу, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, атмосферного повітря;

трудові відносини;

фінансові відносини за участі **суб'єктів господарювання**, що виникають у процесі формування та контролю виконання **бюджетів усіх рівнів**;

адміністративні та інші відносини управління за участі суб'єктів господарювання, в яких орган державної влади або **місцевого самоврядування** не є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, і безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єкта господарювання.

2. Особливості регулювання майнових відносин **суб'єктів господарювання** визначаються цим Кодексом.

3. До **господарських відносин**, що виникають із **торговельного мореплавства** і не врегульовані **Кодексом торговельного мореплавства України**, застосовуються правила цього Кодексу.

Стаття 5. Конституційні основи правопорядку у сфері господарювання

1. Правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин **суб'єктів господарювання** та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

2. Конституційні основи правового господарського порядку в Україні становлять: **право власності Українського народу на землю, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, що здійснюється від імені Українського народу органами державної влади і органами місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України**; право кожного громадянина користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону; забезпечення державою

захисту прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальної спрямованості економіки, недопущення використання власності на шкоду людині і суспільству; право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; визнання усіх суб'єктів права власності рівними перед законом, непорушності права приватної власності, недопущення протиправного позбавлення власності; економічна багатоманітність, право кожного на підприємницьку діяльність, не заборонену законом, визначення виключно законом правових засад і гарантій підприємництва; забезпечення державою захисту конкуренції у підприємницькій діяльності, недопущення зловживання монополієм становищем на ринку, неправомірного обмеження конкуренції та недобросовісної конкуренції, визначення правил конкуренції та норм антимонопольного регулювання виключно законом; забезпечення державою екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги на території України; забезпечення державою належних, безпечних і здорових умов праці, захист прав споживачів; взаємовигідне співробітництво з іншими країнами; визнання і дія в Україні принципу верховенства права.

3. Суб'єкти господарювання та інші учасники відносин у сфері господарювання здійснюють свою діяльність у межах встановленого правового господарського порядку, додержуючись вимог законодавства.

Стаття 6. Загальні принципи господарювання

1. Загальними принципами господарювання в Україні є:

забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання;

свобода підприємницької діяльності у межах, визначених законом;

вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України;

обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємстві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави;

захист національного товаровиробника;

заборона незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини.

Стаття 7. Нормативно-правове регулювання господарської діяльності

1. Відносини у сфері господарювання регулюються Конституцією України, цим Кодексом, законами України, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також іншими нормативними актами.

Глава 2

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ФОРМИ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ І МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Стаття 8. Участь держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в господарській діяльності

1. Держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання.
2. Рішення органів державної влади та органів місцевого самоврядування з фінансових питань, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів, а також з адміністративних та інших відносин управління, крім організаційно-господарських, в яких орган державної влади або орган місцевого самоврядування є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, приймаються від імені цього органу і в межах його владних повноважень.
3. Господарська компетенція органів державної влади та органів місцевого самоврядування реалізується від імені відповідної державної чи комунальної установи. Безпосередня участь держави, органів державної влади та органів місцевого самоврядування у господарській діяльності може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України.

Стаття 9. Форми реалізації державою економічної політики

1. У сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну і соціальну політику, спрямовану на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому.
2. Економічна стратегія - обраний державою курс економічної політики, розрахований на тривалу перспективу і спрямований на вирішення крупномасштабних економічних та соціальних завдань, завдань культурного розвитку, забезпечення економічної безпеки держави, збереження і примноження її економічного потенціалу і національного багатства, підвищення народного добробуту. Економічна стратегія включає визначення пріоритетних цілей економіки, засобів та способів їх реалізації, виходячи зі змісту об'єктивних процесів і тенденцій, що мають місце в національному та світовому господарстві, та враховуючи законні інтереси суб'єктів господарювання.
3. Економічна тактика - сукупність найближчих цілей, завдань, засобів і способів їх досягнення для реалізації стратегічного курсу економічної політики в конкретних умовах, що складаються в поточному періоді розвитку економіки.
4. Правове закріплення економічної політики здійснюється шляхом визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, у прогнозах і програмах економічного і соціального розвитку України та окремих її регіонів, програмах діяльності Кабінету Міністрів України, цільових програмах економічного, науково-технічного і соціального розвитку, а також відповідних законодавчих актах.

Стаття 10. Основні напрями економічної політики держави

1. Основними напрямками економічної політики, що визначаються державою, є:

структурно-галузева політика, спрямована на здійснення державою прогресивних змін у структурі економіки, удосконалення міжгалузевих та внутрішньогалузевих пропорцій, стимулювання розвитку галузей, які визначають науково-технічний прогрес, забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної продукції та зростання рівня життя населення. Складовими цієї політики є промислова, аграрна, будівельна та інші сфери економічної політики, щодо яких держава здійснює відносно самостійний комплекс заходів стимулюючого впливу;

інвестиційна політика, спрямована на створення **суб'єктам господарювання** необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у **галузях**, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним;

амортизаційна політика, спрямована на створення **суб'єктам господарювання** найбільш сприятливих та рівноцінних умов забезпечення процесу простого відтворення **основних** виробничих і невиробничих фондів переважно на якісно новій техніко-технологічній основі;

політика інституційних перетворень, спрямована на формування раціональної багатоукладної економічної системи шляхом трансформування відносин власності, здійснення роздержавлення економіки, **приватизації** та націоналізації виробничих фондів, забезпечення на власній основі розвитку різних форм власності і господарювання, еквівалентності відносин обміну між **суб'єктами господарювання**, державну підтримку і захист усіх форм ефективного господарювання та ліквідацію будь-яких протизаконних економічних структур;

цінова політика, спрямована на регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку з метою забезпечення еквівалентності в процесі реалізації національного продукту, дотримання необхідної паритетності **цін** між галузями та **видами господарської діяльності**, а також забезпечення стабільності оптових та роздрібних цін;

антимонопольно-конкурентна політика, спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності **суб'єктів господарювання**, забезпечення їх взаємодії на умовах недопущення проявів дискримінації одних суб'єктів іншими, насамперед у сфері монопольного ціноутворення та за рахунок зниження якості продукції, послуг, сприяння зростанню ефективної соціально орієнтованої економіки;

бюджетна політика, спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу;

податкова політика, спрямована на забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження на **суб'єктів господарювання**, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян при **оподаткуванні їх доходів**;

грошово-кредитна політика, спрямована на забезпечення економіки економічно необхідним обсягом грошової маси, досягнення ефективного готівкового обігу, залучення коштів **суб'єктів господарювання** та населення до **банківської системи**, стимулювання використання **кредитних ресурсів** на потреби функціонування і розвитку економіки;

валютна політика, спрямована на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо **іноземних валют**, стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання;

зовнішньоекономічна політика, спрямована на регулювання державою відносин **суб'єктів господарювання** з іноземними суб'єктами господарювання та захист національного ринку і вітчизняного товаровиробника.

2. Держава здійснює екологічну політику, що забезпечує раціональне використання та повноцінне відтворення природних ресурсів, створення безпечних умов життєдіяльності населення.

3. У соціально-економічній сфері держава здійснює соціальну політику **захисту прав споживачів**, політику **заробітної плати** і доходів населення, політику **зайнятості**, політику соціального захисту та соціального забезпечення.

Стаття 11. Прогнозування та планування економічного і соціального розвитку

1. Здійснення державою **економічної стратегії** і **тактики** у сфері господарювання спрямовується на створення економічних, організаційних та правових умов, за яких **суб'єкти господарювання** враховують у своїй діяльності показники прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку.

2. Законом визначаються принципи державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України, система прогнозних і програмних документів, вимоги до їх змісту, а також загальний порядок розроблення, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, повноваження та відповідальність органів державної влади і **органів місцевого самоврядування** у цих питаннях.

3. Основними формами державного планування **господарської діяльності** є Державна програма економічного та соціального розвитку України, Державний бюджет України, а також інші державні програми з питань економічного і соціального розвитку, порядок розробки, завдання та реалізація яких визначаються **законом про державні програми**.

4. Органи влади Автономної Республіки Крим, **місцеві органи виконавчої влади** та **органи місцевого самоврядування** відповідно до **Конституції України** розробляють і затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних **адміністративно-територіальних одиниць** та здійснюють планування економічного і соціального розвитку цих одиниць.

5. **Суб'єктам господарювання**, які не враховують суспільні інтереси, відображені в програмних документах економічного і соціального розвитку, не можуть надаватися передбачені законом пільги та переваги у здійсненні **господарської діяльності**.

Стаття 12. Засоби державного регулювання господарської діяльності

1. Держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного і соціального розвитку застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання **господарської діяльності**.

2. Основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність **суб'єктів господарювання** є:

державне замовлення;

ліцензування, патентування і квотування;

сертифікація та стандартизація;

застосування нормативів та лімітів;

регулювання цін і тарифів;

надання інвестиційних, податкових та інших пільг;

надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

3. Умови, обсяги, сфери та порядок застосування окремих видів засобів державного регулювання господарської діяльності визначаються цим Кодексом, іншими законодавчими актами, а також програмами економічного і соціального розвитку. Встановлення та скасування пільг і переваг у господарській діяльності окремих категорій суб'єктів господарювання здійснюються відповідно до цього Кодексу та інших законів.

4. Обмеження щодо здійснення підприємницької діяльності, а також перелік видів діяльності, в яких забороняється підприємництво, встановлюються Конституцією України та законом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.2005 р. N 3205-IV)

Стаття 13. Державне замовлення

1. Державне замовлення є засобом державного регулювання економіки шляхом формування на договірній (контрактній) основі складу та обсягів продукції (робіт, послуг), необхідної для пріоритетних державних потреб, розміщення державних контрактів на поставку (закупівлю) цієї продукції (виконання робіт, надання послуг) серед суб'єктів господарювання, незалежно від їх форми власності.

2. Державний контракт - це договір, укладений державним замовником від імені держави з суб'єктом господарювання - виконавцем державного замовлення, в якому визначаються економічні та правові зобов'язання сторін і регулюються їх господарські відносини.

3. Поставки продукції для пріоритетних державних потреб забезпечуються за рахунок коштів Державного бюджету України та інших джерел фінансування, що залучаються для цього, в порядку, визначеному законом.

Придбання продукції для пріоритетних державних потреб за рахунок державних коштів здійснюється відповідно до вимог Закону України "Про здійснення державних закупівель".

4. Частину четверту виключено.

5. Засади та загальний порядок формування державного замовлення на поставку (закупівлю) продукції, виконання робіт, надання послуг для задоволення пріоритетних державних потреб визначаються законом.

6. Особливості відносин, що виникають у зв'язку з поставками (закупівлею) для пріоритетних державних потреб сільськогосподарської продукції, продовольства, озброєння та військової техніки, а також інших спеціально визначених (специфічних) товарів, регулюються відповідно до закону.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 15.12.2005 р. N 3205-IV,
від 01.06.2010 р. N 2289-VI,
який вводиться в дію з 31 липня 2010 року)

Стаття 14. Ліцензування, патентування та квотування у господарській діяльності

1. Ліцензування, патентування певних видів господарської діяльності та квотування є засобами державного регулювання у сфері господарювання, спрямованими на забезпечення єдиної державної політики у цій сфері та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів.

2. Правові засади ліцензування, патентування певних видів господарської діяльності та квотування визначаються виходячи з конституційного права кожного на здійснення підприємницької діяльності, не забороненої законом, а також принципів господарювання, встановлених у статті 6 цього Кодексу.

3. Ліцензія - документ державного зразка, який засвідчує право суб'єкта господарювання - ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку за умови виконання ліцензійних умов. Відносини, пов'язані з ліцензуванням певних видів господарської діяльності, регулюються законом.

4. У сферах, пов'язаних із торгівлею за грошові кошти (готівку, чеки, а рівно з використанням інших форм розрахунків та платіжних карток на території України), обміном готівкових валютних цінностей (у тому числі операції з готівковими платіжними засобами, вираженими в іноземній валюті, та з платіжними картками), у сфері грального бізнесу та побутових послуг, інших сферах, визначених законом, може здійснюватися патентування підприємницької діяльності суб'єктів господарювання.

Торговий патент - це державне свідоцтво, яке засвідчує право суб'єкта господарювання займатися певними видами підприємницької діяльності впродовж встановленого строку. Спеціальний торговий патент - це державне свідоцтво, яке засвідчує право суб'єкта господарювання на особливий порядок оподаткування відповідно до закону. Порядок патентування певних видів підприємницької діяльності встановлюється законом.

5. У необхідних випадках держава застосовує квотування, встановлюючи граничний обсяг (квоти) виробництва чи обігу певних товарів і послуг. Порядок квотування виробництва та/або обігу (включаючи експорт та імпорт), а також розподілу квот встановлюється Кабінетом Міністрів України відповідно до закону.

Стаття 15. Технічне регулювання у сфері господарювання

1. У сфері господарювання застосовуються:

технічні регламенти;

стандарти;

кодекси усталеної практики;

класифікатори;

технічні умови.

2. Застосування стандартів чи їх окремих положень є обов'язковим для:

суб'єктів господарювання, якщо на стандарти є посилання в технічних регламентах;

учасників угоди (контракту) щодо розроблення, виготовлення чи постачання продукції, якщо в ній (ньому) є посилання на певні стандарти;

виробника чи постачальника продукції, якщо він склав [декларацію про відповідність](#) продукції певним стандартам чи застосував позначення цих стандартів у її маркуванні.

3. У разі виготовлення продукції на [експорт](#), якщо угодою (контрактом) визначено інші вимоги, ніж ті, що встановлено технічними регламентами, дозволяється застосування положень угоди (контракту), якщо вони не суперечать законодавству України в частині вимог до процесу виготовлення продукції, її зберігання та транспортування на території України.

(У редакції Закону
України від 01.12.2005 р. N 3164-IV)

Стаття 16. Дотації та інші засоби державної підтримки суб'єктів господарювання

1. Держава може надавати дотації [суб'єктам господарювання](#): на підтримку виробництва життєво важливих продуктів харчування, на виробництво життєво важливих лікарських препаратів та засобів реабілітації [інвалідів](#), на імпорتنі закупівлі окремих товарів, послуги транспорту, що забезпечують соціально важливі перевезення, а також суб'єктам господарювання, що опинилися у критичній соціально-економічній або екологічній ситуації, з метою фінансування капітальних вкладень на рівні, необхідному для підтримання їх діяльності, на цілі технічного розвитку, що дають значний економічний ефект, а також в інших випадках, передбачених законом.

2. Держава може здійснювати компенсації або доплати сільськогосподарським товаровиробникам за сільськогосподарську продукцію, що реалізується ними державі.

3. Підстави та порядок застосування засобів державної підтримки [суб'єктів господарювання](#) визначаються законом.

Стаття 17. Податки в механізмі державного регулювання господарської діяльності

1. Система оподаткування в Україні, [податки і збори](#) встановлюються виключно законами України. Система оподаткування будується за принципами економічної доцільності, соціальної справедливості, поєднання інтересів суспільства, держави, [територіальних громад, суб'єктів господарювання](#) та громадян.

2. З метою вирішення найважливіших економічних і соціальних завдань держави закони, якими регулюється оподаткування суб'єктів господарювання, повинні передбачати:

оптимальне поєднання фіскальної та стимулюючої функцій оподаткування;

стабільність (незмінність) протягом кількох років загальних правил оподаткування;

усунення подвійного оподаткування;

узгодженість з податковими системами інших країн.

3. Ставки податків мають нормативний характер і не можуть встановлюватись індивідуально для окремого [суб'єкта господарювання](#).

4. Система оподаткування в Україні повинна передбачати граничні розміри податків і зборів, які можуть справлятися з суб'єктів господарювання. При цьому податки та інші обов'язкові платежі, що відповідно до закону включаються до ціни товарів (робіт, послуг) або відносяться на їх собівартість, сплачуються суб'єктами господарювання незалежно від результатів їх господарської діяльності.

Стаття 18. Обмеження монополізму та сприяння змагальності у сфері господарювання

1. Держава здійснює антимонопольно-конкурентну політику та сприяє розвитку змагальності у сфері господарювання на основі загальнодержавних програм, що затверджуються Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України.

2. Державна політика у сфері економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності та захисту суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції здійснюється уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

3. Органам державної влади та органам місцевого самоврядування, їх посадовим особам забороняється приймати акти та вчиняти дії, які усувають конкуренцію або необґрунтовано сприяють окремим конкурентам у підприємницькій діяльності, чи запроваджують обмеження на ринку, не передбачене законодавством. Законом можуть бути встановлені винятки з цього правила з метою забезпечення національної безпеки, оборони чи інших загальносуспільних інтересів.

4. Правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання визначаються цим Кодексом та іншими законами.

Стаття 19. Державний контроль та нагляд за господарською діяльністю

1. Суб'єкти господарювання мають право без обмежень самостійно здійснювати господарську діяльність, що не суперечить законодавству.

2. Суб'єкти господарювання підлягають державній реєстрації відповідно до цього Кодексу та закону.

3. Держава здійснює контроль і нагляд за господарською діяльністю суб'єктів господарювання у таких сферах:

збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин - за станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності;

фінансових, кредитних відносин, валютного регулювання та податкових відносин - за додержанням суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахункової дисципліни, додержанням вимог валютного законодавства, податкової дисципліни;

цін і ціноутворення - з питань додержання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію і послуги;

монополізму та конкуренції - з питань додержання антимонопольно-конкурентного законодавства;

земельних відносин - за використанням і охороною земель; водних відносин і лісового господарства - за використанням та охороною вод і лісів, відтворенням водних ресурсів і лісів;

виробництва і праці - за безпекою виробництва і праці, додержанням законодавства про працю; за пожежною, екологічною, санітарно-гігієнічною безпекою; за дотриманням стандартів, норм і правил, якими встановлено обов'язкові вимоги щодо умов здійснення господарської діяльності;

споживання - за якістю і безпечністю продукції та послуг;

зовнішньоекономічної діяльності - з питань технологічної, економічної, екологічної та соціальної безпеки.

4. Органи державної влади і посадові особи, уповноважені здійснювати державний контроль і державний нагляд за господарською діяльністю, їх статус та загальні умови і порядок здійснення контролю і нагляду визначаються законами.

5. Незаконне втручання та перешкоджання господарській діяльності суб'єктів господарювання з боку органів державної влади, їх посадових осіб при здійсненні ними державного контролю та нагляду забороняються.

6. Органи державної влади і посадові особи зобов'язані здійснювати інспектування та перевірки діяльності суб'єктів господарювання неупереджено, об'єктивно і оперативно, дотримуючись вимог законодавства, поважаючи права і законні інтереси суб'єктів господарювання.

7. Суб'єкт господарювання має право на одержання інформації про результати інспектування і перевірок його діяльності не пізніше як через тридцять днів після їх закінчення, якщо інше не передбачено законом. Дії та рішення державних органів контролю та нагляду, а також їх посадових осіб, які проводили інспектування і перевірку, можуть бути оскаржені суб'єктом господарювання у встановленому законодавством порядку.

8. Усі суб'єкти господарювання, відокремлені підрозділи юридичних осіб, виділені на окремий баланс, зобов'язані вести первинний (оперативний) облік результатів своєї роботи, складати та подавати відповідно до вимог закону статистичну інформацію та інші дані, визначені законом, а також вести (крім громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які провадять господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці) бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством.

Забороняється вимагати від суб'єктів господарювання, відокремлених підрозділів юридичних осіб, виділених на окремий баланс, подання статистичної інформації та інших даних, не передбачених законом або з порушенням порядку, встановленого законом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.03.2009 р. N 1070-VI)

Стаття 20. Захист прав суб'єктів господарювання та споживачів

1. Держава забезпечує захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів.

2. Кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів. Права та законні інтереси зазначених суб'єктів захищаються шляхом:

визнання наявності або відсутності прав;

визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемлюють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або **споживачів**; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом;

відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання;

припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення;

присудження до виконання обов'язку в натурі;

відшкодування збитків;

застосування **штрафних санкцій**;

застосування **оперативно-господарських санкцій**;

застосування **адміністративно-господарських санкцій**;

установлення, зміни і припинення господарських правовідносин;

іншими способами, передбаченими законом.

3. Порядок захисту прав **суб'єктів господарювання** та **споживачів** визначається цим Кодексом, іншими законами.

Стаття 21. Об'єднання підприємців

1. З метою сприяння розвитку національної економіки, її інтеграції у світове господарство, а також створення сприятливих умов для **підприємницької діяльності** в Україні можуть створюватися **торгово-промислові палати** як добровільні об'єднання підприємців та організацій. Торгово-промислова палата є недержавною самоврядною статутною організацією, створеною на засадах членства, що має статус **юридичної особи**.

2. Держава сприяє торгово-промисловим палатам у виконанні ними статутних завдань.

3. **Порядок утворення та діяльності торгово-промислових палат** встановлюється законом.

4. **Суб'єкти господарювання** - роботодавці мають право на об'єднання в організації **роботодавців** для реалізації та захисту своїх прав.

5. Організації роботодавців є самоврядними статутними організаціями, що утворюються на засадах добровільності та рівноправності з метою представництва і захисту законних інтересів роботодавців. Організації роботодавців можуть об'єднуватися у спілки та інші статутні об'єднання роботодавців.

6. Порядок утворення та засади діяльності організацій та об'єднань **роботодавців** визначаються законом.

Стаття 22. Особливості управління господарською діяльністю у державному секторі економіки

1. Держава здійснює управління державним сектором економіки відповідно до засад внутрішньої і зовнішньої політики.
2. Суб'єктами господарювання державного сектора економіки є суб'єкти, що діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка у статутному капіталі яких перевищує п'ятдесят відсотків чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів.
3. Повноваження суб'єктів управління у державному секторі економіки - Кабінету Міністрів України, міністерств, інших органів влади та організацій щодо суб'єктів господарювання визначаються законом.
4. Законом можуть бути визначені види господарської діяльності, яку дозволяється здійснювати виключно державним підприємствам, установам і організаціям.
5. Держава реалізує право державної власності у державному секторі економіки через систему організаційно-господарських повноважень відповідних органів управління щодо суб'єктів господарювання, що належать до цього сектора і здійснюють свою діяльність на основі права господарського відання або права оперативного управління.
6. Правовий статус окремого суб'єкта господарювання у державному секторі економіки визначається уповноваженими органами управління відповідно до вимог цього Кодексу та інших законів. Відносини органів управління з названими суб'єктами господарювання у випадках, передбачених законом, можуть здійснюватися на договірних засадах.
7. Держава застосовує до суб'єктів господарювання у державному секторі економіки усі засоби державного регулювання господарської діяльності, передбачені цим Кодексом, враховуючи особливості правового статусу даних суб'єктів.
8. Законом встановлюються особливості здійснення антимонопольно-конкурентної політики та розвитку змагальності у державному секторі економіки, які повинні враховуватися при формуванні відповідних державних програм.
9. Процедура визнання банкрутом застосовується щодо державних підприємств з урахуванням вимог, зазначених у главі 23 цього Кодексу.
10. Органам управління, які здійснюють організаційно-господарські повноваження стосовно суб'єктів господарювання державного сектора економіки, забороняється делегувати іншим суб'єктам повноваження щодо розпорядження державною власністю і повноваження щодо управління діяльністю суб'єктів господарювання, за винятком делегування названих повноважень відповідно до закону органам місцевого самоврядування та інших випадків, передбачених цим Кодексом та іншими законами.

Стаття 23. Відносини суб'єктів господарювання з органами місцевого самоврядування

1. Органи місцевого самоврядування здійснюють свої повноваження щодо суб'єктів господарювання виключно в межах, визначених Конституцією України, законами про місцеве самоврядування та іншими законами, що передбачають особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі, іншими законами. Органи місцевого самоврядування можуть здійснювати щодо суб'єктів господарювання також окремі повноваження органів виконавчої влади, надані їм законом.

2. Відносини **органів місцевого самоврядування** з суб'єктами господарювання у випадках, передбачених законом, можуть здійснюватися також на договірних засадах.
3. Правові акти органів та **посадових осіб місцевого самоврядування**, прийняті в межах їх повноважень, є обов'язковими для виконання усіма **учасниками господарських відносин**, які розташовані або здійснюють свою діяльність на відповідній території.
4. Незаконне втручання органів та посадових осіб місцевого самоврядування у **господарську діяльність суб'єктів господарювання** забороняється. Не допускається видання правових актів **органів місцевого самоврядування**, якими встановлюються не передбачені законом обмеження щодо обігу окремих видів товарів (послуг) на території відповідних **адміністративно-територіальних одиниць**.
5. Органи та **посадові особи місцевого самоврядування** мають право звертатися до суду щодо визнання недійсними актів **підприємств**, інших суб'єктів господарювання, які обмежують права **територіальних громад**, повноваження органів місцевого самоврядування.
6. Органи, посадові та службові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність за свою діяльність перед **суб'єктами господарювання**, підстави, види і порядок якої визначаються **Конституцією України** та законом.
7. Спори про поновлення порушених прав суб'єктів господарювання та відшкодування завданої їм шкоди внаслідок рішень, дій чи бездіяльності органів, **посадових** або службових осіб **місцевого самоврядування** при здійсненні ними своїх повноважень вирішуються в судовому порядку.

Стаття 24. Особливості управління господарською діяльністю у комунальному секторі економіки

1. Управління **господарською діяльністю** у комунальному секторі економіки здійснюється через систему організаційно-господарських повноважень **територіальних громад** та **органів місцевого самоврядування** щодо **суб'єктів господарювання**, які належать до комунального сектора економіки і здійснюють свою діяльність на основі **права господарського відання** або **права оперативного управління**.
2. Правовий статус окремого суб'єкта господарювання у комунальному секторі економіки визначається уповноваженими органами управління відповідно до вимог цього Кодексу та інших законів. Відносини органів управління між зазначеними суб'єктами у випадках, передбачених законом, можуть здійснюватися на договірних засадах.
3. **Суб'єктами господарювання** комунального сектора економіки є суб'єкти, що діють на основі лише **комунальної власності**, а також суб'єкти, у статутному капіталі яких частка комунальної власності перевищує п'ятдесят відсотків чи становить величину, яка забезпечує **органам місцевого самоврядування** право вирішального впливу на **господарську діяльність** цих суб'єктів.
4. Законом можуть бути встановлені особливості здійснення антимонопольно-конкурентної політики щодо комунального сектора економіки, а також додаткові вимоги та гарантії **права власності Українського народу** і **права комунальної власності** при реалізації процедури **банкрутства** щодо суб'єктів господарювання комунального сектора економіки.
5. **Органи місцевого самоврядування** несуть відповідальність за наслідки діяльності **суб'єктів господарювання**, що належать до комунального сектора економіки, на підставах, у межах і порядку, визначених законом.

Глава 3

ОБМЕЖЕННЯ МОНОПОЛІЗМУ ТА ЗАХИСТ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ І СПОЖИВАЧІВ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Стаття 25. Конкуренція у сфері господарювання

1. Держава підтримує конкуренцію як змагання між суб'єктами господарювання, що забезпечує завдяки їх власним досягненням здобуття ними певних економічних переваг, внаслідок чого споживачі та суб'єкти господарювання отримують можливість вибору необхідного товару і при цьому окремі суб'єкти господарювання не визначають умов реалізації товару на ринку.
2. Органам державної влади і органам місцевого самоврядування, що регулюють відносини у сфері господарювання, забороняється приймати акти або вчиняти дії, що визначають привілейоване становище суб'єктів господарювання тієї чи іншої форми власності, або ставлять у нерівне становище окремі категорії суб'єктів господарювання чи іншим способом порушують правила конкуренції. У разі порушення цієї вимоги органи державної влади, до повноважень яких належить контроль та нагляд за додержанням антимонопольно-конкурентного законодавства, а також суб'єкти господарювання можуть оспорювати такі акти в установленому законом порядку.
3. Уповноважені органи державної влади і органи місцевого самоврядування повинні здійснювати аналіз стану ринку і рівня конкуренції на ньому і вживати передбачених законом заходів щодо упорядкування конкуренції суб'єктів господарювання.
4. Держава забезпечує захист комерційної таємниці суб'єктів господарювання відповідно до вимог цього Кодексу та інших законів.

Стаття 26. Обмеження конкуренції

1. Рішення або дії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які спрямовані на обмеження конкуренції чи можуть мати наслідком такі обмеження, визнаються обґрунтованими у випадках:

подання допомоги соціального характеру окремим суб'єктам господарювання за умови, що допомога подається без дискримінації інших суб'єктів господарювання;

подання допомоги за рахунок державних ресурсів з метою відшкодування збитків, завданих стихійним лихом або іншими надзвичайними подіями, на визначених ринках товарів або послуг, перелік яких встановлюється законодавством;

подання допомоги, в тому числі створення пільгових економічних умов окремим регіонам з метою компенсації соціально-економічних втрат, викликаних важкою екологічною ситуацією;

здійснення державного регулювання, пов'язаного з реалізацією проектів загальнонаціонального значення.

2. Умови та порядок обмеження конкуренції встановлюються законом відповідно до цього Кодексу.

Стаття 27. Обмеження монополізму в економіці

1. Монопольним визнається домінуюче становище **суб'єкта господарювання**, яке дає йому можливість самостійно або разом з іншими суб'єктами обмежувати **конкуренцію** на ринку певного товару (робіт, послуг).
2. Монопольним є становище суб'єкта господарювання, частка якого на ринку певного товару перевищує **розмір**, встановлений законом.
3. Монопольним може бути визнано також становище суб'єктів господарювання на ринку товару за наявності інших **умов**, визначених законом.
4. У разі суспільної необхідності та з метою усунення негативного впливу на **конкуренцію** органи державної влади здійснюють стосовно існуючих монопольних утворень заходи антимонопольного регулювання відповідно до вимог законодавства та заходи демонополізації економіки, передбачені відповідними державними програмами, за винятком **природних монополій**.
5. Органам державної влади та **органам місцевого самоврядування** забороняється приймати акти або вчиняти дії, спрямовані на економічне посилення існуючих **суб'єктів господарювання** - монополістів та утворення без достатніх підстав нових монопольних утворень, а також приймати рішення про виключно централізований розподіл товарів.

Стаття 28. Природні монополії

1. Стан товарного ринку, за якого задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності **конкуренції** внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат виробництва на одиницю продукції в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляються **суб'єктами господарювання**, не можуть бути замінені у споживанні іншими, у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни **цін** на такі товари, ніж попит на інші товари (послуги), - вважається природною монополією.
2. Суб'єктами природної монополії можуть бути суб'єкти господарювання будь-якої форми власності (монопольні утворення), які виробляють (реалізують) товари на ринку, що перебуває у стані природної монополії.
3. **Законом про природні монополії** визначаються сфери діяльності суб'єктів природних монополій, органи державної влади, **органи місцевого самоврядування**, інші органи, які регулюють діяльність зазначених суб'єктів, а також інші питання регулювання відносин, що виникають на товарних ринках України, які перебувають у стані природної монополії, та на суміжних ринках за участі суб'єктів природних монополій.

Стаття 29. Зловживання монопольним становищем на ринку

1. Зловживанням **монопольним становищем** вважаються:

нав'язування таких умов договору, які ставлять контрагентів у нерівне становище, або додаткових умов, що не стосуються предмета договору, включаючи нав'язування товару, не потрібного контрагенту;

обмеження або припинення виробництва, а також вилучення товарів з обороту з метою створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних **цін**;

інші дії, вчинені з метою створення перешкод доступу на ринок (виходу з ринку) **суб'єктів господарювання**;

встановлення монополю високих або дискримінаційних цін (тарифів) на свої товари, що призводить до порушення [прав споживачів](#) або обмежує права окремих [споживачів](#);

встановлення монополю низьких [цін](#) (тарифів) на свої товари, що призводить до [обмеження конкуренції](#).

Стаття 30. Неправомірні угоди між суб'єктами господарювання

1. Неправомірними угодами між [суб'єктами господарювання](#) визнаються угоди або погоджені дії, спрямовані на:

встановлення (підтримання) монопольних [цін](#) (тарифів), знижок, надбавок (доплат), націнок;

розподіл ринків за територіальним принципом, обсягом реалізації чи закупівлі товарів, їх асортиментом або за колом [споживачів](#) чи за іншими ознаками - з метою їх монополізації;

усунення з ринку або обмеження доступу до нього продавців, покупців, інших [суб'єктів господарювання](#).

Стаття 31. Дискримінація суб'єктів господарювання

1. Дискримінацією [суб'єктів господарювання](#) органами влади у цьому Кодексі визнається:

заборона створення нових [підприємств](#) чи інших організаційних форм господарювання в будь-якій сфері [господарської діяльності](#), а також встановлення обмежень на здійснення окремих [видів господарської діяльності](#) або виробництво певних видів товарів з метою [обмеження конкуренції](#);

примушування [суб'єктів господарювання](#) до пріоритетного укладання договорів, першочергової реалізації товарів певним [споживачам](#) або до вступу в [господарські організації](#) та інші об'єднання;

прийняття рішень про централізований розподіл товарів, який призводить до [монопольного становища](#) на ринку;

встановлення заборони на реалізацію товарів з одного регіону України в інший;

надання окремим підприємцям податкових та інших пільг, які ставлять їх у привілейоване становище щодо інших [суб'єктів господарювання](#), що призводить до монополізації ринку певного товару;

обмеження прав [суб'єктів господарювання](#) щодо придбання та реалізації товарів;

встановлення заборон чи обмежень стосовно окремих [суб'єктів господарювання](#) або груп підприємців.

2. Дискримінація [суб'єктів господарювання](#) не допускається. Законом можуть бути встановлені винятки з положень цієї статті з метою забезпечення національної безпеки, оборони, загальносуспільних інтересів.

Стаття 32. Недобросовісна конкуренція

1. Недобросовісною конкуренцією визнаються будь-які дії у [конкуренції](#), що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у [підприємницькій діяльності](#).

2. Недобросовісною конкуренцією є **неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання**, створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, **неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці**, а також інші дії, що кваліфікуються відповідно до частини першої цієї статті.

3. Недобросовісна конкуренція тягне за собою юридичну відповідальність осіб, якщо їх дії мають негативний вплив на **конкуренцію** на території України, незалежно від того, де вчинено такі дії.

Стаття 33. Неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання

1. Неправомірним використанням ділової репутації **суб'єкта господарювання** визнаються: неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки; неправомірне використання товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу іншого виробника; **порівняльна реклама**.

2. Неправомірним є використання без дозволу уповноваженої на те особи чужого імені, комерційного найменування, **торговельної марки**, інших позначень, а також належних іншій особі рекламних матеріалів тощо, що може призвести до змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання, який має пріоритет на їх використання.

3. Використання у комерційному найменуванні власного імені громадянина є правомірним, якщо до власного імені додається будь-який відмітний елемент, що виключає змішування з діяльністю іншого **суб'єкта господарювання**.

4. Неправомірним використанням товару іншого виробника є введення у господарський обіг під своїм позначенням товару іншого виробника шляхом змін чи зняття позначень виробника без дозволу уповноваженої на те особи.

5. Копіюванням зовнішнього вигляду виробу є відтворення зовнішнього вигляду виробу іншого **суб'єкта господарювання** і введення його у господарський обіг без однозначного зазначення виробника копії, що може призвести до змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання. Не визнається неправомірним копіювання зовнішнього вигляду виробу або його частин, якщо таке копіювання зумовлено виключно їх функціональним застосуванням.

6. Дія частини п'ятої цієї статті не поширюється на вироби, що мають охорону як **об'єкти права інтелектуальної власності**.

7. Порівняльною є **реклама**, що містить порівняння з товарами (роботами, послугами) чи діяльністю іншого **суб'єкта господарювання**. Не визнається неправомірним порівняння в рекламі у випадках, передбачених законом.

Стаття 34. Створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції

1. Перешкодами у процесі **конкуренції** вважаються: дискредитація **суб'єкта господарювання**, нав'язування **споживачам** примусового асортименту товарів (робіт, послуг), схилення до бойкоту суб'єкта господарювання або дискримінації покупця (замовника), або до розірвання договору з конкурентом, підкуп **працівника** постачальника або покупця (замовника).

2. Дискредитацією суб'єкта господарювання є поширення у будь-якій формі неправдивих, неточних або неповних відомостей, пов'язаних з особою чи діяльністю суб'єкта

господарювання, які завдали або могли завдати шкоди діловій репутації суб'єкта господарювання.

3. Купівлею-продажем товарів, виконанням робіт, наданням послуг із примусовим асортиментом є купівля-продаж одних товарів, виконання робіт, надання послуг за умови купівлі-продажу інших товарів, виконання робіт, надання послуг, не потрібних **споживачу** або контрагенту.

4. Схилянням до бойкоту **суб'єкта господарювання** вважається спонукання конкурентом іншої особи, безпосередньо або через посередника, до відмови від встановлення договірних відносин із цим суб'єктом господарювання.

5. Схилянням постачальника до дискримінації покупця є спонукання, безпосередньо або через посередника, до надання постачальником конкуренту покупця певних переваг без достатніх на це підстав.

6. Схилянням **суб'єкта господарювання** до розірвання договору з конкурентом іншого суб'єкта господарювання є вчинене з корисливих мотивів або в інтересах третіх осіб спонукання суб'єкта господарювання - учасника договору до невиконання або виконання неналежним чином договірних зобов'язань перед цим конкурентом шляхом надання або пропонування суб'єкту господарювання - учаснику договору, безпосередньо або через посередника, матеріальної винагороди, компенсації чи інших переваг.

7. Підкуп **працівника** постачальника - це надання або пропонування йому конкурентом покупця (замовника), безпосередньо або через посередника, матеріальних цінностей, майнових або немайнових благ за неналежне виконання або невиконання працівником постачальника службових обов'язків, що впливають з укладеного чи пов'язані з укладенням між постачальником і покупцем **договору поставки** товарів, виконання робіт, надання послуг, що призвело або могло призвести до отримання конкурентом покупця (замовника) певних переваг перед покупцем (замовником).

8. До **працівника** постачальника прирівнюється й інша особа, яка згідно з своїми повноваженнями приймає рішення від імені постачальника про **поставку** товару, виконання робіт, надання послуг, впливає на прийняття такого рішення або якимось чином пов'язана з ним.

9. Підкуп **працівника** покупця (замовника) - це надання або пропонування йому конкурентом постачальника, безпосередньо або через посередника, матеріальних цінностей, майнових чи немайнових благ за неналежне виконання або невиконання працівником покупця (замовника) службових обов'язків, що впливають з укладеного або пов'язані з укладенням між постачальником і покупцем **договору поставки** товарів, виконання робіт, надання послуг, що призвело або могло призвести до отримання конкурентом постачальника певних переваг перед постачальником.

10. До **працівника** покупця (замовника) прирівнюється й інша особа, яка згідно з своїми повноваженнями приймає рішення від імені покупця (замовника) про придбання товару, виконання робіт, надання послуг, впливає на прийняття такого рішення або якимось чином пов'язана з ним.

Стаття 35. Досягнення неправомірних переваг у конкуренції

1. Досягненням неправомірних переваг у **конкуренції** є отримання певних переваг стосовно іншого **суб'єкта господарювання** шляхом порушення законодавства, яке підтверджене рішенням відповідного органу державної влади.

Стаття 36. Неправомірне збирання, розголошення та використання відомостей, що є комерційною таємницею

1. Відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю **суб'єкта господарювання**, що не є **державною таємницею**, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його **комерційною таємницею**. Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначаються суб'єктом господарювання відповідно до закону.
2. Неправомірним збиранням відомостей, що становлять комерційну таємницю, вважається добування протиправним способом зазначених відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання.
3. Розголошенням комерційної таємниці є ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до закону становлять **комерційну таємницю**, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди **суб'єкту господарювання**.
4. Схилянням до розголошення комерційної таємниці є спонукання особи, якій були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків відомості, що відповідно до закону становлять комерційну таємницю, до розкриття цих відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання.
5. Неправомірним використанням **комерційної таємниці** є впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення **підприємницької діяльності** без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять відповідно до закону комерційну таємницю.
6. За неправомірне збирання, розголошення або використання відомостей, що є комерційною таємницею, винні особи несуть відповідальність, встановлену законом.

Стаття 37. Відповідальність за недобросовісну конкуренцію

1. Вчинення дій, визначених як **недобросовісна конкуренція**, тягне за собою відповідальність **суб'єкта господарювання** згідно з цим Кодексом або адміністративну, цивільну чи кримінальну відповідальність винних осіб у випадках, передбачених законом.

Стаття 38. Правила професійної етики у конкуренції

1. **Суб'єкти господарювання** за сприяння заінтересованих організацій можуть розробляти правила професійної етики у **конкуренції** для відповідних сфер **господарської діяльності**, а також для певних **галузей** економіки. Правила професійної етики у конкуренції погоджуються з **Антимонопольним комітетом України**.
2. Правила професійної етики у конкуренції можуть використовуватися при укладанні договорів, розробці **установчих** та інших документів суб'єктів господарювання.

Стаття 39. Захист прав споживачів

1. **Споживачі**, які перебувають на території України, під час придбання, замовлення або використання товарів (робіт, послуг) з метою задоволення своїх потреб мають право на:

державний захист своїх прав;

гарантований рівень споживання;

належну якість товарів (робіт, послуг);

безпеку товарів (робіт, послуг);

необхідну, доступну та достовірну інформацію про кількість, якість і асортимент товарів (робіт, послуг);

відшкодування збитків, завданих товарами (роботами, послугами) неналежної якості, а також шкоди, заподіяної небезпечними для життя і здоров'я людей товарами (роботами, послугами), у випадках, передбачених законом;

звернення до суду та інших уповноважених органів влади за захистом порушених прав або законних інтересів.

З метою захисту своїх прав та законних інтересів громадяни можуть об'єднуватися на добровільній основі у [громадські організації споживачів](#) (об'єднання споживачів).

2. Держава забезпечує громадянам захист їх інтересів як споживачів, надає можливість вільного вибору товарів (робіт, послуг), набуття знань і кваліфікації, необхідних для прийняття самостійних рішень під час придбання та використання товарів (робіт, послуг) відповідно до їх потреб, і гарантує придбання або одержання іншими законними способами товарів (робіт, послуг) в обсягах, що забезпечують рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності.

3. Права споживачів, механізм реалізації захисту цих прав та відносини між споживачами товарів (робіт, послуг) і виробниками (виконавцями, продавцями) регулюються [законом про захист прав споживачів](#) та іншими законодавчими актами.

4. Якщо чинним міжнародним договором, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що є в законодавстві України про захист прав споживачів, то застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 40. Державний контроль за дотриманням антимонопольно-конкурентного законодавства

1. Державний контроль за дотриманням [антимонопольно-конкурентного законодавства](#), захист інтересів підприємців та [споживачів](#) від його порушень здійснюються [Антимонопольним комітетом України](#) відповідно до його повноважень, визначених законом.

2. З метою запобігання [монопольному становищу](#) окремих [суб'єктів господарювання](#) на ринку [створення, реорганізація та ліквідація суб'єктів господарювання](#), придбання їх [активів, часток \(акцій, паїв\) господарських товариств](#), а також утворення об'єднань підприємств або перетворення органів влади в зазначені об'єднання у випадках, передбачених законодавством, здійснюються за умови одержання згоди на це [Антимонопольного комітету України](#). Підстави для надання згоди на концентрацію суб'єктів господарювання визначаються законом.

3. У разі якщо суб'єкти господарювання [зловживають монопольним становищем](#) на ринку, Антимонопольний комітет України має право прийняти рішення про примусовий поділ монопольних утворень. Строк виконання такого рішення не може бути меншим шести місяців.

4. Примусовий поділ не застосовується у разі:

неможливості організаційного або територіального відокремлення підприємств або структурних підрозділів;

наявності тісного технологічного зв'язку підприємств, структурних підрозділів, якщо частка внутрішнього обороту в загальному обсязі валової продукції підприємства (об'єднання тощо) становить менше тридцяти відсотків.

5. Реорганізація монопольного утворення, що підлягає примусовому поділу, здійснюється на розсуд суб'єкта господарювання за умови усунення монопольного становища цього утворення на ринку.

6. Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення у встановленому законом порядку розглядають справи про недобросовісну конкуренцію та інші справи щодо порушення антимонопольно-конкурентного законодавства, передбачені законом.

7. Рішення Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень можуть бути оскаржені до суду. Збитки, завдані незаконними рішеннями Антимонопольного комітету України або його територіальних відділень, відшкодовуються з Державного бюджету України за позовом заінтересованих осіб у порядку, визначеному законом.

Стаття 41. Антимонопольно-конкурентне законодавство

1. Законодавство, що регулює відносини, які виникають у зв'язку з недобросовісною конкуренцією, обмеженням та попередженням монополізму у господарській діяльності, складається з цього Кодексу, закону про Антимонопольний комітет України, інших законодавчих актів.

2. Положення цієї глави Кодексу не поширюються на відносини, у яких беруть участь суб'єкти господарювання та інші учасники господарських відносин, якщо результат їх діяльності проявляється лише за межами України, якщо інше не передбачено чинним міжнародним договором, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України.

3. Законом можуть бути визначені особливості регулювання відносин, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та монополізмом на фінансових ринках і ринках цінних паперів.

Глава 4

ГОСПОДАРСЬКА КОМЕРЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ (ПІДПРИЄМНИЦТВО)

Стаття 42. Підприємництво як вид господарської діяльності

1. Підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Стаття 43. Свобода підприємницької діяльності

1. Підприємці мають право без обмежень самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, яку не заборонено законом.

2. Особливості здійснення окремих видів підприємництва встановлюються законодавчими актами.

3. Перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, а також перелік видів діяльності, підприємництво в яких забороняється, встановлюються виключно законом.
4. Здійснення підприємницької діяльності забороняється органам державної влади та органам місцевого самоврядування.

Підприємницька діяльність посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом у випадках, передбачених частиною другою статті 64 Конституції України.

Стаття 44. Принципи підприємницької діяльності

1. Підприємництво здійснюється на основі:

вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності;

самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону;

вільного найму підприємцем працівників;

комерційного розрахунку та власного комерційного ризику;

вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом;

самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд.

Стаття 45. Організаційні форми підприємництва

1. Підприємництво в Україні здійснюється в будь-яких організаційних формах, передбачених законом, на вибір підприємця.
2. Порядок створення, державної реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації суб'єктів підприємництва окремих організаційних форм визначається цим Кодексом та іншими законами.
3. Щодо громадян та юридичних осіб, для яких підприємницька діяльність не є основною, положення цього Кодексу поширюються на ту частину їх діяльності, яка за своїм характером є підприємницькою.

Стаття 46. Право найму працівників і соціальні гарантії щодо використання їх праці

1. Підприємці мають право укладати з громадянами договори щодо використання їх праці. При укладенні трудового договору (контракту, угоди) підприємець зобов'язаний забезпечити належні і безпечні умови праці, оплату праці не нижчу від визначеної законом та її своєчасне одержання працівниками, а також інші соціальні гарантії, включаючи соціальне й медичне страхування та соціальне забезпечення відповідно до законодавства України.

Стаття 47. Загальні гарантії прав підприємців

1. Держава гарантує усім підприємцям, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права та рівні можливості для залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів.
2. Забезпечення підприємця матеріально-технічними та іншими ресурсами, що централізовано розподіляються державою, здійснюється з метою виконання підприємцем поставок, робіт чи послуг для пріоритетних державних потреб.
3. Держава гарантує недоторканність майна і забезпечує захист майнових прав підприємця. Вилучення державою або органами місцевого самоврядування у підприємця основних і оборотних фондів, іншого майна допускається відповідно до статті 41 Конституції України на підставах і в порядку, передбачених законом.
4. Збитки, завдані підприємцю внаслідок порушення громадянами чи юридичними особами, органами державної влади чи органами місцевого самоврядування його майнових прав, відшкодовуються підприємцю відповідно до цього Кодексу та інших законів.
5. Підприємець або громадянин, який працює у підприємця по найму, у передбачених законом випадках може бути залучений до виконання в робочий час державних або громадських обов'язків, з відшкодуванням підприємцю відповідних збитків органом, який приймає таке рішення. Спори про відшкодування збитків вирішуються судом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.2005 р. N 3205-IV)

Стаття 48. Державна підтримка підприємництва

1. З метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва органи влади на умовах і в порядку, передбачених законом:
  - надають підприємцям земельні ділянки, передають державне майно, необхідне для здійснення підприємницької діяльності;
  - сприяють підприємцям в організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування їх діяльності, підготовці кадрів;
  - здійснюють первісне облаштування неосвоєних територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури з продажем або передачею їх підприємцям у визначеному законом порядку;
  - стимулюють модернізацію технології, інноваційну діяльність, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг;
  - подають підприємцям інші види допомоги.
2. Держава сприяє розвитку малого підприємництва, створює необхідні умови для цього.

Стаття 49. Відповідальність суб'єктів підприємництва

1. Підприємці зобов'язані не завдавати шкоди довкіллю, не порушувати права та законні інтереси громадян і їх об'єднань, інших суб'єктів господарювання, установ, організацій, права місцевого самоврядування і держави.

2. За завдані шкоду і збитки підприємець несе майнову та іншу встановлену законом відповідальність.

Стаття 50. Діяльність іноземних підприємців в Україні

1. Особливості здійснення підприємницької діяльності на території України, на її континентальному шельфі та у виключній (морській) економічній зоні іноземними юридичними особами, громадянами визначаються цим Кодексом та іншими законами України.

2. У разі якщо чинним міжнародним договором, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України, встановлено інші правила щодо підприємництва, ніж ті, що передбачено законодавством України, застосовуються правила міжнародного договору. Правила міжнародних договорів України, чинних на момент прийняття Конституції України, застосовуються відповідно до Конституції України в порядку, визначеному цими міжнародними договорами.

Стаття 51. Припинення підприємницької діяльності

1. Підприємницька діяльність припиняється:

з власної ініціативи підприємця;

у разі закінчення строку дії ліцензії;

у разі припинення існування підприємця;

на підставі рішення суду у випадках, передбачених цим Кодексом та іншими законами.

2. Порядок припинення діяльності підприємця встановлюється законом відповідно до вимог цього Кодексу.

Глава 5

НЕКОМЕРЦІЙНА ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Стаття 52. Некомерційне господарювання

1. Некомерційне господарювання - це самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку.

2. Некомерційна господарська діяльність здійснюється суб'єктами господарювання державного або комунального секторів економіки у галузях (видах діяльності), в яких відповідно до статті 12 цього Кодексу забороняється підприємництво, на основі рішення відповідного органу державної влади чи органу місцевого самоврядування. Некомерційна господарська діяльність може здійснюватися також іншими суб'єктами господарювання, яким здійснення господарської діяльності у формі підприємництва забороняється законом.

3. Не можуть здійснювати некомерційну господарську діяльність органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи.

Стаття 53. Організаційні форми здійснення некомерційної господарської діяльності

1. Некомерційна господарська діяльність може здійснюватися **суб'єктами господарювання** на основі **права власності** або **права оперативного управління** в організаційних формах, які визначаються власником або відповідним органом управління чи **органом місцевого самоврядування** з урахуванням вимог, передбачених цим Кодексом та іншими законами.

2. Порядок **створення, державної реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації суб'єктів господарювання** окремих організаційних форм некомерційної господарської діяльності визначається цим Кодексом та іншими законами.

3. У разі якщо **господарська діяльність** громадян або **юридичної особи**, зареєстрованої як суб'єкт некомерційного господарювання, набуває характеру підприємницької діяльності, до неї застосовуються положення цього Кодексу та інших законів, якими регулюється **підприємництво**.

Стаття 54. Регулювання некомерційної господарської діяльності

1. На **суб'єктів господарювання**, які здійснюють **некомерційну господарську діяльність**, поширюються загальні вимоги щодо регулювання **господарської діяльності** з урахуванням особливостей її здійснення різними суб'єктами господарювання, які визначаються цим Кодексом та іншими законодавчими актами.

2. При укладенні **трудового договору (контракту, угоди)** суб'єкт господарювання, що здійснює некомерційну господарську діяльність, зобов'язаний забезпечити належні і безпечні умови праці, її оплату не нижчу від визначеного законом **мінімального розміру**, а також забезпечити інші соціальні гарантії, передбачені законом.

Розділ II

СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Глава 6

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 55. Поняття суб'єкта господарювання

1. Суб'єктами господарювання визнаються **учасники господарських відносин**, які здійснюють **господарську діяльність**, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене **майно** і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

2. Суб'єктами господарювання є:

1) господарські організації - **юридичні особи**, створені відповідно до **Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства**, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють **господарську діяльність** та зареєстровані в установленому законом **порядку**;

2) **громадяни України, іноземці та особи без громадянства**, які здійснюють **господарську діяльність** та зареєстровані відповідно до закону як підприємці;

3) виключено.

3. Суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва.

Суб'єктами мікропідприємництва є:

фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами малого підприємництва є:

фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами великого підприємництва є юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Інші суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємництва.

4. Суб'єкти господарювання реалізують свою господарську компетенцію на основі права власності, права господарського відання, права оперативного управління відповідно до визначення цієї компетенції у цьому Кодексі та інших законах.

5. Суб'єкти господарювання - господарські організації, які діють на основі права власності, права господарського відання чи оперативного управління, мають статус юридичної особи, що визначається цивільним законодавством та цим Кодексом.

6. Суб'єкти господарювання, зазначені у пункті першому частини другої цієї статті, мають право відкривати свої філії, представництва, інші відокремлені підрозділи без створення юридичної особи.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 04.02.2005 р. N 2424-IV, від 22.03.2012 р. N 4618-VI)

Стаття 55¹. Фіктивна діяльність суб'єкта господарювання

1. Ознаки фіктивності, що дають підстави для звернення до суду про **припинення юридичної особи** або **припинення діяльності фізичною особою - підприємцем**, в тому числі визнання реєстраційних документів недійсними:

zareestrovano (perereestrovano) na nedijсни (vtracheni, zagubleni) ta pidrobleni dokumenti;

nezareestrovano u derzavnikh organax, yaksho obov'yazok reestracii peredbacheno zakonodavstvom;

zareestrovano (perereestrovano) u organax derzavnoї reestracii fizичними особами z podalshoю peredacheю (oformlennям) u volodinnя чи upravlinnя pidstavnim (neіsnуючим), pomerlim, bezvіsti zniklim osobam або takim osobam, shcho ne mali namіru provaditi finansovo-gospodarskу діяльність або realizovuvati povnovažennя;

zareestrovano (perereestrovano) ta provadjeno finansovo-gospodarskу діяльність bez vіdoma ta zgotи його zasnovnikіv ta priznachених u zakonnomu porjadku kerіvnikіv.

(Доповнено статтю 55¹ згідно із Законом України від 02.12.2010 р. N 2756-VI)

Стаття 56. Утворення суб'єкта господарювання

1. Суб'єкт господарювання може бути утворений за рішенням власника (власників) **майна** або уповноваженого ним (ними) органу, а у випадках, спеціально передбачених законодавством, також за рішенням інших органів, організацій і громадян шляхом заснування нового, **реорганізації** (злиття, **приєднання**, виділення, **поділу**, **перетворення**) діючого (діючих) суб'єкта господарювання з додержанням вимог законодавства.

2. Суб'єкти господарювання можуть утворюватися шляхом примусового поділу (виділення) діючого суб'єкта господарювання за розпорядженням антимонопольних органів відповідно до антимонопольно-конкурентного законодавства України.

3. Створення суб'єктів господарювання здійснюється з додержанням вимог антимонопольно-конкурентного законодавства.

4. Суб'єкт господарювання може створюватися та діяти на підставі **модельного статуту**, затвердженого Кабінетом Міністрів України, що після його прийняття учасниками стає установчим документом.

5. Якщо суб'єкт господарювання створюється та діє на підставі модельного статуту в рішенні про його створення, яке підписується усіма засновниками, зазначаються відомості про його найменування, мету і предмет господарської діяльності, а також інформація про провадження діяльності на основі модельного статуту.

(Із доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 21.04.2011 р. N 3262-VI)

Стаття 57. Установчі документи

1. Установчими документами **суб'єкта господарювання** є рішення про його утворення або засновницький договір, а у випадках, передбачених законом, статут (положення) суб'єкта господарювання.

2. В установчих документах повинні бути зазначені найменування суб'єкта господарювання, мета і предмет **господарської діяльності**, склад і компетенція його органів управління, порядок прийняття ними рішень, порядок формування **майна**, розподілу **прибутків** та збитків, умови його **реорганізації** та **ліквідації**, якщо інше не передбачено законом.

3. У засновницькому договорі засновники зобов'язуються утворити **суб'єкт господарювання**, визначають порядок спільної діяльності щодо його утворення, умови передачі йому свого майна, порядок розподілу прибутків і збитків, управління діяльністю суб'єкта господарювання та участі в ньому засновників, порядок вибуття та входження нових засновників, інші умови діяльності суб'єкта господарювання, які передбачені законом, а також порядок його **реорганізації** та **ліквідації** відповідно до закону.

4. Статут суб'єкта господарювання повинен містити відомості про його найменування, мету і предмет діяльності, розмір і порядок утворення статутного капіталу та інших фондів, порядок розподілу **прибутків** і збитків, про органи управління і контролю, їх компетенцію, про умови **реорганізації** та **ліквідації суб'єкта господарювання**, а також інші відомості, пов'язані з особливостями організаційної форми суб'єкта господарювання, передбачені законодавством. Статут може містити й інші відомості, що не суперечать законодавству.

Положенням визначається господарська компетенція органів державної влади, **органів місцевого самоврядування** чи інших суб'єктів у випадках, визначених законом.

5. Статут (положення) затверджується власником **майна** (засновником) **суб'єкта господарювання** чи його представниками, органами або іншими суб'єктами відповідно до закону.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 03.03.2005 р. N 2452-IV,
від 22.12.2010 р. N 2850-VI)

Стаття 58. Державна реєстрація суб'єкта господарювання

1. **Суб'єкт господарювання** підлягає державній реєстрації як юридична особа чи фізична особа - підприємець у порядку, визначеному **законом**.

2. Відкриття суб'єктом господарювання **філій** (відділень), **представництв** без створення юридичної особи не потребує їх державної реєстрації.

Відомості про відокремлені підрозділи суб'єктів господарювання залучаються до її **реєстраційної справи** та включаються до **Єдиного державного реєстру** в порядку, визначеному **законом**.

(У редакції Закону
України від 04.02.2005 р. N 2424-IV)

Стаття 59. Припинення діяльності суб'єкта господарювання

1. Припинення діяльності **суб'єкта господарювання** здійснюється шляхом його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або **ліквідації** - за рішенням власника (власників) чи уповноважених ним органів, за рішенням інших осіб - засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників, а у випадках, передбачених законами, - за рішенням суду.

2. У разі злиття суб'єктів господарювання усі майнові права та обов'язки кожного з них переходять до суб'єкта господарювання, що утворений внаслідок злиття.
3. У разі приєднання одного або кількох **суб'єктів господарювання** до іншого суб'єкта господарювання до цього останнього переходять усі майнові права та обов'язки приєднаних суб'єктів господарювання.
4. У разі поділу суб'єкта господарювання усі його майнові права і обов'язки переходять за роздільним актом (балансом) у відповідних частках до кожного з нових суб'єктів господарювання, що утворені внаслідок цього поділу. У разі виділення одного або кількох нових суб'єктів господарювання до кожного з них переходять за роздільним актом (балансом) у відповідних частках майнові права і обов'язки реорганізованого суб'єкта.
5. У разі перетворення одного **суб'єкта господарювання** в інший до новоутвореного суб'єкта господарювання переходять усі майнові права і обов'язки попереднього суб'єкта господарювання.
6. Суб'єкт господарювання ліквідується:
  - за ініціативою осіб, зазначених у частині першій цієї статті;
  - у зв'язку із закінченням строку, на який він створювався, чи у разі досягнення мети, заради якої його було створено;
  - у разі визнання його в установленому порядку **банкрутом**, крім випадків, передбачених законом;
  - у разі скасування його **державної реєстрації** у випадках, передбачених законом.
7. Скасування державної реєстрації позбавляє **суб'єкта господарювання** статусу **юридичної особи** і є підставою для вилучення його з державного реєстру. Суб'єкт господарювання вважається ліквідованим з дня внесення до державного реєстру запису про припинення його діяльності. Такий запис вноситься лише після затвердження ліквідаційного балансу відповідно до вимог цього Кодексу та подання головою ліквідаційної комісії або уповноваженою ним особою документів для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи або припинення діяльності фізичною особою - підприємцем у порядку, визначеному **Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців"**.
8. Оголошення про **реорганізацію** чи **ліквідацію** господарської організації або припинення підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця протягом десяти робочих днів з дня внесення відповідного запису до зазначеного реєстру підлягає опублікуванню у виданні центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, в якому зазначаються відомості з **єдиного державного реєстру**.
9. Порядок припинення суб'єкта господарювання визначається законодавством.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 02.12.2010 р. N 2756-VI,
від 19.05.2011 р. N 3384-VI,
від 16.10.2012 р. N 5463-VI)

Стаття 60. Загальний порядок ліквідації суб'єкта господарювання

1. Ліквідація **суб'єкта господарювання** здійснюється ліквідаційною комісією, яка утворюється власником (власниками) **майна** суб'єкта господарювання чи його (їх) представниками (органами), або іншим органом, визначеним законом, якщо інший порядок її утворення не передбачений цим Кодексом. Ліквідацію суб'єкта господарювання може бути також покладено на орган управління суб'єкта, що ліквідується.

2. Орган (особа), який прийняв рішення про ліквідацію суб'єкта господарювання, встановлює порядок та визначає строки проведення ліквідації, а також строк для заяви претензій кредитором, що не може бути меншим, ніж два місяці з дня оголошення про ліквідацію.

3. Ліквідаційна комісія або інший орган, який проводить ліквідацію **суб'єкта господарювання**, вміщує в друкованих органах відповідно до закону повідомлення про його ліквідацію та про порядок і строки заяви кредитором претензій, а явних (відомих) кредиторів повідомляє персонально у письмовій формі у встановлені цим Кодексом чи спеціальним законом строки.

4. Одночасно ліквідаційна комісія вживає необхідних заходів щодо стягнення **дебіторської заборгованості** суб'єкта господарювання, який ліквідується, та виявлення вимог кредиторів, з письмовим повідомленням кожного з них про ліквідацію суб'єкта господарювання.

5. Ліквідаційна комісія оцінює наявне **майно суб'єкта господарювання**, який ліквідується, і розраховується з кредитором, складає ліквідаційний баланс та подає його власнику або органу, який призначив ліквідаційну комісію. Достовірність та повнота ліквідаційного балансу повинні бути перевірені у встановленому законодавством порядку з обов'язковою перевіркою органом доходів і зборів, у якому перебуває на обліку суб'єкт господарювання.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 04.02.2005 р. N 2424-IV, від 02.12.2010 р. N 2756-VI)

Стаття 61. Порядок розрахунків з кредитором у разі ліквідації суб'єкта господарювання

1. Претензії кредиторів до суб'єкта господарювання, що ліквідується, задовольняються з майна цього суб'єкта, якщо інше не передбачено цим Кодексом та іншими законами.

2. У разі ліквідації платоспроможного суб'єкта господарювання вимоги його кредиторів задовольняються в порядку черговості, встановленої **Цивільним кодексом України**.

У разі визнання суб'єкта господарювання банкрутом вимоги його кредиторів задовольняються у порядку черговості, встановленої **Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом"**.

(У редакції Закону України від 19.05.2011 р. N 3384-VI)

Глава 7 ПІДПРИЄМСТВО

Стаття 62. Підприємство як організаційна форма господарювання

1. Підприємство - самостійний **суб'єкт господарювання**, створений компетентним органом державної влади або **органом місцевого самоврядування**, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення

виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої **господарської діяльності** в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами.

2. Підприємства можуть створюватись як для здійснення **підприємництва**, так і для **некомерційної господарської діяльності**.

3. Підприємство, якщо законом не встановлено інше, діє на основі статуту або **модельного статуту**. Підприємства незалежно від форми власності, **організаційно-правової форми**, а також **установчих документів**, на основі яких вони створені та діють, мають рівні права та обов'язки.

4. Підприємство є **юридичною особою**, має відокремлене **майно**, самостійний баланс, рахунки в установах **банків**, печатку із своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом.

5. Підприємство не має у своєму складі інших юридичних осіб.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 21.04.2011 р. N 3262-VI)

Стаття 63. Види та організаційні форми підприємств

1. Залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти **підприємства** таких видів:

приватне підприємство, що діє на основі **приватної власності** громадян чи **суб'єкта господарювання (юридичної особи)**;

підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);

комунальне підприємство, що діє на основі **комунальної власності територіальної громади**;

державне підприємство, що діє на основі **державної власності**;

підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання **майна** різних форм власності).

В Україні можуть діяти також інші види підприємств, передбачені законом.

2. У разі якщо в статутному капіталі **підприємства іноземна інвестиція** становить не менш як десять відсотків, воно визнається **підприємством з іноземними інвестиціями**. Підприємство, в статутному капіталі якого іноземна інвестиція становить сто відсотків, вважається **іноземним підприємством**.

3. Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного капіталу в Україні діють підприємства унітарні та корпоративні.

4. Унітарне підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того **майно**, формує відповідно до закону статутний капітал, не поділений на частки (паї), затверджує **статут**, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує **підприємством** і формує його **трудовий колектив** на засадах трудового найму, вирішує питання **реорганізації** та **ліквідації** підприємства. Унітарними є підприємства **державні, комунальні, підприємства, засновані на власності об'єднання громадян, релігійної організації** або на **приватній власності** засновника.

5. Корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання **майна** та/або **підприємницької** чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі **корпоративних прав**, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є **кооперативні підприємства**, підприємства, що створюються у формі **господарського товариства**, а також інші підприємства, в тому числі засновані на **приватній власності** двох або більше осіб.

6. Особливості правового статусу унітарних і корпоративних підприємств встановлюються цим Кодексом, іншими законодавчими актами.

7. Частина сьому виключено.

8. У випадках існування залежності від іншого **підприємства**, передбачених **статтею 126 цього Кодексу**, підприємство визнається дочірнім.

9. Для підприємств певного виду та організаційних форм законами можуть встановлюватися особливості господарювання.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 18.09.2008 р. N 523-VI,
від 22.03.2012 р. N 4618-VI)

Стаття 64. Організаційна структура підприємства

1. **Підприємство** може складатися з виробничих структурних підрозділів (виробництв, цехів, відділень, дільниць, бригад, бюро, лабораторій тощо), а також функціональних структурних підрозділів апарату управління (управлінь, відділів, бюро, служб тощо).

2. Функції, права та обов'язки структурних підрозділів підприємства визначаються положеннями про них, які затверджуються в порядку, визначеному **статутом** підприємства або іншими **установчими документами**.

3. **Підприємство** самостійно визначає свою організаційну структуру, встановлює чисельність **працівників** і штатний розпис.

4. Підприємство має право створювати **філії, представництва**, відділення та інші відокремлені підрозділи, погоджуючи питання про розміщення таких підрозділів підприємства з відповідними **органами місцевого самоврядування** в установленому законодавством порядку. Такі відокремлені підрозділи не мають статусу **юридичної особи** і діють на основі положення про них, затвердженого підприємством. Підприємства можуть відкривати рахунки в установах банків через свої відокремлені підрозділи відповідно до закону.

5. Діяльність розташованих на території України відокремлених підрозділів **підприємств**, що знаходяться за її межами, регулюється цим Кодексом та іншими законами.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 04.02.2005 р. N 2424-IV)

Стаття 65. Управління підприємством

1. Управління підприємством здійснюється відповідно до його **установчих документів** на основі поєднання прав власника щодо господарського використання свого **майна** і участі в управлінні трудового колективу.
2. Власник здійснює свої права щодо управління підприємством безпосередньо або через уповноважені ним органи відповідно до **статуту** підприємства чи інших установчих документів.
3. Для керівництва **господарською діяльністю** підприємства власник (власники) або уповноважений ним орган призначає (обирає) керівника **підприємства**.
4. У разі найму керівника підприємства з ним укладається договір (контракт), в якому визначаються строк найму, права, обов'язки і відповідальність керівника, умови його матеріального забезпечення, умови звільнення його з посади, інші умови найму за погодженням сторін.
5. Керівник **підприємства** без доручення діє від імені підприємства, представляє його інтереси в органах державної влади і **органах місцевого самоврядування**, інших організаціях, у відносинах з **юридичними особами** та громадянами, формує адміністрацію підприємства і вирішує питання діяльності підприємства в межах та порядку, визначених **установчими документами**.
6. Керівника підприємства може бути звільнено з посади достроково на підставах, передбачених договором (контрактом) відповідно до закону.
7. На всіх **підприємствах**, які використовують найману працю, між власником або уповноваженим ним органом і трудовим колективом або уповноваженим ним органом повинен укладатися **колективний договір**, яким регулюються виробничі, трудові та соціальні відносини трудового колективу з адміністрацією підприємства. Вимоги до **змісту** і порядок укладення колективних договорів визначаються законодавством про колективні договори.
8. **Трудовий колектив** підприємства становлять усі громадяни, які своєю працею беруть участь у його діяльності на основі **трудового договору (контракту, угоди)** або інших форм, що регулюють трудові відносини **працівника** з підприємством. Повноваження трудового колективу щодо його участі в управлінні підприємством встановлюються **статутом** або іншими **установчими документами** відповідно до вимог цього Кодексу, законодавства про окремі види підприємств, закону про трудові колективи.
9. Рішення з соціально-економічних питань, що стосуються діяльності **підприємства**, виробляються і приймаються його органами управління за участі трудового колективу і уповноважених ним органів.
10. Особливості управління підприємствами окремих видів (організаційних форм підприємств) встановлюються цим Кодексом та законами про такі підприємства.

Стаття 66. Майно підприємства

1. **Майно** підприємства становлять виробничі і невиробничі фонди, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі **підприємства**.

2. Джерелами формування майна підприємства є:

грошові та матеріальні внески засновників;

доходи, одержані від реалізації продукції, послуг, інших **видів господарської діяльності**;

доходи від **цінних паперів**;

кредити банків та інших кредиторів;

капітальні вкладення і дотації з **бюджетів**;

майно, придбане в інших суб'єктів господарювання, організацій та громадян у встановленому законодавством порядку;

інші джерела, не заборонені законодавством України.

3. **Цілісний майновий комплекс підприємства** визнається **нерухомістю** і може бути об'єктом купівлі-продажу та інших угод, на умовах і в порядку, визначених цим Кодексом та законами, прийнятими відповідно до нього.

4. Реалізація майнових прав підприємства здійснюється в порядку, встановленому цим Кодексом, іншими законодавчими актами України.

5. Володіння і користування природними ресурсами **підприємство** здійснює в установленому законодавством порядку за плату, а у випадках, передбачених законом, на пільгових умовах.

6. Підприємство випускає, реалізує та придбаває **цінні папери** відповідно до законодавства України.

7. Держава гарантує захист майнових прав **підприємства**. Вилучення державою у підприємства **майна**, що ним використовується, здійснюється лише у випадках і порядку, передбачених законом.

Стаття 67. Господарські відносини підприємства з іншими підприємствами, організаціями, громадянами

1. Відносини **підприємства** з іншими підприємствами, організаціями, громадянами в усіх сферах **господарської діяльності** здійснюються на основі договорів.

2. Підприємства вільні у виборі предмета договору, визначенні зобов'язань, інших умов господарських взаємовідносин, що не суперечать законодавству України.

3. **Підприємство** має право реалізовувати самостійно всю продукцію на території України і за її межами, якщо інше не передбачено законом.

4. Державні підприємства, у тому числі господарські товариства (крім банків), у статутному фонді яких державі належить 50 та більше відсотків акцій (часток, паїв), здійснюють залучення внутрішніх довгострокових (більше одного року) та зовнішніх кредитів (позик), надають гарантії або є поручителями за такими зобов'язаннями за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику, здійснюють залучення внутрішніх короткострокових (до одного року) кредитів (позик), надають гарантії або є поручителями за такими зобов'язаннями - за погодженням з органом виконавчої влади, який здійснює функції управління державною власністю. **Порядок** таких погоджень встановлюється Кабінетом Міністрів України.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 15.12.2005 р. N 3205-IV,

Стаття 68. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства

1. Підприємство самостійно здійснює зовнішньоекономічну діяльність, яка є частиною зовнішньоекономічної діяльності України і регулюється законами України, іншими прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами.
2. Порядок використання коштів підприємства в іноземній валюті визначається цим Кодексом та іншими законами.
3. Підприємство, яке здійснює зовнішньоекономічну діяльність, може відкривати за межами України свої представництва, філії та виробничі підрозділи, утримання яких здійснюється за кошти підприємства.

Стаття 69. Соціальна діяльність підприємства

1. Питання щодо поліпшення умов праці, життя і здоров'я, гарантії обов'язкового медичного страхування працівників підприємства та їх сімей, а також інші питання соціального розвитку вирішуються трудовим колективом за участі власника або уповноваженого ним органу відповідно до законодавства, установчих документів підприємства, колективного договору.
2. Підприємство забезпечує підготовку кваліфікованих робітників та спеціалістів, їх економічне і професійне навчання як у власних навчальних закладах, так і в інших навчальних закладах за відповідними угодами. Підприємство надає пільги відповідно до закону своїм працівникам, які навчаються без відриву від виробництва.
3. Пенсіонери та інваліди, які працювали до виходу на пенсію на підприємстві, користуються нарівні з його працівниками наявними можливостями медичного обслуговування, забезпечення житлом, путівками в оздоровчі та профілактичні заклади, іншими соціальними послугами і пільгами, що передбачені статутом підприємства.
4. Власник, органи управління підприємства зобов'язані забезпечити для всіх працівників підприємства належні і безпечні умови праці. Підприємство несе відповідальність в установленому законом порядку за шкоду, завдану здоров'ю та працездатності його працівників.
5. Підприємство зобов'язане забезпечити сприятливі умови праці жінок та неповнолітніх, забезпечувати їх роботою переважно в денний час; жінок, які мають малолітніх дітей, вагітних жінок переводити на легшу роботу з нешкідливими умовами праці, надавати їм інші пільги, передбачені законом. Підприємство із шкідливими умовами праці створює окремі цехи, ділянки для надання жінкам, неповнолітнім та окремим категоріям працюючих більш легкої роботи.
6. Підприємство самостійно встановлює для своїх працівників додаткові відпустки, скорочений робочий день та інші пільги, а також має право заохочувати працівників інших підприємств, установ, організацій, які його обслуговують.
7. Підприємство має право забезпечувати додатковою пенсією, незалежно від розмірів державної пенсії, працівника, який став інвалідом на даному підприємстві внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання. У разі смерті працівника підприємства

при виконанні ним службових обов'язків власник, підприємство добровільно чи за рішенням суду забезпечують сім'ю працівника допомогою відповідно до закону.

8. Підприємство з правом найму робочої сили забезпечує визначену відповідно до закону кількість робочих місць для працевлаштування **неповнолітніх, інвалідів**, інших категорій громадян, які потребують соціального захисту. Відповідальність підприємства за невиконання даної вимоги встановлюється законом.

Стаття 70. Об'єднання підприємств

1. **Підприємства** мають право на добровільних засадах об'єднувати свою **господарську діяльність** (виробничу, комерційну та інші види діяльності) на умовах і в порядку, встановлених цим Кодексом та іншими законами.

2. За рішенням Кабінету Міністрів України або органів, до повноважень яких належить управління **державними** або **комунальними підприємствами**, можуть утворюватися об'єднання підприємств на умовах і в порядку, встановлених цим Кодексом та іншими законами.

3. **Види об'єднань підприємств**, їх загальний статус, а також основні вимоги щодо здійснення ними **господарської діяльності** визначаються цим Кодексом, інші питання їх діяльності регулюються законодавством України.

Стаття 71. Облік і звітність підприємства

1. Облік і звітність **підприємства** здійснюються відповідно до вимог **статті 19 цього Кодексу** та інших нормативно-правових актів.

2. Відомості, не передбачені законом, підприємство надає органам державної влади, **органам місцевого самоврядування**, іншим підприємствам, **установам, організаціям** на договірній основі або в порядку, передбаченому **установчими документами** підприємства.

Стаття 72. Законодавство про підприємства

1. **Підприємства** в Україні здійснюють свою діяльність відповідно до вимог **статей 62 - 71 цього Кодексу**, якщо інше щодо підприємств окремих видів не передбачено цим Кодексом та іншими законами, прийнятими відповідно до цього Кодексу.

2. Якщо чинним **міжнародним договором України**, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України, встановлено правила інші, ніж ті, які передбачені законодавством про підприємства, то застосовуються правила міжнародного договору.

Глава 8

ДЕРЖАВНІ ТА КОМУНАЛЬНІ УНІТАРНІ ПІДПРИЄМСТВА

Стаття 73. Поняття державного унітарного підприємства

1. Державне **унітарне підприємство** утворюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини **державної власності**, як правило, без поділу її на частки, і входить до сфери його управління.

2. Орган державної влади, до сфери управління якого входить підприємство, є представником власника і виконує його функції у межах, визначених цим Кодексом та іншими законодавчими актами.
3. Майно державного унітарного підприємства перебуває у державній власності і закріплюється за таким підприємством на праві господарського відання чи праві оперативного управління.
4. Найменування державного унітарного підприємства повинно містити слова "державне підприємство".
5. Державне унітарне підприємство не несе відповідальності за зобов'язаннями власника і органу влади, до сфери управління якого воно входить.
6. Органом управління державного унітарного підприємства є керівник підприємства, який призначається органом, до сфери управління якого входить підприємство, і є підзвітним цьому органу.
7. Законом можуть бути визначені особливості статусу керівника державного унітарного підприємства, в тому числі встановлено підвищену відповідальність керівника за результати роботи підприємства.
8. Державні унітарні підприємства діють як державні комерційні підприємства або казенні підприємства.

Стаття 74. Державне комерційне підприємство

1. Державне комерційне підприємство є суб'єктом підприємницької діяльності, діє на основі статуту або модельного статуту і несе відповідальність за наслідки своєї діяльності усім належним йому на праві господарського відання майном згідно з цим Кодексом та іншими законами, прийнятими відповідно до цього Кодексу.
  2. Майно державного комерційного підприємства закріплюється за ним на праві господарського відання.
  3. Статутний капітал державного комерційного підприємства утворюється уповноваженим органом, до сфери управління якого воно належить. Розмір статутного капіталу державного комерційного підприємства встановлюється зазначеним уповноваженим органом.
- Статутний капітал державного комерційного підприємства підлягає сплаті до закінчення першого року з дня державної реєстрації такого підприємства.
4. Частина четверту виключено.
  5. Держава та орган, до сфери управління якого входить державне комерційне підприємство, не несуть відповідальності за його зобов'язаннями, крім випадків, передбачених цим Кодексом та іншими законами.
  6. Збитки, завдані державному комерційному підприємству внаслідок виконання рішень органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, які було визнано судом неконституційними або недійсними, підлягають відшкодуванню зазначеними органами добровільно або за рішенням суду.

7. Державне унітарне комерційне підприємство може бути перетворене у державне акціонерне товариство, 100 відсотків акцій якого належать державі, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України від 16.06.2005 р. N 2664-IV, від 21.04.2011 р. N 3262-VI, від 21.04.2011 р. N 3263-VI, від 13.03.2012 р. N 4498-VI)

Стаття 75. Особливості господарської діяльності державних комерційних підприємств

1. Державне комерційне підприємство зобов'язане приймати та виконувати доведені до нього в установленому законодавством порядку державні замовлення, враховувати їх при формуванні виробничої програми, визначенні перспектив свого економічного і соціального розвитку та виборі контрагентів, а також складати і виконувати річний та з поквартальною розбивкою фінансовий план на кожен наступний рік.

Абзац другий виключено.

2. Основним плановим документом державного комерційного підприємства є фінансовий план, відповідно до якого підприємство отримує доходи і здійснює видатки, визначає обсяг та спрямування коштів для виконання своїх функцій протягом року відповідно до установчих документів.

Фінансовий план підлягає затвердженню до 1 вересня року, що передує плановому, якщо інше не передбачено законом:

підприємств, що є суб'єктами природних монополій, та підприємств, плановий розрахунковий обсяг чистого прибутку яких перевищує 50 мільйонів гривень, - Кабінетом Міністрів України;

інших підприємств - органами, до сфери управління яких вони належать.

Підприємства електроенергетики, ліцензована діяльність яких регулюється шляхом затвердження національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, складають фінансові плани з урахуванням затвердженої цією комісією структури тарифів на електричну та теплову енергію. Фінансові плани таких підприємств підлягають затвердженню до 31 грудня року, що передує плановому.

За несвоєчасне подання на розгляд, погодження або затвердження річного фінансового плану та звіту про його виконання посадові особи державного комерційного підприємства несуть адміністративну відповідальність, установлену законом.

3. Органи, до сфери управління яких входять державні комерційні підприємства, надають центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері економічного розвитку, до 1 вересня року, що передує планованому, зведені показники фінансових планів та фінансові плани у розрізі окремих державних комерційних підприємств, які входять до сфери їх управління.

4. Форма та методичні рекомендації по розробці фінансового плану затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері економічного розвитку.

5. Державне комерційне підприємство не має права безоплатно передавати належне йому майно іншим юридичним особам чи громадянам, крім випадків, передбачених законом. Відчужувати майнові об'єкти, що належать до [основних фондів](#), державне комерційне підприємство має право лише за попередньою згодою органу, до сфери управління якого воно належить, і лише на конкурентних засадах, якщо інше не встановлено законом. Розпоряджатися в інший спосіб майном, що належить до основних фондів, державне комерційне підприємство має право лише у межах повноважень та у спосіб, що передбачені цим Кодексом та іншими законами.

Відчуження нерухомого майна, а також повітряних і морських суден, суден внутрішнього плавання та рухомого складу залізничного транспорту здійснюється за умови додаткового погодження в установленому порядку з Фондом державного майна України.

Фонд державного майна України виступає організатором продажу нерухомого майна в порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

6. Кошти, одержані від продажу майнових об'єктів, що належать до [основних фондів](#) державного комерційного підприємства, використовуються відповідно до затвердженого фінансового плану, якщо інше не передбачено законом.

Кошти, одержані від продажу нерухомого майна, за вирахуванням балансової (залишкової) вартості такого майна, якщо інше не встановлено законом, зараховуються до загального фонду Державного бюджету України.

7. Списання з балансу не повністю амортизованих основних фондів, а також прискорена [амортизація](#) основних фондів [державного комерційного підприємства](#) можуть проводитися лише за згодою органу, до сфери управління якого входить дане підприємство.

8. Державні комерційні підприємства утворюють за рахунок [прибутку \(доходу\)](#) спеціальні (цільові) фонди, призначені для покриття витрат, пов'язаних з їх діяльністю:

амортизаційний фонд;

фонд розвитку виробництва;

[фонд споживання \(оплати праці\)](#);

резервний фонд;

інші фонди, передбачені [статутом](#) підприємства.

Порядок використання цих фондів визначається відповідно до затвердженого фінансового плану.

9. Розподіл [прибутку \(доходу\)](#) державних комерційних підприємств здійснюється відповідно до затвердженого фінансового плану з урахуванням вимог цього Кодексу та інших законів.

10. В фінансовому плані затверджуються суми коштів, які направляються державі як власнику і зараховуються до [Державного бюджету України](#).

11. Органи, до сфери управління яких відносяться [державні комерційні підприємства](#), до 15 липня року, що передує плановому, надають Кабінету Міністрів України інформацію про обсяги перерахування [прибутку](#) державних комерційних підприємств для їх врахування при формуванні державного бюджету.

12. У разі зміни керівника державного комерційного підприємства обов'язковим є проведення **ревізії** фінансово-господарської діяльності підприємства в порядку, передбаченому законом.

13. Інші особливості господарської та соціальної діяльності державних комерційних підприємств визначаються законом.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 25.03.2005 р. N 2505-IV, від 16.06.2005 р. N 2668-IV, від 16.06.2005 р. N 2664-IV, від 15.12.2005 р. N 3205-IV, від 09.01.2007 р. N 549-V, від 01.12.2006 р. N 424-V, від 01.06.2010 р. N 2289-VI, який вводиться в дію з **31 липня 2010 року**, від 08.09.2011 р. N 3713-VI, від 13.03.2012 р. N 4498-VI, від 04.07.2012 р. N 5044-VI, від 06.09.2012 р. N 5213-VI, від 16.10.2012 р. N 5463-VI)

Стаття 76. Казенне підприємство

1. Казенні **підприємства** створюються у **галузях** економіки, в яких:

законом дозволено здійснення **господарської діяльності** лише **державним підприємствам**;

основним (понад п'ятдесят відсотків) **споживачем** продукції (робіт, послуг) виступає держава;

за умовами господарювання неможлива вільна **конкуренція** товаровиробників чи споживачів;

переважаючим (понад п'ятдесят відсотків) є виробництво суспільно необхідної продукції (робіт, послуг), яке за своїми умовами і характером потреб, що ним задовольняються, як правило, не може бути рентабельним;

приватизацію майнових комплексів **державних підприємств** заборонено законом.

2. Казенне підприємство створюється за рішенням Кабінету Міністрів України. У рішенні про створення казенного підприємства визначаються обсяг і характер основної діяльності підприємства, а також орган, до сфери управління якого входить підприємство, що створюється. **Реорганізація** і **ліквідація** казенного підприємства проводяться відповідно до вимог цього Кодексу за рішенням органу, до компетенції якого належить створення даного підприємства.

3. **Майно** казенного підприємства закріплюється за ним на **праві оперативного управління**.

4. Казенне підприємство є **юридичною особою**, має відповідні рахунки в установах **державного банку**, печатку із своїм найменуванням.

5. Орган, до сфери управління якого входить казенне підприємство, затверджує статут підприємства, призначає його керівника, дає дозвіл на здійснення казенним підприємством

господарської діяльності, визначає види продукції (робіт, послуг), на виробництво та реалізацію якої поширюється зазначений дозвіл.

6. Найменування казенного підприємства повинно містити слова "казенне підприємство".

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 21.04.2011 р. N 3262-VI)

Стаття 77. Особливості господарської діяльності казенних підприємств

1. Казенне підприємство здійснює господарську діяльність відповідно до виробничих завдань органу, до сфери управління якого воно входить.

2. Казенне підприємство самостійно організовує виробництво продукції (робіт, послуг) і реалізує її за цінами (тарифами), що визначаються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, якщо інше не передбачено законом.

Абзац другий виключено.

3. Орган, до сфери управління якого входить казенне підприємство, здійснює контроль за використанням та збереженням належного підприємству майна, і має право вилучити у казенного підприємства майно, яке не використовується або використовується не за призначенням, та розпорядитися ним у межах своїх повноважень.

4. Казенне підприємство не має права відчужувати або іншим способом розпоряджатися закріпленим за ним майном, що належить до основних фондів, без попередньої згоди органу, до сфери управління якого воно входить.

Відчуження нерухомого майна, а також повітряних і морських суден, суден внутрішнього плавання та рухомого складу залізничного транспорту здійснюється за умови додаткового погодження в установленому порядку з Фондом державного майна України.

Фонд державного майна України виступає організатором продажу нерухомого майна в порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

5. Джерелами формування майна казенного підприємства є:

державне майно, передане підприємству відповідно до рішення про його створення;

кошти та інше майно, одержані від реалізації продукції (робіт, послуг) підприємства;

цільові кошти, виділені з Державного бюджету України;

кредити банків;

частина доходів підприємства, одержаних ним за результатами господарської діяльності, передбачена статутом;

інші джерела, не заборонені законом.

6. Казенне підприємство одержує кредити для виконання статутних завдань під гарантію органу, до сфери управління якого входить підприємство.

7. Казенне підприємство відповідає за своїми зобов'язаннями лише коштами, що перебувають у його розпорядженні. У разі недостатності зазначених коштів держава, в особі органу, до сфери управління якого входить підприємство, несе повну субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями казенного підприємства.

8. Порядок розподілу та використання **прибутку (доходу)** казенного підприємства визначається фінансовим планом, який затверджується у порядку, встановленому **статтею 75 цього Кодексу** для державних комерційних підприємств.

9. Інші особливості господарської та соціальної діяльності **казенних підприємств** визначаються цим Кодексом, законом про **державні підприємства** та іншими законодавчими актами.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 25.03.2005 р. N 2505-IV, від 16.06.2005 р. N 2664-IV, від 16.06.2005 р. N 2668-IV, від 09.01.2007 р. N 549-V, від 01.12.2006 р. N 424-V, від 01.06.2010 р. N 2289-VI, який вводиться в дію з **31 липня 2010 року**, від 08.09.2011 р. N 3713-VI, від 04.07.2012 р. N 5044-VI)

Стаття 78. Комунальні унітарні підприємства

1. Комунальне **унітарне підприємство** утворюється компетентним **органом місцевого самоврядування** в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини **комунальної власності** і входить до сфери його управління.

2. Орган, до сфери управління якого входить комунальне унітарне підприємство, є представником власника - відповідної **територіальної громади** і виконує його функції у межах, визначених цим Кодексом та іншими законодавчими актами.

3. **Майно** комунального унітарного підприємства перебуває у **комунальній власності** і закріплюється за таким **підприємством** на **праві господарського відання** (комунальне комерційне підприємство) або на **праві оперативного управління** (комунальне некомерційне підприємство).

4. Статутний капітал комунального унітарного підприємства утворюється органом, до сфери управління якого воно належить. Розмір статутного капіталу комунального унітарного підприємства визначається відповідною місцевою радою.

Статутний капітал комунального унітарного підприємства підлягає сплаті до закінчення першого року з дня **державної реєстрації** такого підприємства.

5. Найменування комунального унітарного підприємства повинно містити слова "комунальне підприємство" та вказівку на **орган місцевого самоврядування**, до сфери управління якого входить дане **підприємство**.

6. Комунальне унітарне підприємство не несе відповідальності за зобов'язаннями власника та органу місцевого самоврядування, до сфери управління якого воно входить.

7. Комунальне унітарне підприємство очолює керівник підприємства, що призначається органом, до сфери управління якого входить підприємство, і є підзвітним цьому органу.
8. Збитки, завдані комунальному унітарному підприємству внаслідок виконання рішень органів державної влади чи **органів місцевого самоврядування**, підлягають відшкодуванню зазначеними органами добровільно або за рішенням суду.
9. Особливості **господарської діяльності** комунальних унітарних підприємств визначаються відповідно до вимог, встановлених цим Кодексом щодо діяльності **державних комерційних** або **казенних підприємств**, а також інших вимог, передбачених законом.

Абзац другий виключено.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 01.12.2006 р. N 424-V, від 01.06.2010 р. N 2289-VI, який вводиться в дію з **31 липня 2010 року**, від 21.04.2011 р. N 3263-VI, від 04.07.2012 р. N 5044-VI)

Глава 9 **ГОСПОДАРСЬКІ ТОВАРИСТВА**

Стаття 79. Поняття господарського товариства

1. Господарськими товариствами визнаються **підприємства** або інші **суб'єкти господарювання**, створені **юридичними особами** та/або громадянами шляхом об'єднання їх **майна** і участі в **підприємницькій діяльності** товариства з метою одержання **прибутку**. У випадках, передбачених цим Кодексом, господарське товариство може діяти у складі одного учасника.
2. Засновниками і учасниками товариства можуть бути суб'єкти господарювання, інші учасники господарських відносин, зазначені у **статті 2 цього Кодексу**, а також громадяни, які не є суб'єктами господарювання. Обмеження щодо заснування та участі в господарських товариствах суб'єктів господарювання або інших осіб встановлюються цим Кодексом, іншими законами.
3. Господарські товариства є **юридичними особами**.
4. **Суб'єкти господарювання** - юридичні особи, які стали засновниками або учасниками господарського товариства, зберігають статус юридичної особи.
5. Господарські товариства можуть здійснювати будь-яку **підприємницьку діяльність**, якщо інше не передбачено законом.

Абзац другий виключено.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 16.06.2005 р. N 2664-IV, від 15.12.2005 р. N 3205-IV, від 01.12.2006 р. N 424-V, від 01.06.2010 р. N 2289-VI, який вводиться в дію з **31 липня 2010 року**, від 04.07.2012 р. N 5044-VI)

Стаття 80. Види господарських товариств

1. До господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства.
2. Акціонерним товариством є господарське товариство, яке має статутний капітал, поділений на визначену кількість **акцій** однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки **майном** товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій.
3. Товариством з обмеженою відповідальністю є господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається **установчими документами**, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів.
4. Товариством з додатковою відповідальністю є господарське товариство, статутний капітал якого поділений на частки визначених **установчими документами** розмірів і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним **майном**, а в разі його недостатності учасники цього товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників.
5. Повним товариством є господарське товариство, всі учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють **підприємницьку діяльність** від імені товариства і несуть додаткову солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.
6. Командитним товариством є господарське товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм **майном**, на яке за законом може бути **звернено стягнення** (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладками (вкладники).
7. Учасниками повного товариства, повними учасниками командитного товариства можуть бути лише особи, зареєстровані як суб'єкти підприємництва.

Стаття 81. Виключена.

(згідно із Законом України
від 17.09.2008 р. N 514-VI)

Стаття 82. Установчі документи господарського товариства

1. Установчим документом **повного товариства** і **командитного товариства** є **засновницький договір**. Установчим документом **акціонерного товариства**, **товариства з обмеженою відповідальністю** і **товариства з додатковою відповідальністю** є **статут**.
2. Установчі документи **господарського товариства** повинні містити відомості про вид товариства, предмет і цілі його діяльності, склад засновників та учасників, склад і компетенцію органів товариства та порядок прийняття ними рішень, включаючи перелік питань, з яких необхідна однастайність або кваліфікована більшість голосів, інші відомості, передбачені **статтею 57 цього Кодексу**.

3. Статут акціонерного товариства, крім зазначених у частині другій цієї статті відомостей, повинен містити також відомості про види акцій, що випускаються, їх номінальну вартість, співвідношення акцій різних видів, кількість акцій, що купуються засновниками, наслідки невиконання зобов'язань по викупу акцій.

4. Статут товариства з обмеженою відповідальністю, крім відомостей, зазначених у частині другій цієї статті, повинен містити відомості про розмір часток кожного з учасників, розмір, склад та порядок внесення ними вкладів.

Статутом може бути встановлено порядок визначення розміру часток учасників залежно від зміни вартості майна, внесеного як вклад, та додаткових внесків учасників.

5. Засновницький договір повного товариства і командитного товариства, крім відомостей, зазначених у частині другій цієї статті, повинні визначати розмір частки кожного з учасників, форму їх участі у справах товариства, розмір, склад і порядок внесення ними вкладів. Стосовно вкладників командитного товариства в засновницькому договорі вказуються тільки сукупний розмір їх часток у майні товариства та розмір, склад і порядок внесення ними вкладів.

6. Найменування господарського товариства повинно містити зазначення виду товариства, для повних товариств і командитних товариств - прізвища (найменування) учасників товариства, які несуть додаткову відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном, а також інші необхідні відомості. Найменування господарського товариства не може вказувати на належність товариства до органів державної влади чи органів місцевого самоврядування.

7. До установчих документів можуть бути включені також відомості щодо інших умов діяльності господарського товариства, які не суперечать закону. Якщо в установчих документах не вказано строк діяльності господарського товариства, воно вважається створеним на невизначений строк.

8. Установчі документи господарського товариства у передбачених законом випадках погоджуються з Антимонопольним комітетом України.

9. Порушення встановлених цією статтею вимог щодо змісту установчих документів господарського товариства є підставою для відмови у його державній реєстрації.

10. Господарське товариство може створюватися та діяти на підставі модельного статуту в порядку, визначеному законом.

Якщо господарське товариство створюється та діє на підставі модельного статуту в рішенні про його створення, яке підписується усіма засновниками, зазначаються відомості про вид товариства, його найменування, місцезнаходження, предмет і цілі діяльності, склад засновників та учасників, розмір статутного (складеного) капіталу, розмір часток кожного з учасників, порядок внесення ними вкладів, а також інформація про провадження діяльності на основі модельного статуту.

(Із доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 21.04.2011 р. N 3262-VI)

Стаття 83. Державна реєстрація господарського товариства

1. Державна реєстрація господарського товариства здійснюється відповідно до закону.

2. Особливості реєстрації господарських товариств, які здійснюють **банківську** і страхову діяльність, а також професійну діяльність на ринку **цінних паперів**, визначаються цим Кодексом та відповідними законами.
3. Господарське товариство набуває статусу **юридичної особи** з дня його державної реєстрації.
4. Зміни, які сталися в установчих документах господарського товариства і які вносяться до державного реєстру, підлягають **державній реєстрації** за тими ж правилами, що встановлені для державної реєстрації товариства.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 04.02.2005 р. N 2424-IV)

Стаття 84. Наслідки укладення угод до реєстрації господарського товариства

1. **Господарське товариство** може відкривати рахунки у **банках**, а також укладати договори та інші угоди лише після його **державної реєстрації**. Угоди, укладені засновниками товариства до дня його реєстрації, визнаються такими, що укладені з товариством, тільки за умови їх подальшого схвалення товариством в порядку, визначеному законом та установчими документами.
2. Угоди, укладені засновниками до дня реєстрації товариства і в подальшому не схвалені товариством, тягнуть за собою правові наслідки лише для осіб, які уклали ці угоди.

Стаття 85. Власність господарського товариства

1. **Господарське товариство** є власником:

майна, переданого йому у власність **засновниками і учасниками** як внески;

продукції, виробленої в результаті **господарської діяльності** товариства;

доходів, одержаних від господарської діяльності товариства;

іншого майна, набутого товариством на підставах, не заборонених законом.

Стаття 86. Вклади учасників та засновників господарського товариства

1. Вкладами **учасників та засновників господарського товариства** можуть бути будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності, **цінні папери, права користування землею, водою** та іншими природними ресурсами, будинками, спорудами, а також інші майнові права (включаючи **майнові права на об'єкти інтелектуальної власності**), кошти, в тому числі в **іноземній валюті**.
2. Вклад, оцінений у гривнях, становить частку учасника та засновника у статутному капіталі товариства. Порядок оцінки вкладів визначається в установчих документах господарського товариства, якщо інше не передбачено законом.
3. Забороняється використовувати для формування статутного (складеного) капіталу товариства бюджетні кошти, кошти, одержані в кредит та під **заставу, векселі**, майно державних (комунальних) підприємств, яке відповідно до закону (рішення органу місцевого самоврядування) не підлягає приватизації, та майно, що перебуває в оперативному управлінні бюджетних установ, якщо інше не передбачено законом. Фінансовий стан

засновників - юридичних осіб щодо їх спроможності здійснити відповідні внески до статутного капіталу господарського товариства у випадках, передбачених законом, має бути перевірений незалежним [аудитором](#) (аудиторською організацією) у встановленому порядку, а майновий стан засновників - громадян має бути підтверджений довідкою органу доходів і зборів про подану [декларацію про майновий стан і доходи](#) ([податкову декларацію](#)).

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 31.10.2008 р. N 639-VI, дію попередньої редакції відновлено з [1 січня 2011 року](#) у зв'язку із закінченням строку дії Закону України від 31.10.2008 р. N 639-VI, від 11.02.2010 р. N 1873-VI, від 08.07.2010 р. N 2457-VI, від 02.12.2010 р. N 2756-VI, від 04.07.2013 р. N 406-VII)

Стаття 87. Статутний капітал та фонди господарського товариства

1. Сума вкладів [засновників та учасників господарського товариства](#) становить статутний капітал товариства.
2. Товариство має право змінювати (збільшувати або зменшувати) розмір статутного капіталу в порядку, встановленому цим Кодексом та законом, прийнятим відповідно до нього.
3. Рішення товариства про зміни розміру статутного капіталу набирає чинності з дня внесення цих змін до державного реєстру.
4. У [господарському товаристві](#) створюються резервний (страховий) фонд у розмірі, встановленому установчими документами, але не менш як п'ятнадцять відсотків статутного капіталу, а також інші фонди, передбачені законодавством України або установчими документами товариства. Розмір щорічних відрахувань до резервного (страхового) фонду передбачається установчими документами, але не може бути меншим п'яти відсотків суми [прибутку](#) товариства.
5. Прибуток господарського товариства утворюється з надходжень від його господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці. З економічного прибутку товариства сплачуються передбачені законом [податки](#) та інші обов'язкові платежі, а також відсотки по [кредитах банків](#) і по [облігаціях](#). [Прибуток](#), одержаний після зазначених розрахунків, залишається у розпорядженні товариства, яке визначає напрями його використання відповідно до установчих документів товариства.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України від 17.09.2008 р. N 514-VI, від 22.12.2010 р. N 2850-VI)

Стаття 88. Права і обов'язки учасників господарського товариства

1. [Учасники господарського товариства](#) мають право:

брати участь в управлінні справами товариства в порядку, визначеному в установчих документах, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом та іншими законами;

брати участь у розподілі [прибутку](#) товариства та одержувати його частку (дивіденди);

одержувати інформацію про товариство. На вимогу учасника товариство зобов'язане надати йому для ознайомлення річні [баланси](#), звіти про фінансово-господарську діяльність товариства, протоколи ревізійної комісії, протоколи зборів органів управління товариства тощо;

вийти в передбаченому установчими документами порядку зі складу товариства.

2. Учасники товариства мають також інші права, передбачені цим Кодексом, іншими законами та установчими документами товариства.

3. [Учасники господарського товариства](#) зобов'язані:

додержуватися вимог установчих документів товариства, виконувати рішення його органів управління;

вносити вклади (оплачувати [акції](#)) у розмірі, порядку та коштами (засобами), що передбачені установчими документами, відповідно до цього Кодексу та [закону про господарські товариства](#);

нести інші обов'язки, передбачені цим Кодексом, іншими законами та установчими документами товариства.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 17.09.2008 р. N 514-VI)

Стаття 89. Управління господарським товариством

1. Управління діяльністю [господарського товариства](#) здійснюють його органи та посадові особи, склад і порядок обрання (призначення) яких визначається залежно від виду товариства, а у визначених законом випадках - [учасники товариства](#).

2. Посадовими особами товариства визнаються голова та члени виконавчого органу, голова ревізійної комісії (ревізор), а у разі створення ради товариства (спостережної ради) - голова і члени цієї ради. Обмеження щодо поєднання однією особою зазначених посад встановлюються законом.

3. Посадовими особами [господарського товариства](#) не можуть бути особи, службову або іншу діяльність яких визнано [Конституцією України](#) та законом несумісною з перебуванням на цих посадах, а також особи, яким перебування на відповідних посадах заборонено рішенням суду.

4. Посадові особи відповідають за шкоду, заподіяну ними господарському товариству, в межах і порядку, передбачених законом та установчими документами товариства.

5. Господарське товариство, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків [акцій](#), (часток, паїв) належить державі, зобов'язане на кожний наступний рік складати і виконувати річний фінансовий план відповідно до [статті 75 цього Кодексу](#).

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 25.03.2005 р. N 2505-IV)

Стаття 90. Облік і звітність господарського товариства

1. Облік і звітність **господарських товариств** здійснюються відповідно до вимог **статті 19 цього Кодексу** та інших нормативно-правових актів.
2. Перевірки фінансової діяльності товариства здійснюються органами доходів і зборів, іншими органами державної влади у межах визначених законом повноважень, ревізійною комісією (ревізором) **господарського товариства** та/або аудиторами.
3. Достовірність та повнота річного **балансу** і звітності господарського товариства у випадках, визначених законом, повинні бути підтверджені **аудитором (аудиторською організацією)**.

Стаття 91. Припинення діяльності господарського товариства

1. Припинення діяльності **господарського товариства** відбувається шляхом його ліквідації або реорганізації відповідно до **статті 59 цього Кодексу**.
2. Ліквідація господарського товариства провадиться ліквідаційною комісією, призначеною його вищим органом, а у разі припинення діяльності товариства за рішенням суду - ліквідаційною комісією, сформованою відповідно до рішення суду.
3. З дня утворення ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження по управлінню справами господарського товариства. Ліквідаційна комісія у триденний строк з моменту її утворення публікує інформацію про ліквідацію господарського товариства і здійснює інші дії відповідно до вимог **статей 58 - 61 цього Кодексу** та інших законів.
4. Розрахунки з кредиторами у разі ліквідації **господарського товариства** здійснюються відповідно до **статті 61 цього Кодексу** з урахуванням таких особливостей:

кошти, що належать господарському товариству, у тому числі від продажу його **майна** у разі ліквідації, після розрахунків по оплаті праці осіб, які працюють на умовах найму, виконання зобов'язань перед **бюджетом, банками, власниками облігацій**, випущених товариством, та іншими кредиторами розподіляються між **учасниками товариства** в порядку і на умовах, передбачених цим Кодексом, **законом про господарські товариства** та установчими документами товариства, у шестимісячний строк після опублікування інформації про його ліквідацію;

майно, передане товариству його засновниками або учасниками у користування, повертається у натуральній формі без винагороди. У разі виникнення спорів щодо виплати заборгованості товариства його кошти не підлягають розподілу між **учасниками товариства** до вирішення цього спору або до одержання кредиторами відповідних гарантій погашення заборгованості.

5. Ліквідація **господарського товариства** вважається завершеною, а товариство таким, що припинило свою діяльність, з дня внесення запису про його ліквідацію до **державного реєстру**.

Стаття 92. Законодавство про господарські товариства

1. Порядок створення та порядок діяльності окремих видів **господарських товариств** регулюються цим Кодексом, **Цивільним кодексом України** та іншими законами.

Глава 10 ПІДПРИЄМСТВА КОЛЕКТИВНОЇ ВЛАСНОСТІ

Стаття 93. Поняття підприємства колективної власності

1. Підприємством колективної власності визнається корпоративне або унітарне підприємство, що діє на основі колективної власності засновника (засновників).
2. Підприємствами колективної власності є виробничі кооперативи, підприємства споживчої кооперації, підприємства громадських та релігійних організацій, інші підприємства, передбачені законом.

Стаття 94. Господарська діяльність кооперативів

1. Кооперативи як добровільні об'єднання громадян з метою спільного вирішення ними економічних, соціально-побутових та інших питань можуть створюватися у різних галузях (виробничі, споживчі, житлові тощо). Діяльність різних видів кооперативів регулюється законом.
  2. Господарська діяльність кооперативів повинна здійснюватися відповідно до вимог цього Кодексу, інших законодавчих актів.
- З метою здійснення господарської діяльності на засадах підприємництва громадяни можуть утворювати виробничі кооперативи (кооперативні підприємства).

Стаття 95. Виробничий кооператив

1. Виробничим кооперативом визнається добровільне об'єднання громадян на засадах членства з метою спільної виробничої або іншої господарської діяльності, що базується на їх особистій трудовій участі та об'єднанні майнових пайових внесків, участі в управлінні підприємством та розподілі доходу між членами кооперативу відповідно до їх участі у його діяльності.
2. Виробничі кооперативи можуть здійснювати виробничу, переробну, заготівельно-збутову, постачальницьку, сервісну і будь-яку іншу підприємницьку діяльність, не заборонену законом.
3. Виробничий кооператив є юридичною особою і діє на основі статуту.
4. Найменування виробничого кооперативу повинно містити слова "виробничий кооператив" або "кооперативне підприємство".

Стаття 96. Принципи діяльності виробничого кооперативу

1. Виробничі кооперативи створюються та здійснюють свою діяльність за такими принципами:

добровільність членства громадян у кооперативі та вільний вихід з нього;

особиста трудова участь членів кооперативу у діяльності підприємства;

відкритість і доступність членства для тих, хто визнає статут кооперативу, бажає брати участь у його діяльності на умовах, встановлених статутом кооперативу;

демократичний характер управління кооперативом, рівні права членів кооперативу при прийнятті рішень;

розподіл доходу між членами кооперативу відповідно до їх трудової та майнової участі в діяльності кооперативу;

контроль членів кооперативу за його роботою в порядку, визначеному [статутом](#).

Стаття 97. Загальні умови створення виробничого кооперативу

1. Засновниками ([членами](#)) виробничого кооперативу можуть бути громадяни, [іноземці](#) та [особи без громадянства](#). Чисельність членів виробничого кооперативу не може бути меншою, ніж три особи.

2. Рішення про створення [виробничого кооперативу](#) приймається його установчими зборами.

3. Виробничий кооператив вважається створеним і набуває статусу [юридичної особи](#) з дня його [державної реєстрації](#) відповідно до вимог цього Кодексу.

Стаття 98. Членство у виробничому кооперативі

1. Членами виробничого кооперативу можуть бути громадяни, які досягли 16-річного віку, визнають [статут кооперативу](#) та дотримуються його вимог, беруть майнову та трудову участь у діяльності кооперативу.

2. Громадяни можуть бути одночасно членами виробничих кооперативів, а також членами кооперативів інших типів ([споживчих](#), житлових тощо).

3. Вступ до [виробничого кооперативу](#) здійснюється на підставі письмової заяви громадянина. Член кооперативу робить вступний та [пайовий внески](#) в порядку, визначеному [статутом](#) виробничого кооперативу. Рішення [правління \(голови\) кооперативу](#) про прийняття у члени кооперативу підлягає затвердженню [загальними зборами](#). Порядок прийняття такого рішення та його затвердження визначається статутом кооперативу.

4. Членство у виробничому кооперативі припиняється у разі:

добровільного виходу з кооперативу;

припинення трудової участі в діяльності кооперативу;

виключення з кооперативу у випадках і в порядку, визначених [статутом](#);

незатвердження [загальними зборами членів кооперативу](#) рішення [правління \(голови\)](#) про прийняття до кооперативу;

смерті члена кооперативу.

5. Порядок і майнові наслідки припинення членства у [виробничому кооперативі](#) визначаються цим Кодексом та [статутом кооперативу](#).

6. Виключення з виробничого кооперативу (звільнення члена кооперативу з кооперативного підприємства) може бути оскаржено до суду.

Стаття 99. Права та обов'язки членів виробничого кооперативу

1. Основними правами [членів виробничого кооперативу](#) є:

участь в управлінні **кооперативом**, право голосу на **загальних зборах членів кооперативу**, право обирати і бути обраним в органи управління кооперативом;

користування послугами кооперативу;

одержання **кооперативних виплат** та частки доходу на **пай**;

одержання достовірної та повної інформації про фінансово-господарську діяльність кооперативу;

одержання паю у разі виходу з кооперативу в порядку і строки, визначені його **статутом**.

2. Основними обов'язками **членів виробничого кооперативу** є дотримання статуту та виконання рішень органів управління **кооперативу**.

3. **Статутом виробничого кооперативу** можуть передбачатися також інші права та обов'язки членів кооперативу.

Стаття 100. Майно виробничого кооперативу

1. **Майно** виробничого кооперативу становить колективну власність кооперативу. **Виробничий кооператив** є власником будівель, споруд, майнових внесків його **членів**, виготовленої ним продукції, **доходів**, одержаних від її реалізації та іншої діяльності, передбаченої **статутом кооперативу**, іншого майна, придбаного на підставах, не заборонених законом.

2. Члени кооперативу можуть передавати як **пайовий внесок право користування належною їм земельною ділянкою** у порядку, визначеному земельним законодавством. За **земельну ділянку**, передану виробничому кооперативу в користування, з кооперативу може справлятися плата у розмірах, визначених **загальними зборами членів кооперативу**.

3. Для здійснення господарської та іншої діяльності **виробничий кооператив** за рахунок власного майна формує відповідні **фонди**.

4. **Майно** виробничого кооперативу відповідно до його **статуту** поділяється на **пайовий і неподільний фонди**. Неподільний фонд утворюється за рахунок вступних внесків і майна кооперативу (за винятком **землі**). **Пайові внески членів кооперативу** до нього не включаються. Порядок формування і розміри неподільного фонду встановлюються статутом.

5. Розміри **пайових внесків** до кооперативу встановлюються в рівних частинах та/або пропорційно очікуваній участі члена кооперативу в його **господарській діяльності**.

6. Фінансові ресурси **виробничого кооперативу** формуються за рахунок **доходу** від реалізації продукції (робіт, послуг), **пайових** та інших внесків **членів кооперативу**, кредитів та інших надходжень, не заборонених законодавством.

Стаття 101. Управління виробничим кооперативом

1. Управління **виробничим кооперативом** здійснюється на основі самоврядування, гласності, участі його **членів** у вирішенні питань діяльності кооперативу.

2. Вищим органом управління виробничого кооперативу є **загальні збори членів кооперативу**. До органів управління кооперативу належать **правління (голова) кооперативу** та **ревізійна комісія (ревізор) кооперативу**.

3. Статутом виробничого кооперативу може бути передбачено спостережну раду кооперативу. Члени ревізійної комісії (ревізор) кооперативу не можуть бути членами його правління (головою кооперативу) чи спостережної ради.

Стаття 102. Загальні збори членів виробничого кооперативу

1. Загальні збори:

вносять зміни до [статуту кооперативу](#);

обирають шляхом прямого таємного голосування голову [кооперативу](#), членів [правління кооперативу](#), членів [ревізійної комісії \(ревізора\)](#), членів [спостережної ради кооперативу](#);

затверджують напрями розвитку кооперативу;

заслуховують звіти органів управління кооперативу про їх діяльність;

визначають види і розміри [фондів кооперативу](#), порядок їх формування та використання;

затверджують правила внутрішнього розпорядку кооперативного підприємства, річний звіт і [баланс](#) кооперативу, порядок формування і [розподілу доходу](#) кооперативу, рішення правління (голови) кооперативу про прийняття нових членів;

вирішують питання про входження кооперативного підприємства до об'єднань підприємств (кооперативів), участь кооперативу у заснуванні інших [суб'єктів господарювання](#);

приймають рішення про [реорганізацію](#) або [ліквідацію кооперативу](#).

2. Загальні збори мають право приймати будь-які інші рішення, пов'язані зі статутною діяльністю [виробничого кооперативу](#).

3. Загальні збори [членів кооперативу](#) проводяться щорічно після закінчення фінансового року. Вони можуть скликатися також у будь-який час за рішенням [правління \(голови\) кооперативу](#) чи з ініціативи не менш як третини членів кооперативу, якщо інше не передбачено [статутом](#).

4. Загальні збори правомочні приймати рішення, якщо на них присутні більше половини членів виробничого кооперативу. Рішення з питань, зазначених у частині першій цієї статті, приймаються більшістю голосів загальної кількості членів кооперативу.

Стаття 103. Правління виробничого кооперативу

1. Правління [виробничого кооперативу](#) створюється у кооперативі, до складу якого входить не менше десяти [членів](#).

2. Правління кооперативу:

розробляє і вносить на затвердження [загальних зборів](#) напрями розвитку кооперативу;

скликає загальні збори членів кооперативу і контролює виконання прийнятих ними рішень;

вносить на затвердження загальних зборів рішення про прийняття до кооперативу нових членів та припинення [членства](#);

забезпечує збереження [майна кооперативу](#);

організовує проведення незалежних аудиторських перевірок діяльності кооперативу;

вирішує питання навчання членів кооперативу, співробітництва з вітчизняними та іноземними організаціями;

делегує [виконавчому директору](#) кооперативу право на прийняття відповідних рішень з питань компетенції правління, якщо це передбачено [статутом кооперативу](#);

вирішує інші питання діяльності кооперативу.

3. Правління очолює голова [кооперативу](#), який обирається [загальними зборами членів виробничого кооперативу](#). Функції голови кооперативу і порядок його відкликання визначаються статутом кооперативу.

4. Члени правління можуть обирати зі свого складу заступника голови та секретаря правління відповідно до [статуту кооперативу](#).

5. Члени правління кооперативу працюють переважно на громадських засадах. У статуті кооперативу може бути передбачено винагороду за роботу членів правління.

6. Періодичність проведення засідань правління [кооперативу](#) визначається [статутом кооперативу](#). Рішення приймається більшістю голосів за наявності на засіданні не менше двох третин членів правління кооперативу.

7. У разі якщо до складу виробничого кооперативу входить менше десяти членів, функції та повноваження правління здійснюють [загальні збори](#) та голова кооперативу відповідно до статуту.

Стаття 104. Виконавчий директор виробничого кооперативу

1. [Правління виробничого кооперативу](#) може наймати виконавчого директора для оперативного управління діяльністю підприємства. Виконавчий директор не може бути [членом кооперативу](#).

2. Виконавчий директор здійснює свою діяльність на умовах контракту, який укладає з ним правління кооперативу, та виконує функції відповідно до [статуту](#).

3. Виконавчий директор несе відповідальність за свою діяльність перед кооперативом.

4. У разі відсутності у [виробничому кооперативі](#) посади виконавчого директора роботою кооперативного підприємства керує голова кооперативу.

Стаття 105. Спостережна рада виробничого кооперативу

1. У разі якщо кількість [членів виробничого кооперативу](#) становить більш як п'ятдесят осіб, у кооперативі може утворюватися спостережна рада для контролю за діяльністю [виконавчого директора](#) кооперативного підприємства.

2. Спостережна рада обирається [загальними зборами з числа членів кооперативу](#) у складі трьох - п'яти осіб. Член спостережної ради не може бути членом правління чи [ревізійної комісії](#).

3. Порядок обрання спостережної ради та її голови, а також порядок діяльності спостережної ради встановлюються [статутом кооперативу](#).

Стаття 106. Ревізійна комісія (ревізор) виробничого кооперативу

1. З метою контролю за фінансово-господарською діяльністю [виробничого кооперативу](#) обирається ревізійна комісія, а в кооперативі, до складу якого входить менше десяти членів, - ревізор.

2. Ревізійна комісія (ревізор) обирається [загальними зборами з числа членів кооперативу](#) відповідно до його [статуту](#). Членами ревізійної комісії (ревізором) не можуть бути члени [правління](#) чи [спостережної ради виробничого кооперативу](#).

3. Ревізійна комісія (ревізор) підзвітна загальним зборам членів виробничого кооперативу.

Стаття 107. Господарська діяльність виробничого кооперативу

1. [Виробничий кооператив](#) відповідно до його [статуту](#) самостійно визначає основні напрями [господарської діяльності](#), здійснює її планування та організацію.

2. Виробничий кооператив реалізує свою продукцію, надає послуги за [цінами](#) і тарифами, які встановлюються ним самостійно або на договірній основі, а у випадках, передбачених законодавством, - за державними цінами і тарифами.

3. Відносини [виробничого кооперативу](#) з іншими [підприємствами](#), [установами](#), [організаціями](#) та громадянами в усіх сферах [господарської діяльності](#) встановлюються на основі договорів.

4. Доход виробничого кооперативу формується з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці найманого персоналу. Доход спрямовується на сплату [податків](#) та інших обов'язкових платежів, на погашення кредитів, покриття збитків, проведення відрахувань у [фонди кооперативу](#), кооперативні виплати, виплату часток доходу на [паї](#) тощо.

5. Кооперативні виплати - частина доходу [виробничого кооперативу](#), що розподіляється між [членами кооперативу](#) з урахуванням їх трудової та іншої участі в діяльності кооперативу. Нарахування і виплата часток доходу на [паї](#) здійснюються за підсумками фінансового року з доходу, що залишається у розпорядженні кооперативу з урахуванням необхідності формування його фондів. За рішенням [загальних зборів членів кооперативу](#) виплата часток доходу на [паї](#) може здійснюватися у грошовій формі, товарами, [цінними паперами](#) тощо.

6. Порядок використання доходу виробничого кооперативу визначається [статутом кооперативу](#) відповідно до закону.

7. [Виробничий кооператив](#) самостійно здійснює [зовнішньоекономічну діяльність](#) відповідно до закону. Порядок використання коштів кооперативу в [іноземній валюті](#) встановлюється законом та статутом кооперативу.

8. Майнові відносини [члена виробничого кооперативу](#) з кооперативом у разі припинення членства в кооперативі та щодо переходу [паю](#) регулюються цивільним законодавством.

Стаття 108. Майнова відповідальність виробничого кооперативу

1. [Виробничий кооператив](#) відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним йому [майном](#). Члени [виробничого кооперативу](#) несуть за зобов'язаннями кооперативу субсидіарну

(додаткову) відповідальність своїм майном у розмірі, не меншому їх **пайового внеску**, якщо більший розмір відповідальності не передбачено законом або **статутом кооперативу**. Виробничий кооператив не несе відповідальності за зобов'язаннями членів кооперативу.

2. Виробничий кооператив може застрахувати своє **майно** і майнові права за рішенням **загальних зборів членів кооперативу**, якщо інший порядок не встановлено законом.

Стаття 109. Припинення діяльності виробничого кооперативу

1. **Виробничий кооператив** за рішенням **загальних зборів членів кооперативу** може бути реорганізований у **підприємства** інших форм господарювання в порядку, визначеному **статутом кооперативу** відповідно до вимог цього Кодексу.

2. Виробничий кооператив ліквідується в **загальному порядку ліквідації суб'єкта господарювання**, передбаченому цим Кодексом, з урахуванням такого:

ліквідація **виробничого кооперативу** здійснюється ліквідаційною комісією, призначеною **загальними зборами членів кооперативу**, а у разі його ліквідації за рішенням суду - ліквідаційною комісією, сформованою відповідно до цього рішення;

розпорядження **землею** виробничого кооперативу, що ліквідується, здійснюється в порядку і на умовах, передбачених земельним законодавством. **Майно кооперативу**, що залишилося після розрахунків з **бюджетом** та кредиторами, розподіляється між **членами виробничого кооперативу** пропорційно вартості їх **паю**.

Стаття 110. Інші питання діяльності виробничого кооперативу

1. Інші питання діяльності **виробничого кооперативу** регулюються цим Кодексом, іншими законами.

Стаття 111. Споживча кооперація. Підприємства споживчої кооперації

1. Споживча кооперація в Україні - система самоврядних організацій громадян (споживчих товариств, їх спілок, об'єднань), а також підприємств та установ цих організацій, яка є самостійною організаційною формою кооперативного руху.

2. Первинною ланкою споживчої кооперації є споживче товариство - самоврядна організація громадян, які на основі добровільності членства, майнової участі та взаємодопомоги об'єднуються для спільної **господарської діяльності** з метою колективного організованого забезпечення своїх економічних і соціальних інтересів. Кожний член споживчого товариства має свою частку в його **майні**.

3. Споживче товариство є **юридичною особою** і діє на основі **статуту**.

4. Споживчі товариства можуть на добровільних засадах об'єднуватися в спілки, інші форми об'єднання, передбачені законом, єдину спілку споживчих товариств України та мають право вільного виходу з них.

5. **Власність споживчої кооперації** складається з власності споживчих товариств, спілок (об'єднань) та їх спільної власності і є однією з форм колективної власності. Володіння, користування та розпорядження власністю споживчої кооперації здійснюють її органи відповідно до установчих документів товариств, спілок (об'єднань).

Об'єкти **права власності** споживчої кооперації можуть перебувати у спільній власності споживчих товариств, спілок (об'єднань). Їх частка у власності визначається договором.

6. Правові засади організації та діяльності споживчої кооперації визначаються законом.

7. Споживчі товариства, їх спілки (об'єднання) можуть утворювати для здійснення своїх статутних цілей **підприємства**, **установи** та інші **суб'єкти господарювання** відповідно до вимог цього Кодексу та інших законів.

8. Підприємствами споживчої кооперації визнаються **унітарні** або **корпоративні підприємства**, утворені споживчим товариством (товариствами) або спілкою (об'єднанням) споживчих товариств відповідно до вимог цього Кодексу та інших законодавчих актів з метою здійснення статутних цілей цих товариств, спілок (об'єднань).

Стаття 112. Підприємства об'єднань громадян, релігійних організацій

1. Підприємством об'єднання громадян, **релігійної організації** є **унітарне підприємство**, засноване на власності об'єднання громадян (**громадської організації**, **політичної партії**) або власності релігійної організації для здійснення **господарської діяльності** з метою виконання їх статутних завдань.

2. **Право власності** об'єднань громадян реалізують їх вищі статутні органи управління в порядку, передбаченому законом та статутними документами. **Право власності релігійних організацій** реалізується їх органами управління відповідно до закону.

3. Засновником підприємства об'єднання громадян є відповідне об'єднання громадян, що має статус **юридичної особи**, а також об'єднання (спілка) **громадських організацій** у разі, якщо його **статутом** передбачено право заснування підприємств. **Політичним партіям** та юридичним особам, що ними створюються, забороняється засновувати **підприємства**, за винятком **засобів масової інформації**, підприємств, що здійснюють продаж суспільно-політичної літератури, інших пропагандистсько-агітаційних матеріалів, виробів з власною символікою, проведення виставок, лекцій, фестивалів та інших суспільно-політичних заходів.

4. **Релігійні організації** мають право засновувати видавничі, поліграфічні, виробничі, реставраційно-будівельні, сільськогосподарські та інші підприємства, необхідні для забезпечення діяльності цих організацій.

5. Підприємство об'єднання громадян, релігійної організації діє на основі **статуту** і є **юридичною особою**, здійснюючи свою діяльність на **праві оперативного управління** або **господарського відання** відповідно до вимог цього Кодексу.

6. Обмеження щодо створення та діяльності окремих видів підприємств об'єднання громадян, **релігійної організації** встановлюються законами.

Глава 11

ПРИВАТНІ ПІДПРИЄМСТВА. ІНШІ ВИДИ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття 113. Приватні підприємства

1. Приватним підприємством визнається **підприємство**, що діє на основі **приватної власності** одного або кількох громадян, **іноземців**, **осіб без громадянства** та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності **суб'єкта господарювання - юридичної особи**.

2. Порядок організації та діяльності приватних підприємств визначається цим Кодексом та іншими законами.

Стаття 114. Фермерське господарство

1. Фермерське господарство є формою підприємництва громадян з метою виробництва, переробки та реалізації товарної сільськогосподарської продукції.

2. Членами фермерського господарства не можуть бути особи, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом, угодою).

3. Відносини, пов'язані із створенням та діяльністю фермерських господарств, регулюються цим Кодексом, а також законом про фермерське господарство, іншими законами.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 03.03.2005 р. N 2454-IV)

Стаття 115. Виключена.

(згідно із Законом України
від 21.04.2011 р. N 3269-VI)

Стаття 116. Підприємство з іноземними інвестиціями

1. Підприємство, створене відповідно до вимог цього Кодексу, в статутному капіталі якого не менш як десять відсотків становить іноземна інвестиція, визнається підприємством з іноземними інвестиціями. Підприємство набуває статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс.

2. Іноземною інвестицією є цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

3. Іноземні інвестиції можуть вкладатися в об'єкти, інвестування в які не заборонено законами України.

4. Підприємства з іноземними інвестиціями мають право бути засновниками дочірніх підприємств, створювати філії і представництва на території України і за її межами з дотриманням вимог законодавства України та законодавства відповідних держав.

5. Законом можуть бути визначені галузі господарювання та/або території, в яких встановлюється загальний розмір участі іноземного інвестора, а також території, на яких діяльність підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється, виходячи з вимог забезпечення національної безпеки.

6. Правовий статус і порядок діяльності підприємств з іноземними інвестиціями визначаються цим Кодексом, законом про режим іноземного інвестування в Україні, іншими законодавчими актами.

Стаття 117. Іноземне підприємство

1. Іноземним підприємством є унітарне або корпоративне підприємство, створене за законодавством України, що діє виключно на основі власності іноземців або іноземних юридичних осіб, або діюче підприємство, придбане повністю у власність цих осіб.

2. Іноземні підприємства не можуть створюватися в [галузях](#), визначених законом, що мають стратегічне значення для безпеки держави.
3. Діяльність [філій](#), [представництв](#) та інших відокремлених підрозділів підприємств, утворених за законодавством інших держав, здійснюється на території України відповідно до законодавства України.
4. Умови і порядок створення, вимоги до організації та діяльності іноземних підприємств визначаються цим Кодексом, [законом про режим іноземного інвестування](#), іншими законами.

Глава 12 ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття 118. Поняття об'єднання підприємств

1. Об'єднанням підприємств є [господарська організація](#), утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, [наукової](#) та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань.
2. Об'єднання підприємств утворюються підприємствами на добровільних засадах або за рішенням органів, які відповідно до цього Кодексу та інших законів мають право утворювати об'єднання підприємств. В об'єднання підприємств можуть входити підприємства, утворені за законодавством інших держав, а підприємства України можуть входити в об'єднання підприємств, утворені на території інших держав.
3. Об'єднання підприємств утворюються на невизначений строк або як тимчасові об'єднання.
4. Об'єднання підприємств є [юридичною особою](#).
5. Державна реєстрація об'єднання підприємств здійснюється відповідно до [статті 58 цього Кодексу](#).

Стаття 119. Види об'єднань підприємств

1. Залежно від порядку заснування [об'єднання підприємств](#) можуть утворюватися як господарські об'єднання або як державні чи комунальні господарські об'єднання.
2. Господарське об'єднання - об'єднання підприємств, утворене за ініціативою [підприємств](#), незалежно від їх виду, які на добровільних засадах об'єднали свою [господарську діяльність](#).
3. Господарські об'єднання діють на основі установчого договору та/або [статуту](#), який затверджується їх засновниками.
4. Державне (комунальне) господарське об'єднання - [об'єднання підприємств](#), утворене [державними \(комунальними\)](#) підприємствами за рішенням Кабінету Міністрів України або, у визначених законом випадках, рішенням міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять [підприємства](#), що утворюють об'єднання), або рішенням компетентних [органів місцевого самоврядування](#).
5. Державне (комунальне) господарське об'єднання діє на основі рішення про його утворення та [статуту](#), який затверджується органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання.

6. Положення цієї глави застосовуються також до об'єднань інших суб'єктів господарювання - юридичних осіб або об'єднань підприємств за участі таких осіб, якщо інше не передбачено цим Кодексом та іншими законами.

Стаття 120. Організаційно-правові форми об'єднань підприємств

1. Господарські об'єднання утворюються як асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, передбачені законом.

2. Асоціація - договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися, шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації і кооперації виробництва, організації спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових та матеріальних ресурсів для задоволення переважно господарських потреб учасників асоціації. У статуті асоціації повинно бути зазначено, що вона є господарською асоціацією. Асоціація не має права втручатися у господарську діяльність підприємств - учасників асоціації. За рішенням учасників асоціація може бути уповноважена представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями.

3. Корпорацією визнається договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації.

4. Консорціум - тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо). Консорціум використовує кошти, якими його наділяють учасники, централізовані ресурси, виділені на фінансування відповідної програми, а також кошти, що надходять з інших джерел, в порядку, визначеному його статутом. У разі досягнення мети його створення консорціум припиняє свою діяльність.

5. Концерном визнається статутне об'єднання підприємств, а також інших організацій, на основі їх фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання, з централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності. Учасники концерну наділяють його частиною своїх повноважень, у тому числі правом представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями. Учасники концерну не можуть бути одночасно учасниками іншого концерну.

6. Державні і комунальні господарські об'єднання утворюються переважно у формі корпорації або концерну, незалежно від найменування об'єднання (комбінат, трест тощо).

Стаття 121. Статус підприємства - учасника об'єднання підприємств

1. Підприємства - учасники об'єднання підприємств зберігають статус юридичної особи незалежно від організаційно-правової форми об'єднання, і на них поширюються положення цього Кодексу та інших законів щодо регулювання діяльності підприємств.

2. Підприємство - учасник господарського об'єднання має право:

добровільно вийти з об'єднання на умовах і в порядку, визначених установчим договором про його утворення чи статутом господарського об'єднання;

бути членом інших об'єднань підприємств, якщо законом, [засновницьким договором](#) чи статутом господарського об'єднання не встановлено інше;

одержувати від господарського об'єднання в установленому порядку інформацію, пов'язану з інтересами підприємства;

одержувати частину [прибутку](#) від діяльності господарського об'єднання відповідно до його [статуту](#). Підприємство може мати також інші права, передбачені засновницьким договором чи статутом господарського об'єднання відповідно до законодавства.

3. Підприємство, яке входить до складу [державного](#) або [комунального господарського об'єднання](#), не має права без згоди об'єднання виходити з його складу, а також об'єднувати на добровільних засадах свою діяльність з іншими [суб'єктами господарювання](#) та приймати рішення про припинення своєї діяльності.

4. Рішення про утворення [об'єднання підприємств](#) (установчий договір) та [статут](#) об'єднання погоджуються з [Антимонопольним комітетом України](#) в порядку, встановленому законодавством.

Стаття 122. Управління об'єднанням підприємств

1. [Господарські об'єднання](#) мають вищі органи управління (загальні збори учасників) та утворюють виконавчі органи, передбачені [статутом](#) господарського об'єднання.

2. Вищий орган господарського об'єднання:

затверджує статут господарського об'єднання та вносить зміни до нього;

вирішує питання про прийняття в господарське об'єднання нових учасників та виключення учасників з його складу;

утворює виконавчий орган господарського об'єднання відповідно до його [статуту](#) чи договору;

вирішує фінансові та інші питання відповідно до установчих документів господарського об'єднання.

3. Виконавчий орган [господарського об'єднання](#) (колегіальний чи одноособовий) вирішує питання поточної діяльності, які відповідно до статуту або договору віднесені до його компетенції.

4. Управління [державним \(комунальним\) господарським об'єднанням](#) здійснюють правління об'єднання і генеральний директор об'єднання, який призначається на посаду та звільняється з посади органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання. Склад правління визначається [статутом](#) об'єднання. Порядок управління державним (комунальним) господарським об'єднанням визначається статутом об'єднання відповідно до закону.

[Законом](#) може бути передбачений інший порядок управління державним (комунальним) господарським об'єднанням в оборонно-промисловому комплексі.

5. Здійснення управління поточною діяльністю [об'єднання підприємств](#) може бути доручено адміністрації одного з [підприємств](#) (головного підприємства об'єднання) на умовах, передбачених установчими документами відповідного об'єднання.

6. Спори, що виникають між учасниками об'єднання, вирішуються в порядку, передбаченому **статутом** об'єднання, або в судовому порядку відповідно до закону.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 16.06.2011 року N 3531-VI)

Стаття 123. Майнові відносини в об'єднанні підприємств

1. Учасники **об'єднання підприємств** можуть вносити на умовах і в порядку, передбачених його установчими документами, майнові внески (вступні, членські, цільові тощо).

2. **Майно** передається об'єднанню його учасниками у господарське відання або в оперативне управління на основі установчого договору чи рішення про утворення об'єднання. Вартість майна об'єднання відображається у його **балансі**.

3. **Господарське об'єднання** має право утворювати за рішенням його вищого органу управління **унітарні підприємства, філії, представництва**, а також бути учасником (засновником) **господарських товариств**. Утворені господарським об'єднанням підприємства діють відповідно до положень цього Кодексу, інших законів та **статуту** підприємства, затвердженого об'єднанням.

4. **Об'єднання підприємств** не відповідає за зобов'язаннями його учасників, а **підприємства-учасники** не відповідають за зобов'язаннями об'єднання, якщо інше не передбачено установчим договором або статутом об'єднання.

Стаття 124. Вихід учасника з об'єднання. Припинення об'єднання підприємств

1. Підприємства - учасники об'єднання можуть вийти з його складу із збереженням взаємних зобов'язань та укладених договорів з іншими **суб'єктами господарювання**.

2. Вихід **підприємства** із складу **державного (комунального) господарського об'єднання** здійснюється за рішенням органу, що прийняв рішення про утворення об'єднання.

3. Припинення **об'єднання підприємств** відбувається в результаті його **реорганізації** в інше об'єднання або **ліквідації**.

4. Реорганізація **господарського об'єднання** здійснюється за рішенням **підприємств-учасників**, а реорганізація державного (комунального) господарського об'єднання - за рішенням органу, що прийняв рішення про утворення об'єднання.

5. Ліквідація господарського об'єднання провадиться за рішенням підприємств-учасників, а ліквідація державного (комунального) об'єднання - за рішенням органу, що прийняв рішення про утворення об'єднання. Ліквідація об'єднання підприємств здійснюється в порядку, встановленому цим Кодексом щодо ліквідації підприємства. **Майно**, що залишилося після ліквідації об'єднання, розподіляється між учасниками згідно зі **статутом** об'єднання підприємств чи договором.

Стаття 125. Виключена.

(згідно із Законом України
від 09.09.2010 р. N 2522-VI)

Стаття 126. Асоційовані підприємства. Холдингові компанії

1. Асоційовані підприємства (**господарські організації**) - це група **суб'єктів господарювання - юридичних осіб**, пов'язаних між собою відносинами економічної та/або організаційної залежності у формі участі в статутному капіталі та/або управлінні. Залежність між асоційованими підприємствами може бути простою і вирішальною.

2. Проста залежність між асоційованими підприємствами виникає у разі якщо одне з них має можливість блокувати прийняття рішень іншим (залежним) підприємством, які повинні прийматися відповідно до закону та/або **установчих документів** цього підприємства кваліфікованою більшістю голосів.

3. Вирішальна залежність між асоційованими підприємствами виникає у разі якщо між підприємствами встановлюються відносини контролю-підпорядкування за рахунок переважної участі контролюючого підприємства в статутному капіталі та/або загальних зборах чи інших органах управління іншого (**дочірнього**) підприємства, зокрема володіння контрольним пакетом акцій. Відносини вирішальної залежності можуть встановлюватися за умови отримання згоди відповідних **органів Антимонопольного комітету України**.

4. Про наявність простої та вирішальної залежності має бути зазначено у відомостях державної реєстрації залежного (**дочірнього**) підприємства та опубліковано відповідно до закону.

5. Холдингова компанія - публічне акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається **холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв)** двох або більше **корпоративних підприємств** (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності).

6. Якщо корпоративне підприємство через дії або бездіяльність холдингової компанії виявиться неплатоспроможним та визнається банкрутом, то холдингова компанія несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями корпоративного підприємства.

7. Загальні засади функціонування холдингових компаній в Україні, в тому числі Державної керуючої холдингової компанії, а також особливості їх утворення, діяльності та ліквідації регулюються **Законом України "Про холдингові компанії в Україні"** та іншими нормативно-правовими актами.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 04.02.2005 р. N 2424-IV,
від 15.03.2006 р. N 3528-IV,
від 24.07.2009 р. N 1617-VI,
від 13.03.2012 р. N 4498-VI)

Стаття 127. Інші форми об'єднання інтересів підприємств

1. Законом можуть визначатися й інші форми об'єднання інтересів **підприємств** (союзи, спілки, асоціації підприємців тощо), не передбачені у **статті 120 цього Кодексу**.

Глава 13

ГРОМАДЯНИН ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ. ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Стаття 128. Громадянин у сфері господарювання

1. Громадянин визнається **суб'єктом господарювання** у разі здійснення ним **підприємницької діяльності** за умови **державної реєстрації** його як підприємця без статусу **юридичної особи** відповідно до **статті 58** цього Кодексу.

2. Громадянин-підприємець відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм **майном**, на яке відповідно до закону може бути **звернено стягнення**.

3. Громадянин може здійснювати **підприємницьку діяльність**:

безпосередньо як підприємець або через **приватне підприємство**, що ним створюється;

із залученням або без залучення найманої праці;

самостійно або спільно з іншими особами.

4. Громадянин здійснює управління заснованим ним **приватним підприємством** безпосередньо або через керівника, який наймається за контрактом. У разі здійснення **підприємницької діяльності** спільно з іншими громадянами або **юридичними особами** громадянин має права та обов'язки відповідно **засновника та/або учасника господарського товариства, члена кооперативу** тощо, або права і обов'язки, визначені укладеним за його участі **договором про спільну діяльність** без створення юридичної особи.

5. Громадянин-підприємець здійснює свою діяльність на засадах **свободи підприємництва** та відповідно до принципів, передбачених у **статті 44** цього Кодексу.

6. Громадянин-підприємець зобов'язаний:

у передбачених законом випадках і порядку одержати **ліцензію** на здійснення певних **видів господарської діяльності**;

повідомляти органи державної реєстрації про зміну його адреси, зазначеної в реєстраційних документах, предмета діяльності, інших суттєвих умов своєї **підприємницької діяльності**, що підлягають відображенню у реєстраційних документах;

додержуватися прав і законних інтересів **споживачів**, забезпечувати належну якість товарів (робіт, послуг), що ним виготовляються, додержуватися правил обов'язкової **сертифікації** продукції, встановлених законодавством;

не допускати **недобросовісної конкуренції**, інших порушень **антимонопольно-конкурентного законодавства**;

вести облік результатів своєї **підприємницької діяльності** відповідно до вимог законодавства;

своєчасно надавати органам доходів і зборів **декларацію про майновий стан і доходи (податкову декларацію)**, інші необхідні відомості для нарахування **податків** та інших обов'язкових платежів; сплачувати податки та інші обов'язкові платежі в порядку і в розмірах, встановлених законом.

7. Громадянин-підприємець зобов'язаний додержуватися вимог, передбачених **статтями 46 і 49** цього Кодексу, а також іншими законодавчими актами, і несе майнову та іншу встановлену законом відповідальність за завдані ним шкоду і **збитки**.

Громадянин-підприємець може бути визнаний судом **банкрутом** відповідно до вимог цього Кодексу та інших законів.

Стаття 129. Особливості статусу іноземних суб'єктів господарювання

1. Іноземці та особи без громадянства при здійсненні господарської діяльності в Україні користуються такими самими правами і мають такі самі обов'язки, як і громадяни України, якщо інше не передбачено цим Кодексом, іншими законами.
2. Іноземні юридичні особи при здійсненні господарської діяльності в Україні мають такий самий статус, як і юридичні особи України, з особливостями, передбаченими цим Кодексом, іншими законами, а також міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Стаття 130. Кредитні спілки у сфері господарювання

1. Громадяни, які постійно проживають на території України, можуть об'єднуватися у кредитні спілки.
2. Кредитною спілкою є неприбуткова організація, заснована громадянами у встановленому законом порядку на засадах добровільного об'єднання грошових внесків з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні інших фінансових послуг. Кредитна спілка є юридичною особою. Статусу юридичної особи вона набуває з дня її державної реєстрації.
3. Кредитна спілка діє на основі статуту, який затверджується загальними зборами членів кредитної спілки.
4. Майно кредитної спілки є її власністю і складається з фондів кредитної спілки, коштів доходу та іншого майна.
5. Кредитна спілка не може бути засновником або учасником суб'єктів підприємницької діяльності.
6. Статус, порядок організації та здійснення господарської діяльності кредитної спілки визначаються цим Кодексом, законом про кредитні спілки та іншими законами.

Стаття 131. Особливості статусу благодійних та інших неприбуткових організацій у сфері господарювання

1. Юридичні особи, незалежно від форм власності, а також повнолітні громадяни можуть утворювати благодійні організації (благодійні фонди, благодійні товариства, благодійні установи тощо).
2. Частину другу виключено.
3. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також державні та комунальні підприємства, установи, організації, що повністю або частково фінансуються з бюджету, не можуть бути засновниками (засновником) та/або членами благодійної організації.
4. Благодійна організація діє на основі установчих документів, що затверджуються вищим органом управління благодійної організації, і є юридичною особою.

5. Благодійна організація має право здійснювати **неприбуткову господарську діяльність**, спрямовану на виконання її цілей, визначених установчими документами. Здійснення благодійними організаціями діяльності у вигляді надання певних послуг (виконання робіт), що підлягають обов'язковій **сертифікації** або **ліцензуванню**, допускається після такої сертифікації або ліцензування в установленому законом порядку.

6. Додаткові вимоги щодо створення, **державної реєстрації**, здійснення господарської діяльності та інших питань діяльності благодійних організацій встановлюються цим Кодексом, **Законом України "Про благодійну діяльність та благодійні організації"**, іншими законами.

7. Особливості статусу інших **юридичних осіб**, що здійснюють **неприбуткову господарську діяльність**, визначаються відповідними законами, якими регулюється порядок діяльності цих суб'єктів.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.07.2012 р. N 5073-VI)

Стаття 132. Виключена.

(згідно із Законом
України від 04.02.2005 р. N 2424-IV)

Розділ III МАЙНОВА ОСНОВА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Глава 14 МАЙНО СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Стаття 133. Правовий режим майна суб'єктів господарювання

1. Основу правового режиму **майна суб'єктів господарювання**, на якій базується їх **господарська діяльність**, становлять **право власності** та інші речові права - **право господарського відання, право оперативного управління**.

Господарська діяльність може здійснюватися також на основі інших речових прав (права володіння, права користування тощо), передбачених **Цивільним кодексом України**.

2. **Майно** суб'єктів господарювання може бути закріплено на іншому праві відповідно до умов договору з власником майна.

3. Частина третю виключено.

4. Держава забезпечує рівний захист майнових прав усіх суб'єктів господарювання.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 04.02.2005 р. N 2424-IV)

Стаття 134. Право власності - основне речове право у сфері господарювання

1. **Суб'єкт господарювання**, який здійснює **господарську діяльність** на основі права власності, на свій розсуд, одноосібно або спільно з іншими суб'єктами володіє, користується і розпоряджається належним йому (їм) **майном**, у тому числі має право надати майно іншим

суб'єктам для використання його на [праві власності](#), [праві господарського відання](#) чи [праві оперативного управління](#), або на основі інших форм правового режиму майна, передбачених цим Кодексом.

2. Майно, що використовується у господарській діяльності, може перебувати у спільній власності двох або більше власників.

3. Правовий режим власності та правові форми реалізації права власності у сфері господарювання визначаються цим Кодексом і законом.

Стаття 135. Організаційно-установчі повноваження власника

1. Власник [майна](#) має право одноосібно або спільно з іншими власниками на основі належного йому (їм) майна засновувати [господарські організації](#) або здійснювати [господарську діяльність](#) в інших [організаційно-правових формах господарювання](#), не заборонених законом, на свій розсуд визначаючи мету і предмет господарської діяльності, структуру утвореного ним [суб'єкта господарювання](#), склад і компетенцію його органів управління, порядок використання майна, інші питання управління діяльністю суб'єкта господарювання, а також приймати рішення про [припинення господарської діяльності](#) заснованих ним суб'єктів господарювання відповідно до законодавства.

2. Власник має право особисто або через уповноважені ним органи з метою здійснення [підприємницької діяльності](#) засновувати [господарські організації](#), закріплюючи за ними належне йому [майно](#) на [праві власності](#), [праві господарського відання](#), а для здійснення [некомерційної господарської діяльності](#) - на [праві оперативного управління](#), визначати мету та предмет діяльності таких організацій, склад і компетенцію їх органів управління, порядок прийняття ними рішень, склад і порядок використання майна, визначати інші умови господарювання у затверджених власником (уповноваженим ним органом) установчих документах [господарської організації](#), а також здійснювати безпосередньо або через уповноважені ним органи у межах, встановлених законом, інші управлінські повноваження щодо заснованої організації та припиняти її діяльність відповідно до цього Кодексу та інших законів.

3. Власник має право здійснювати організаційно-установчі повноваження також на основі належних йому [корпоративних прав](#) відповідно до цього Кодексу та інших законів.

4. [Державні](#) та [комунальні підприємства](#) можуть бути об'єднані за рішенням власника (уповноваженого ним органу) у [державні \(комунальні\) господарські об'єднання](#), передбачені цим Кодексом.

Стаття 136. Право господарського відання

1. Право господарського відання є речовим правом суб'єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається [майном](#), закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна за згодою власника у випадках, передбачених цим Кодексом та іншими законами.

2. Власник майна, закріпленого на праві господарського відання за суб'єктом підприємництва, здійснює контроль за використанням та збереженням належного йому майна безпосередньо або через уповноважений ним орган, не втручаючись в оперативно-господарську діяльність [підприємства](#).

3. Щодо захисту права господарського відання застосовуються положення закону, встановлені для [захисту права власності](#). Суб'єкт підприємництва, який здійснює

господарську діяльність на основі права господарського відання, має право на захист своїх майнових прав також від власника.

Стаття 137. Право оперативного управління

1. Правом оперативного управління у цьому Кодексі визнається речове право **суб'єкта господарювання**, який володіє, користується і розпоряджається **майном**, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом) для здійснення **некомерційної господарської діяльності**, у межах, встановлених цим Кодексом та іншими законами, а також власником майна (уповноваженим ним органом).
2. Власник майна, закріпленого на праві оперативного управління за суб'єктом господарювання, здійснює контроль за використанням і збереженням переданого в оперативне управління майна безпосередньо або через уповноважений ним орган і має право вилучати у суб'єкта господарювання надлишкове майно, а також майно, що не використовується, та майно, що використовується ним не за призначенням.
3. Право оперативного управління захищається законом відповідно до положень, встановлених для **захисту права власності**.

Стаття 138. Виключена.

(згідно із Законом
України від 04.02.2005 р. N 2424-IV)

Стаття 139. Майно у сфері господарювання

1. Майном у цьому Кодексі визнається сукупність **речей** та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності **суб'єктів господарювання** та відображаються в їх **балансі** або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.
2. Залежно від економічної форми, якої набуває майно у процесі здійснення **господарської діяльності**, майнові цінності належать до **основних фондів**, оборотних засобів, коштів, товарів.
3. Основними фондами виробничого і невиробничого призначення є будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання, що віднесено законодавством до основних фондів.
4. Оборотними засобами є сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого і невиробничого призначення, що віднесено законодавством до оборотних засобів.
5. Коштами у складі майна **суб'єктів господарювання** є гроші у національній та **іноземній валюті**, призначені для здійснення товарних відносин цих суб'єктів з іншими суб'єктами, а також фінансових відносин відповідно до законодавства.
6. Товарами у складі майна суб'єктів господарювання визнаються вироблена продукція (товарні запаси), виконані роботи та послуги.
7. Особливим видом майна суб'єктів господарювання є **цінні папери**.

Стаття 140. Джерела формування майна суб'єктів господарювання

1. Джерелами формування майна суб'єктів господарювання є:

грошові та матеріальні внески засновників;

доходи від реалізації продукції (робіт, послуг);

доходи від цінних паперів;

капітальні вкладення і дотації з бюджетів;

надходження від продажу (здачі в оренду) майнових об'єктів (комплексів), що належать їм, придбання майна інших суб'єктів;

кредити банків та інших кредиторів;

безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян;

інші джерела, не заборонені законом.

2. Правовий режим майна суб'єктів господарювання встановлюється цим Кодексом та іншими законами з урахуванням зазначених у статті 139 цього Кодексу видів майна.

Стаття 141. Особливості правового режиму державного майна у сфері господарювання

1. До державного майна у сфері господарювання належать цілісні майнові комплекси державних підприємств або їх структурних підрозділів, нерухоме майно, інше окреме індивідуально визначене майно державних підприємств, акції (частки, паї) держави у майні суб'єктів господарювання різних форм власності, а також майно, закріплене за державними установами і організаціями з метою здійснення необхідної господарської діяльності, та майно, передане в безоплатне користування самоврядним установам і організаціям або в оренду для використання його у господарській діяльності. Держава через уповноважені органи державної влади здійснює права власника також щодо об'єктів права власності Українського народу, зазначених у частині першій статті 148 цього Кодексу.

2. Управління об'єктами державної власності відповідно до закону здійснюють Кабінет Міністрів України і, за його уповноваженням, центральні та місцеві органи виконавчої влади. У випадках, передбачених законом, управління державним майном здійснюють також інші суб'єкти.

3. Кабінет Міністрів України встановлює перелік державного майна, яке безоплатно передається у власність відповідних територіальних громад (комунальну власність). Передача об'єктів господарського призначення з державної у комунальну власність здійснюється в порядку, встановленому законом.

4. Не можуть бути об'єктами передачі з державної у комунальну власність підприємства, що здійснюють діяльність, яку дозволяється здійснювати виключно державним підприємствам, установам і організаціям.

5. Види майна, що може перебувати виключно у державній власності, відчуження якого недержавним суб'єктам господарювання не допускається, а також додаткові обмеження щодо

розпорядження окремими видами майна, яке належить до **основних фондів** державних підприємств, установ і організацій, визначаються законом.

6. Відчуження суб'єктом господарювання державного майна, яке належить до основних фондів, здійснюється у **порядку**, що встановлюється Кабінетом Міністрів України. Продаж суб'єктом господарювання державного майна, яке належить до основних фондів, здійснюється лише на конкурентних засадах.

7. Не може бути вкладом у спільну діяльність майно, яке належить до основних фондів **підприємств державної власності, що не підлягають приватизації**.

(Із доповненнями, внесеними згідно із законами України від 09.01.2007 р. N 549-V, від 12.05.2011 р. N 3322-VI, від 08.07.2011 р. N 3686-VI)

Стаття 142. Прибуток (дохід) суб'єкта господарювання

1. Прибуток (дохід) **суб'єкта господарювання** є показником фінансових результатів його **господарської діяльності**, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань.

2. Склад валового доходу та валових витрат суб'єктів господарювання визначається законодавством. Для цілей оподаткування законом може встановлюватися спеціальний порядок визначення доходу як об'єкта оподаткування.

3. Порядок використання прибутку (доходу) **суб'єкта господарювання** визначає власник (власники) або уповноважений ним орган відповідно до законодавства та **установчих документів**. Порядок використання прибутку **державних підприємств** та **господарських товариств**, у статутних капіталах яких більше 50 відсотків **акцій** (часток, паїв) належить державі, здійснюється відповідно до **статті 75 цього Кодексу**.

4. Держава може впливати на вибір суб'єктами господарювання напрямів та обсягів використання прибутку (доходу) через нормативи, **податки**, податкові пільги та **господарські санкції** відповідно до закону.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 25.03.2005 р. N 2505-IV)

Стаття 143. Цінні папери у складі майна суб'єктів господарювання

1. **Суб'єкт господарювання** має право випускати власні **цінні папери**, реалізовувати їх громадянам і **юридичним особам**, а також придбавати цінні папери інших суб'єктів. **Види цінних паперів**, умови і порядок їх випуску, реалізації та придбання суб'єктами господарювання встановлюються цим Кодексом та іншими законами.

Стаття 144. Підстави виникнення майнових прав та обов'язків суб'єкта господарювання

1. Майнові права та майнові обов'язки **суб'єкта господарювання** можуть виникати:

з угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, що йому не суперечать;

з актів органів державної влади та [органів місцевого самоврядування](#), їх посадових осіб у випадках, передбачених законом;

внаслідок створення та придбання [майна](#) з підстав, не заборонених законом;

внаслідок заподіяння шкоди іншій особі, придбання або збереження майна за рахунок іншої особи без достатніх підстав;

внаслідок порушення вимог закону при здійсненні господарської діяльності;

з інших обставин, з якими закон пов'язує виникнення майнових прав та обов'язків суб'єктів господарювання.

2. Право на [майно](#), що підлягає державній реєстрації, виникає з дня реєстрації цього майна або відповідних прав на нього, якщо інше не встановлено законом.

Стаття 145. Майновий стан та облік майна суб'єкта господарювання

1. Майновий стан [суб'єкта господарювання](#) визначається сукупністю належних йому майнових прав та майнових зобов'язань, що відображається у [бухгалтерському обліку](#) його [господарської діяльності](#) відповідно до вимог закону.

2. Зміна правового режиму [майна](#) суб'єкта господарювання здійснюється за рішенням власника (власників) майна у спосіб, передбачений цим Кодексом та прийнятими відповідно до нього іншими законами, крім випадків, якщо така зміна забороняється законом.

3. Правовий режим майна [суб'єкта господарювання](#), заснованого на державній (комунальній) власності, може бути змінений шляхом [приватизації](#) майна [державного \(комунального\)](#) підприємства відповідно до закону.

4. Правовий режим [майна](#) суб'єкта господарювання, заснованого на державній (комунальній) власності, може бути змінений шляхом здачі [цілісного майнового комплексу підприємства](#) або майнового комплексу його структурного підрозділу в [оренду](#).

5. Законом можуть бути визначені також інші підстави зміни правового режиму [майна суб'єкта господарювання](#).

6. Суб'єкти господарювання зобов'язані на основі даних [бухгалтерського обліку](#) складати [фінансову звітність](#) за формами, передбаченими законодавством, проводити інвентаризацію належного їм майна для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та звітності, надавати фінансову звітність відповідно до вимог закону та їх [установчих документів](#).

Стаття 146. Приватизація державних та комунальних підприємств

1. [Майно](#) єдиного [цілісного майнового комплексу державного \(комунального\) підприємства](#) або його окремих підрозділів, що є єдиними (цілісними) майновими комплексами і виділяються в самостійні підприємства, а також об'єкти незавершеного будівництва та [акції](#) (частини, паї), що належать державі у майні інших [суб'єктів господарювання](#), можуть бути відчужені на користь громадян чи недержавних [юридичних осіб](#) і приватизовані цими особами відповідно до закону.

2. Приватизація державних (комунальних) підприємств здійснюється не інакше як на виконання державної програми приватизації, що визначає цілі, пріоритети та умови приватизації, і в порядку, встановленому законом.
3. Приватизація державних (комунальних) підприємств чи їх майна здійснюється шляхом:
  - купівлі-продажу об'єктів приватизації на аукціоні, за конкурсом, іншими способами, що передбачають конкуренцію покупців;
  - викупу цілісного майнового комплексу державного (комунального) підприємства, зданого в оренду, у випадках та порядку, передбачених законом;
  - викупу майна державного (комунального) підприємства в інших випадках, передбачених законом.
4. Кожний громадянин України має право на придбання державного майна в процесі приватизації в порядку, встановленому законом.
5. Загальні умови та порядок здійснення приватизації державних (комунальних) підприємств або їх майна визначаються законом.
6. В окремих галузях економіки законом можуть бути визначені особливості приватизації майна державних підприємств.
7. У процесі приватизації державного (комунального) підприємства права працівників підприємства, що приватизується, гарантуються законом.

Стаття 147. Гарантії та захист майнових прав суб'єктів господарювання

1. Майнові права суб'єктів господарювання захищаються законом.
2. Вилучення державою у суб'єкта господарювання його майна допускається не інакше як у випадках, на підставах і в порядку, передбачених законом.
3. Збитки, завдані суб'єкту господарювання порушенням його майнових прав громадянами чи юридичними особами, а також органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, відшкодовуються йому відповідно до закону.
4. Право власності та інші майнові права суб'єкта господарювання захищаються у спосіб, зазначений у статті 20 цього Кодексу.

Глава 15 ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Стаття 148. Особливості правового режиму використання природних ресурсів у сфері господарювання

1. Відповідно до Конституції України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, що знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені народу права власника здійснюють органи

державної влади та [органи місцевого самоврядування](#) в межах, визначених [Конституцією України](#).

2. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності Українського народу відповідно до закону.

3. [Земля](#) є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. [Право власності на землю](#) гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, [юридичними особами](#) та державою відповідно до [Земельного кодексу України](#) та інших законів.

4. Правовий режим використання окремих видів природних ресурсів ([землі](#), [вод](#), [лісів](#), [надр](#), [атмосферного повітря](#), тваринного світу) встановлюється законами.

5. Природні ресурси можуть надаватися [суб'єктам господарювання](#) для використання або придбаватися ними у власність лише у випадках та порядку, передбачених законом.

Стаття 149. Використання природних ресурсів суб'єктами господарювання

1. [Суб'єкти господарювання](#) використовують у [господарській діяльності](#) природні ресурси в порядку спеціального або загального природокористування відповідно до цього Кодексу та інших законів.

2. Кабінет Міністрів України забезпечує державний облік природних ресурсів, що належать до [державної власності](#), перебувають в управлінні Автономної Республіки Крим та належать до [комунальної власності](#) і можуть використовуватися у [господарській діяльності](#).

Стаття 150. Використання природних ресурсів на праві власності

1. [Суб'єктам господарювання](#) може передаватися у власність [земля](#) із закритими водоймами, ділянками [лісів](#), загальнопоширеними [корисними копалинами](#), що знаходяться в ній, у тому числі громадянам для ведення [фермерського господарства](#), а також сільськогосподарським підприємствам - для [господарської діяльності](#).

2. Порядок надання землі у власність визначається виключно законом з урахуванням необхідності визначення гарантій ефективного використання [землі](#) суб'єктами господарювання, запобігання її безгосподарному використанню та псуванню.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 03.03.2005 р. N 2454-IV)

Стаття 151. Використання природних ресурсів на праві користування

1. [Суб'єктам господарювання](#) для здійснення [господарської діяльності](#) надаються в користування на підставі спеціальних дозволів (рішень) уповноважених державою органів [земля](#) та інші природні ресурси (в тому числі за плату або на інших умовах).

2. Порядок надання у користування природних ресурсів громадянам і [юридичним особам](#) для здійснення господарської діяльності встановлюється земельним, водним, лісовим та іншим спеціальним законодавством.

Стаття 152. Права суб'єктів господарювання щодо використання природних ресурсів

1. Суб'єкт господарювання, здійснюючи господарську діяльність, має право:

експлуатувати корисні властивості наданих йому природних ресурсів;

використовувати для господарських потреб в установленому законодавством порядку корисні копалини місцевого значення, водні об'єкти, лісові ресурси, що знаходяться на наданій йому земельній ділянці;

одержувати доходи від результатів господарської діяльності, пов'язаної з використанням природних ресурсів;

одержувати пільгові короткострокові та довгострокові кредити для реалізації заходів щодо ефективного використання, відтворення та охорони природних ресурсів, а також користуватися податковими пільгами при здійсненні зазначених заходів;

вимагати компенсації шкоди, завданої належним йому природним ресурсам іншими суб'єктами, а також усунення перешкод у здійсненні господарської діяльності, пов'язаної з використанням природних ресурсів.

Стаття 153. Обов'язки суб'єктів господарювання щодо використання природних ресурсів

1. Суб'єкт господарювання, здійснюючи господарську діяльність, зобов'язаний:

використовувати природні ресурси відповідно до цільового призначення, визначеного при їх наданні (придбанні) для використання у господарській діяльності;

ефективно і економно використовувати природні ресурси на основі застосування новітніх технологій у виробничій діяльності;

здійснювати заходи щодо своєчасного відтворення і запобігання псуванню, забрудненню, засміченню та виснаженню природних ресурсів, не допускати зниження їх якості у процесі господарювання;

своєчасно вносити відповідну плату за використання природних ресурсів;

здійснювати господарську діяльність без порушення прав інших власників та користувачів природних ресурсів;

відшкодувати збитки, завдані ним власникам або первинним користувачам природних ресурсів.

2. Законом можуть бути визначені й інші обов'язки суб'єкта господарювання щодо використання природних ресурсів у господарській діяльності.

Глава 16

ВИКОРИСТАННЯ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Стаття 154. Регулювання відносин щодо використання у господарській діяльності прав інтелектуальної власності

1. Відносини, пов'язані з використанням у господарській діяльності та охороною прав інтелектуальної власності, регулюються цим Кодексом та іншими законами.
2. До відносин, пов'язаних з використанням у господарській діяльності прав інтелектуальної власності, застосовуються положення Цивільного кодексу України з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом та іншими законами.

Стаття 155. Об'єкти прав інтелектуальної власності

1. Об'єктами прав інтелектуальної власності у сфері господарювання визнаються:

винаходи та корисні моделі;

промислові зразки;

сорти рослин та породи тварин;

торговельні марки (знаки для товарів і послуг);

комерційне (фірмове) найменування;

географічне зазначення;

комерційна таємниця;

комп'ютерні програми;

інші об'єкти, передбачені законом.

2. Загальні умови захисту прав інтелектуальної власності на об'єкти, зазначені у цій статті, визначаються Цивільним кодексом України.

Стаття 156. Правомочності щодо використання винаходу, корисної моделі та промислового зразка

1. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок відповідно до законодавства України засвідчується патентом.

2. Відносини суб'єкта господарювання, що є роботодавцем для винахідника (винахідників) або автора (авторів) об'єктів, зазначених у частині першій цієї статті, щодо прав на одержання патенту і права використання зазначених об'єктів інтелектуальної власності регулюються Цивільним кодексом України та іншими законами.

3. Використання винаходу, корисної моделі чи промислового зразка у сфері господарювання є:

виготовлення, пропонування для продажу, запровадження в господарський (комерційний) обіг, застосування, ввезення чи зберігання з зазначеною метою продукту, що охороняється відповідно до закону;

застосування способу, що охороняється відповідно до закону, або пропонування його для застосування в Україні за умов, передбачених Цивільним кодексом України;

пропонування для продажу, запровадження в господарський (комерційний) обіг, застосування, ввезення чи зберігання з зазначеною метою продукту, виготовленого безпосередньо способом, що охороняється відповідно до закону.

4. Суб'єктам господарювання належить право попереднього використання винаходу, корисної моделі чи промислового зразка за умов, передбачених Цивільним кодексом України.

5. Володілець патенту може передавати свої права щодо використання винаходу, корисної моделі чи промислового зразка як вклад у статутний капітал підприємства.

6. Правила цієї статті застосовуються також до регулювання відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією у сфері господарювання прав на сорти рослин та породи тварин.

Стаття 157. Правомочності щодо використання торговельної марки

1. Право інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом у випадках і порядку, передбачених законом.

2. Використанням торговельної марки у сфері господарювання визнається застосування її на товарах та при наданні послуг, для яких вона зареєстрована, на упаковці товарів, у рекламі, друкованих виданнях, на вивісках, під час показу експонатів на виставках і ярмарках, що проводяться в Україні, у проспектах, рахунках, на бланках та в іншій документації, пов'язаній з впровадженням зазначених товарів і послуг у господарський (комерційний) обіг.

3. Свідоцтво надає право його володільцеві забороняти іншим особам використовувати зареєстровану торговельну марку без його дозволу, за винятком випадків правомірного використання торговельної марки без його дозволу.

4. Суб'єкти права на торговельну марку можуть проставляти попереджувальне маркування, яке вказує на те, що торговельна марка, яка застосовується, зареєстрована в Україні.

5. Суб'єкти права на торговельну марку, які здійснюють посередницьку діяльність, можуть на підставі договору з виробником товару (послуг) використовувати свою торговельну марку з торговельною маркою виробника, а також замість його торговельної марки.

6. Право інтелектуальної власності на торговельну марку може бути передано як вклад до статутного капіталу суб'єкта господарювання.

7. У разі банкрутства суб'єкта господарювання право на торговельну марку оцінюється разом з іншим майном цього суб'єкта.

Стаття 158. Правомочності щодо використання торговельної марки, право на яку належить кільком особам

1. Торговельна марка, право на яку належить кільком особам, - це марка, що відрізняє товари і послуги учасників об'єднання підприємств (торговельна марка об'єднання, спільна торговельна марка) від однорідних товарів і послуг інших суб'єктів господарювання, або використовується спільно кількома суб'єктами в інших випадках, передбачених законом.

2. Реєстрація торговельної марки, право на яку належить кільком особам, здійснюється в порядку, встановленому законом.

Стаття 159. Правомочності суб'єктів господарювання щодо комерційного найменування

1. Суб'єкт господарювання - юридична особа або громадянин-підприємець може мати комерційне найменування.

Громадянин-підприємець має право заявити як комерційне найменування своє прізвище або ім'я.

2. Відомості про комерційне найменування суб'єкта господарювання вносяться за його поданням до реєстрів, порядок ведення яких встановлюється законом. Суб'єкт господарювання, комерційне найменування якого було включено до реєстру раніше, має пріоритетне право захисту перед будь-яким іншим суб'єктом, тотожне комерційне найменування якого включено до реєстру пізніше.

3. Правовій охороні підлягає як повне, так і скорочене комерційне найменування суб'єкта господарювання, якщо воно фактично використовується ним у господарському обігу.

4. У разі якщо комерційне найменування суб'єкта господарювання є елементом його торговельної марки, то здійснюється правова охорона і комерційного найменування, і торговельної марки.

5. Особа, яка використовує чуже комерційне найменування, на вимогу його власника зобов'язана припинити таке використання і відшкодувати завдані збитки.

Стаття 160. Правомочності щодо використання географічного зазначення

1. Право на використання географічного зазначення мають лише суб'єкти господарювання, які виробляють товари (надають послуги), щодо яких здійснено державну реєстрацію відповідного географічного зазначення.

2. Використанням географічного зазначення суб'єктом господарювання вважається: застосування його на товарах, для яких зареєстровано це географічне зазначення, а також на упаковці; застосування в рекламі, проспектах, рахунках, друкованих виданнях, офіційних бланках, вівісках тощо.

3. Суб'єкти господарювання, які здійснюють посередницьку діяльність, можуть використовувати свою торговельну марку поряд з географічним зазначенням товару виробника не інакше як на підставі договору.

4. Умови надання правової охорони географічного зазначення визначаються законом.

Стаття 161. Використання назви країни походження товару

1. Вироби іноземного походження або у встановлених законодавством випадках їх упаковка, а також вироби вітчизняного виробництва чи їх упаковка, призначені для експорту, повинні містити інформацію про країну їх походження.

2. Інформація про країну походження має знаходитися у доступному місці виробу (упаковки) та нанесена у спосіб, що відповідає встановленим вимогам.

3. Забороняється використання суб'єктами господарювання напису (клейма) "Виготовлено в Україні" або аналогічного за змістом щодо товарів, які мають іноземне походження.

4. Уповноважені органи державної влади контролюють дотримання зазначених вимог відповідно до закону.

Стаття 162. Правомочності суб'єктів господарювання щодо комерційної таємниці

1. Суб'єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами, за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володілець інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності.

2. Строк правової охорони комерційної таємниці обмежується часом дії сукупності зазначених у частині першій цієї статті умов.

3. Особа, яка протиправно використовує комерційну інформацію, що належить суб'єкту господарювання, зобов'язана відшкодувати завдані йому такими діями збитки відповідно до закону. Особа, яка самостійно і добросовісно одержала інформацію, що є комерційною таємницею, має право використовувати цю інформацію на свій розсуд.

4. До відносин, пов'язаних з комерційною таємницею, не врегульованих цим Кодексом, застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України та інших законів.

Глава 17

ЦІННІ ПАПЕРИ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 163. Цінні папери та їх види

1. Суб'єкти господарювання в межах своєї компетенції та відповідно до встановленого законодавством порядку можуть випускати та реалізовувати цінні папери, а також придбавати цінні папери інших суб'єктів господарювання.

Цінним папером є документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право і визначає відносини між суб'єктом господарювання, який його випустив (видав), і власником та передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його випуску, а також можливість передачі прав, що впливають з цього документа, іншим особам.

2. В Україні можуть випускатися і перебувати в обігу пайові, боргові та інші цінні папери. У сфері господарювання у випадках, передбачених законом, використовуються такі види цінних паперів: акції, облігації внутрішніх та зовнішніх державних позик, облігації місцевих позик, облігації підприємств, казначейські зобов'язання, ощадні (депозитні) сертифікати, векселі, сертифікати фондів операцій з нерухомістю (сертифікати ФОН), іпотечні сертифікати (сертифікати з фіксованою дохідністю, сертифікати участі), інші види цінних паперів, передбачені цим Кодексом та іншими законами.

3. Цінні папери можуть бути іменними або на пред'явника. Іменні цінні папери передаються шляхом повного індосаменту (передавальним записом, який засвідчує перехід прав за цінним папером до іншої особи), якщо інше не передбачено законом або в них спеціально не вказано, що вони не підлягають передачі. Цінні папери на пред'явника обертаються вільно.

Порядок іменної ідентифікації цінних паперів у бездокументарній формі встановлюється законом.

4. Правовий режим цінних паперів визначається цим Кодексом та іншими законами.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 15.12.2005 р. N 3201-IV, від 23.02.2006 р. N 3480-IV)

Стаття 164. Умови і порядок випуску цінних паперів суб'єктами господарювання

1. Суб'єкт господарювання - юридична особа у випадках і порядку, передбачених законом, має право випускати від свого імені акції та облігації підприємства і реалізовувати їх громадянам та юридичним особам.
2. Право на випуск акцій та облігацій підприємства виникає у суб'єкта господарювання з дня реєстрації цього випуску у відповідному органі державної влади.
3. Суб'єкту господарювання забороняється випуск акцій та облігацій підприємства для покриття збитків, пов'язаних з його господарською діяльністю.
4. Суб'єкти господарювання, виключною діяльністю яких є діяльність з управління активами інститутів спільного інвестування, мають право випускати інвестиційні сертифікати.
5. Установи банків, що приймають на депонування кошти від юридичних осіб та громадян, видають їм письмові свідоцтва, які посвідчують право вкладників на одержання після закінчення встановленого строку депозиту і відсотків по ньому (ощадні (депозитні) сертифікати).
6. Фінансові установи, які створили фонд операцій з нерухомістю та здійснюють залучення коштів фізичних та юридичних осіб в управління з метою фінансування будівництва житла, мають право випускати сертифікати фонду операцій з нерухомістю.
7. Суб'єкти господарювання мають право в порядку, встановленому законом, випускати в обіг векселі - боргові цінні папери, які посвідчують безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю).
8. Цінні папери (або їх бланки) виготовляються лише на державних підприємствах, що входять до сфери управління Національного банку України, що мають ліцензію центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виготовлення бланків цінних паперів, документів суворої звітності, та охороняються.
9. Особливості випуску цінних паперів у бездокументарній формі визначаються законом.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 15.12.2005 р. N 3201-IV, від 23.02.2006 р. N 3480-IV, від 16.10.2012 р. N 5463-VI, від 04.07.2013 р. N 399-VII)

Стаття 165. Придбання цінних паперів суб'єктами господарювання

1. Суб'єкти господарювання можуть придбавати акції та інші цінні папери, зазначені у цьому Кодексі, за рахунок коштів, що надходять у їх розпорядження після сплати податків та відсотків за банківський кредит, якщо інше не встановлено законом.

2. Цінні папери оплачуються суб'єктами господарювання у гривнях, а у випадках, передбачених законом та умовами їх випуску в обіг, - в **іноземній валюті**. Незалежно від виду валюти, якою проведено оплату цінних паперів, їх вартість виражається у гривнях.
3. Операції купівлі-продажу цінних паперів здійснюють їх **емітенти**, власники, а також торговці **цінними паперами** - посередники у сфері випуску та обігу цінних паперів. Види та порядок здійснення зазначеної діяльності визначаються цим Кодексом та іншими законами.

Стаття 166. Державне регулювання ринку цінних паперів

1. З метою реалізації єдиної державної політики у сфері випуску та обігу **цінних паперів**, створення умов для ефективної мобілізації та розміщення **суб'єктами господарювання** фінансових ресурсів з урахуванням інтересів суспільства та захисту прав учасників фондового ринку здійснюється державне регулювання ринку цінних паперів.
2. Державне регулювання ринку цінних паперів здійснює **Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку**, статус, порядок організації та діяльності якої визначаються законом.
3. Інші органи державної влади здійснюють контроль за діяльністю учасників ринку цінних паперів у межах повноважень, визначених законом.
4. Форми державного регулювання ринку **цінних паперів**, порядок здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів **суб'єктами господарювання** та відповідальність цих суб'єктів за порушення правил зазначеної діяльності визначаються цим Кодексом та прийнятими відповідно до нього іншими законодавчими актами.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.07.2011 р. N 3610-VI)

Глава 18 КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ТА КОРПОРАТИВНІ ВІДНОСИНИ

(назва глави із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.2006 р. N 483-V)

Стаття 167. Зміст корпоративних прав та корпоративних відносин

1. Корпоративні права - це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (**майні**) **господарської організації**, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки **прибутку** (дивідендів) даної організації та **активів** у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.
2. Володіння корпоративними правами не вважається **підприємництвом**. Законом можуть бути встановлені обмеження певним особам щодо володіння корпоративними правами та/або їх здійснення.
3. Під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.2006 р. N 483-V)

Стаття 168. Виключена.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 16.06.2011 року N 3531-VI;
виключена згідно із Законом
України від 13.03.2012 р. N 4498-VI)

Стаття 169. Виключена.

(згідно із Законом України
від 13.03.2012 р. N 4498-VI)

Стаття 170. Виключена.

(згідно із Законом України
від 13.03.2012 р. N 4498-VI)

Стаття 171. Виключена.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.10.2010 р. N 2592-VI;
виключена згідно із Законом
України від 13.03.2012 р. N 4498-VI)

Стаття 172. Законодавство про корпоративні права держави

1. Відносини, пов'язані з управлінням корпоративними правами держави, регулюються [Законом України "Про управління об'єктами державної власності"](#), іншими законами України та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них.

(У редакції Закону України
від 13.03.2012 р. N 4498-VI)

Розділ IV

ГОСПОДАРСЬКІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Глава 19

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ГОСПОДАРСЬКІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Стаття 173. Господарське зобов'язання

1. Господарським визнається зобов'язання, що виникає між [суб'єктом господарювання](#) та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених цим Кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати [майно](#), сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

2. Основними видами господарських зобов'язань є [майново-господарські зобов'язання](#) та [організаційно-господарські зобов'язання](#).

3. Сторони можуть за взаємною згодою конкретизувати або розширити зміст господарського зобов'язання в процесі його виконання, якщо законом не встановлено інше.

Стаття 174. Підстави виникнення господарських зобов'язань

1. **Господарські зобов'язання** можуть виникати:

безпосередньо із закону або іншого нормативно-правового акта, що регулює **господарську діяльність**;

з акту управління господарською діяльністю;

з **господарського договору** та інших угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать;

внаслідок заподіяння шкоди суб'єкту або **суб'єктом господарювання**, придбання або збереження **майна** суб'єкта або суб'єктом господарювання за рахунок іншої особи без достатніх на те підстав;

у результаті створення **об'єктів інтелектуальної власності** та інших дій суб'єктів, а також внаслідок подій, з якими закон пов'язує настання правових наслідків у сфері господарювання.

Стаття 175. Майново-господарські зобов'язання

1. Майново-господарськими визнаються **цивільно-правові зобов'язання**, що виникають між **учасниками господарських відносин** при здійсненні **господарської діяльності**, в силу яких зобов'язана сторона повинна вчинити певну господарську дію на користь другої сторони або утриматися від певної дії, а управнена сторона має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

Майнові зобов'язання, які виникають між учасниками господарських відносин, регулюються **Цивільним кодексом України** з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом.

2. Суб'єктами майново-господарських зобов'язань можуть бути **суб'єкти господарювання**, зазначені у **статті 55 цього Кодексу**, негосподарюючі суб'єкти - **юридичні особи**, а також органи державної влади, **органи місцевого самоврядування**, наділені господарською компетенцією. Якщо майново-господарське зобов'язання виникає між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і негосподарюючими суб'єктами - юридичними особами, зобов'язаною та управненою сторонами зобов'язання є відповідно боржник і кредитор.

3. Зобов'язання майнового характеру, що виникають між суб'єктами господарювання та негосподарюючими суб'єктами - громадянами, не є господарськими і регулюються іншими актами законодавства.

4. **Суб'єкти господарювання** у випадках, передбачених цим Кодексом та іншими законами, можуть добровільно брати на себе зобов'язання майнового характеру на користь інших **учасників господарських відносин** (**благодійництво** тощо). Такі зобов'язання не є підставою для вимог щодо їх обов'язкового виконання.

Стаття 176. Організаційно-господарські зобов'язання

1. Організаційно-господарськими визнаються **господарські зобов'язання**, що виникають у процесі управління **господарською діяльністю** між **суб'єктом господарювання** та суб'єктом організаційно-господарських повноважень, в силу яких зобов'язана сторона повинна здійснити на користь другої сторони певну управлінсько-господарську (організаційну) дію або утриматися від певної дії, а управнена сторона має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

2. Організаційно-господарські зобов'язання можуть виникати:

між суб'єктом господарювання та власником, який є засновником даного суб'єкта, або органом державної влади, **органом місцевого самоврядування**, наділеним господарською компетенцією щодо цього суб'єкта;

між суб'єктами господарювання, які разом організують **об'єднання підприємств** чи **господарське товариство**, та органами управління цих об'єднань чи товариств;

між суб'єктами господарювання, у разі якщо один з них є щодо іншого **дочірнім підприємством**;

в інших випадках, передбачених цим Кодексом, іншими законодавчими актами або **установчими документами** суб'єкта господарювання.

3. Організаційно-господарські зобов'язання суб'єктів можуть виникати з договору та набувати форми договору.

4. **Суб'єкти господарювання** мають право разом здійснювати **господарську діяльність** для досягнення спільної мети, без утворення єдиного суб'єкта господарювання, на умовах, визначених **договором про спільну діяльність**. У разі якщо учасники договору про спільну діяльність доручають керівництво спільною діяльністю одному з учасників, на нього може бути покладено обов'язок ведення спільних справ. Такий учасник здійснює організаційно-управлінські повноваження на підставі доручення, підписаного іншими учасниками.

Стаття 177. Соціально-комунальні зобов'язання суб'єктів господарювання

1. **Суб'єкти господарювання** зобов'язані за рішенням місцевої ради за рахунок своїх коштів відповідно до закону створювати спеціальні робочі місця для осіб з обмеженою працездатністю та організувати їх професійну підготовку.

2. Суб'єкти господарювання відповідно до частини четвертої **статті 175 цього Кодексу** можуть, незалежно від статутної мети своєї діяльності, брати на себе зобов'язання про господарську допомогу у вирішенні питань соціального розвитку населених пунктів їх місцезнаходження, у будівництві й утриманні соціально-культурних об'єктів та об'єктів комунального господарства і побутового обслуговування, подавати іншу господарську допомогу з метою розв'язання місцевих проблем. Суб'єкти господарювання мають право брати участь у формуванні відповідних фондів місцевих рад, якщо інше не встановлено законом, та у виконанні робіт щодо комплексного економічного і соціального розвитку територій.

Стаття 178. Публічні зобов'язання суб'єктів господарювання

1. **Суб'єкт господарювання**, який відповідно до закону та своїх **установчих документів** зобов'язаний здійснювати виконання робіт, надання послуг або продаж товарів кожному, хто до нього звертається на законних підставах, не має права відмовити у виконанні робіт,

наданні послуг, продажу товару за наявності у нього такої можливості або надавати перевагу одному **споживачеві** перед іншими, крім випадків, передбачених законодавством.

2. Суб'єкт господарювання, який безпідставно ухиляється від **виконання публічного зобов'язання**, повинен відшкодувати другій стороні завдані цим **збитки** в порядку, визначеному законом.

3. Кабінет Міністрів України може у визначених законом випадках видавати правила, обов'язкові для сторін публічного зобов'язання, в тому числі щодо встановлення або регулювання **цін**. Умови зобов'язання, що не відповідають цим правилам або встановленим цінам, є недійсними.

Глава 20 **ГОСПОДАРСЬКІ ДОГОВОРИ**

Стаття 179. Загальні умови укладання договорів, що породжують господарські зобов'язання

1. **Майново-господарські зобов'язання**, які виникають між **суб'єктами господарювання** або між суб'єктами господарювання і негосподарюючими суб'єктами - **юридичними особами** на підставі господарських договорів, є господарсько-договірними зобов'язаннями.

2. Кабінет Міністрів України, уповноважені Президентом України міністерства, інші центральні **органи виконавчої влади** можуть рекомендувати суб'єктам господарювання орієнтовні умови господарських договорів (примірні договори), а у визначених законом випадках - затверджувати типові договори.

3. Укладення господарського договору є обов'язковим для сторін, якщо він заснований на **державному замовленні, виконання** якого є обов'язком для **суб'єкта господарювання** у випадках, передбачених законом, або існує пряма вказівка закону щодо обов'язковості укладення договору для певних категорій суб'єктів господарювання чи органів державної влади або **органів місцевого самоврядування**.

4. При укладенні господарських договорів сторони можуть визначати зміст договору на основі:

вільного волевиявлення, коли сторони мають право погоджувати на свій розсуд будь-які умови договору, що не суперечать законодавству;

примірного договору, рекомендованого органом управління суб'єктам господарювання для використання при укладенні ними договорів, коли сторони мають право за взаємною згодою змінювати окремі умови, передбачені примірним договором, або доповнювати його зміст;

типового договору, затвердженого Кабінетом Міністрів України, чи у випадках, передбачених законом, іншим органом державної влади, коли сторони не можуть відступати від змісту типового договору, але мають право конкретизувати його умови;

договору приєднання, запропонованого однією стороною для інших можливих суб'єктів, коли ці суб'єкти у разі вступу в договір не мають права наполягати на зміні його змісту.

5. Зміст договору, що укладається на підставі **державного замовлення**, повинен відповідати цьому замовленню.

6. Суб'єкти господарювання, які забезпечують споживачів, зазначених у частині першій цієї статті, електроенергією, зв'язком, послугами залізничного та інших видів транспорту, а у випадках, передбачених законом, також інші суб'єкти зобов'язані укладати договори з усіма споживачами їхньої продукції (послуг). Законодавством можуть бути передбачені обов'язкові умови таких договорів.

Абзац другий виключено.

Абзац третій виключено.

7. Господарські договори укладаються за правилами, встановленими Цивільним кодексом України з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 25.12.2008 р. N 800-VI,
від 07.10.2010 р. N 2592-VI,
від 22.12.2011 р. N 4220-VI)

Стаття 180. Істотні умови господарського договору

1. Зміст господарського договору становлять умови договору, визначені угодою його сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань, як погоджені сторонами, так і ті, що приймаються ними як обов'язкові умови договору відповідно до законодавства.

2. Господарський договір вважається укладеним, якщо між сторонами у передбачених законом порядку та формі досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов. Істотними є умови, визнані такими за законом чи необхідні для договорів даного виду, а також умови, щодо яких на вимогу однієї із сторін повинна бути досягнута згода.

3. При укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити предмет, ціну та строк дії договору.

4. Умови про предмет у господарському договорі повинні визначати найменування (номенклатуру, асортимент) та кількість продукції (робіт, послуг), а також вимоги до їх якості. Вимоги щодо якості предмета договору визначаються відповідно до обов'язкових для сторін нормативних документів, зазначених у статті 15 цього Кодексу, а у разі їх відсутності - в договірному порядку, з додержанням умов, що забезпечують захист інтересів кінцевих споживачів товарів і послуг.

5. Ціна у господарському договорі визначається в порядку, встановленому цим Кодексом, іншими законами, актами Кабінету Міністрів України. За згодою сторін у господарському договорі може бути передбачено доплати до встановленої ціни за продукцію (роботи, послуги) вищої якості або виконання робіт у скорочені строки порівняно з нормативними.

6. У разі визнання погодженої сторонами в договорі ціни такою, що порушує вимоги антимонопольно-конкурентного законодавства, антимонопольний орган має право вимагати від сторін зміни умови договору щодо ціни.

7. Строком дії господарського договору є час, впродовж якого існують господарські зобов'язання сторін, що виникли на основі цього договору. На зобов'язання, що виникли у сторін до укладення ними господарського договору, не поширюються умови укладеного договору, якщо договором не передбачено інше. Закінчення строку дії господарського

договору не звільняє сторони від відповідальності за його порушення, що мало місце під час дії договору.

Стаття 181. Загальний порядок укладання господарських договорів

1. **Господарський договір** за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами та скріпленого печатками. Допускається укладення господарських договорів у спрощений спосіб, тобто шляхом обміну **листами**, факсограмами, **телеграмами**, телефонограмами тощо, а також шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладення даного виду договорів.
2. Проект договору може бути запропонований будь-якою з сторін. У разі якщо проект договору викладено як єдиний документ, він надається другій стороні у двох примірниках.
3. Сторона, яка одержала проект договору, у разі згоди з його умовами оформляє договір відповідно до вимог частини першої цієї статті і повертає один примірник договору другій стороні або надсилає відповідь на **лист**, факсограму тощо у двадцятиденний строк після одержання договору.
4. За наявності заперечень щодо окремих умов договору сторона, яка одержала проект договору, складає протокол розбіжностей, про що робиться застереження у договорі, та у двадцятиденний строк надсилає другій стороні два примірники протоколу розбіжностей разом з підписаним договором.
5. Сторона, яка одержала протокол розбіжностей до договору, зобов'язана протягом двадцяти днів розглянути його, в цей же строк вжити заходів для врегулювання розбіжностей з другою стороною та включити до договору всі прийняті пропозиції, а ті розбіжності, що залишились неврегульованими, передати в цей же строк до суду, якщо на це є згода другої сторони.
6. У разі досягнення сторонами згоди щодо всіх або окремих умов, зазначених у протоколі розбіжностей, така згода повинна бути підтверджена у письмовій формі (протоколом узгодження розбіжностей, **листами**, **телеграмами**, телетайпограмами тощо).
7. Якщо сторона, яка одержала протокол розбіжностей щодо умов **договору**, заснованого на **державному замовленні** або такого, укладення якого є обов'язковим для сторін на підставі закону, або сторона - виконавець за договором, що в установленому порядку визнаний монополістом на певному ринку товарів (робіт, послуг), яка одержала протокол розбіжностей, не передасть у зазначений двадцятиденний строк до суду розбіжності, що залишились неврегульованими, то пропозиції другої сторони вважаються прийнятими.
8. У разі якщо сторони не досягли згоди з усіх істотних умов **господарського договору**, такий договір вважається неукладеним (таким, що не відбувся). Якщо одна із сторін здійснила фактичні дії щодо його **виконання**, правові наслідки таких дій визначаються нормами **Цивільного кодексу України**.

Стаття 182. Особливості укладання попередніх договорів

1. За попереднім договором **суб'єкт господарювання** зобов'язується у певний строк, але не пізніше одного року з моменту укладення попереднього договору, укласти основний **господарський договір** на умовах, передбачених попереднім договором.

2. Попередній договір повинен містити умови, що дозволяють визначити предмет, а також інші **істотні умови основного договору**. До укладення попередніх договорів не застосовується **загальний порядок укладення господарських договорів**.
3. У разі якщо сторона, яка уклала попередній договір, одержавши проект договору від іншої сторони, ухиляється від укладення основного договору, друга сторона має право вимагати укладення такого договору в судовому порядку.
4. Зобов'язання укласти основний **договір**, передбачене попереднім договором, припиняється, якщо до закінчення строку, в який сторони мають укласти основний договір, одна із сторін не надішле проект такого договору другій стороні.
5. Відносини щодо укладення попередніх договорів регулюються **Цивільним кодексом України** з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом.
6. Угода сторін про наміри (протокол про наміри тощо) не визнається попереднім договором і не породжує юридичних наслідків.

Стаття 183. Особливості укладання господарських договорів за державним замовленням

1. Договори за державним замовленням укладаються між визначеними законом **суб'єктами господарювання** - виконавцями **державного замовлення** та державними замовниками, що уповноважені від імені держави укладати договори (**державні контракти**), в яких визначаються **господарські зобов'язання** сторін та регулюються відносини замовника з виконавцем щодо виконання державного замовлення.
2. Держава в особі Кабінету Міністрів України виступає гарантом за зобов'язаннями державних замовників.
3. Укладення сторонами договору за державним замовленням (державного контракту) здійснюється в порядку, передбаченому **статтею 181 цього Кодексу**, з урахуванням особливостей, передбачених законодавством. **Державний контракт** укладається шляхом підписання сторонами єдиного документа.
4. Ухилення від укладення **договору** за державним замовленням є порушенням господарського законодавства і тягне за собою відповідальність, передбачену цим Кодексом та іншими законами. Спори, пов'язані з укладенням договору за державним замовленням, в тому числі при ухиленні від укладення договору однієї або обох сторін, вирішуються в судовому порядку.
5. Виконавець державного замовлення звільняється від обов'язку укладення **державного контракту** на умовах, визначених **державним замовленням**, у разі визнання в судовому порядку державного замовлення недійсним.

Стаття 184. Особливості укладання господарських договорів на основі вільного волевиявлення сторін, примірних і типових договорів

1. При укладенні **господарського договору** на основі вільного волевиявлення сторін проект договору може бути розроблений за ініціативою будь-якої із сторін у строки, погоджені самими сторонами.

2. Укладення договору на основі вільного волевиявлення сторін може відбуватися у спрощений спосіб або у формі єдиного документа, з додержанням загального порядку укладення договорів, встановленого [статтею 181 цього Кодексу](#).
3. Укладення [господарських договорів](#) на основі примірних і типових договорів повинно здійснюватися з додержанням умов, передбачених [статтею 179 цього Кодексу](#), не інакше як шляхом викладення договору у вигляді єдиного документа, оформленого згідно з вимогами [статті 181 цього Кодексу](#) та відповідно до правил, встановлених нормативно-правовими актами щодо застосування примірного або типового договору.

Стаття 185. Особливості укладання господарських договорів на біржах, ярмарках та публічних торгах

1. До укладення [господарських договорів](#) на біржах, оптових ярмарках, публічних торгах застосовуються [загальні правила укладення договорів](#) на основі вільного волевиявлення, з урахуванням нормативно-правових актів, якими регулюється діяльність відповідних бірж, ярмарків та публічних торгів.

Стаття 186. Укладання організаційно-господарських договорів

1. Договірне оформлення [організаційно-господарських зобов'язань](#) може здійснюватися [учасниками господарських відносин](#) як на основі вільного волевиявлення сторін, так і на основі примірних договорів, якщо укладання таких договорів передбачено відповідними нормативно-правовими актами. Спрощений спосіб укладання організаційно-господарських договорів не допускається.

Стаття 187. Укладання господарських договорів за рішенням суду

1. Спори, що виникають при [укладанні господарських договорів](#) за державним замовленням, або договорів, укладення яких є обов'язковим на підставі закону та в інших випадках, встановлених законом, розглядаються судом. Інші переддоговірні спори можуть бути предметом розгляду суду у разі якщо це передбачено угодою сторін або якщо сторони зобов'язані укласти певний господарський договір на підставі укладеного між ними попереднього договору.
2. День набрання чинності рішенням суду, яким вирішено питання щодо переддоговірного спору, вважається днем укладення відповідного господарського договору, якщо рішенням суду не визначено інше.

Стаття 188. Порядок зміни та розірвання господарських договорів

1. Зміна та розірвання [господарських договорів](#) в односторонньому порядку не допускаються, якщо інше не передбачено законом або договором.
2. Сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, повинна надіслати пропозиції про це другій стороні за договором.
3. Сторона договору, яка одержала пропозицію про зміну чи розірвання договору, у двадцятиденний строк після одержання пропозиції повідомляє другу сторону про результати її розгляду.
4. У разі якщо сторони не досягли згоди щодо зміни (розірвання) договору або у разі недержання відповіді у встановлений строк з урахуванням часу поштового обігу, заінтересована сторона має право передати спір на вирішення суду.

5. Якщо судовим рішенням договір змінено або розірвано, договір вважається зміненим або розірваним з дня набрання чинності даним рішенням, якщо іншого строку набрання чинності не встановлено за рішенням суду.

Глава 21 ЦІНИ І ЦІНОУТВОРЕННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Стаття 189. Ціна у господарських зобов'язаннях

1. Ціна в цьому Кодексі є вираженим у грошовій формі еквівалентом одиниці товару (продукції, робіт, послуг, матеріально-технічних ресурсів, майнових та немайнових прав), що підлягає продажу (реалізації), який повинен застосовуватися як тариф, розмір плати, ставки або збору, крім ставок і зборів, що використовуються в системі оподаткування.

2. Ціна є **істотною умовою господарського договору**. Ціна зазначається в договорі у гривнях. Ціни у зовнішньоекономічних договорах (контрактах) можуть визначатися в **іноземній валюті** за згодою сторін.

3. Суб'єкти господарювання використовують у своїй діяльності **вільні** та **державні регульовані ціни**.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 21.06.2012 р. N 5007-VI)

Стаття 190. Вільні ціни

1. Вільні **ціни** визначаються на всі види продукції (робіт, послуг), за винятком тих, на які встановлено державні регульовані ціни.

2. Вільні ціни визначаються **суб'єктами господарювання** самостійно за згодою сторін, а у **внутрішньогосподарських відносинах** - також за рішенням суб'єкта господарювання.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 21.06.2012 р. N 5007-VI)

Стаття 191. Державні регульовані ціни

1. Державні регульовані ціни запроваджуються Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень у встановленому законодавством **порядку**.

2. Державне регулювання цін здійснюється згідно із **Законом України "Про ціни і ціноутворення"**.

3. Державні регульовані ціни встановлюються на бланки документів, у тому числі суворого обліку, які використовуються органами виконавчої влади, іншими державними органами для оформлення результатів надання **адміністративних послуг** (крім власних бланків цих органів), відповідно до **закону**.

(Із змінами і доповненнями, згідно із
законами України від 21.06.2012 р. N 5007-VI,
від 06.09.2012 р. N 5203-VI)

Стаття 192. Законодавство про ціни і ціноутворення

1. Політика ціноутворення, порядок встановлення та застосування цін, повноваження органів державної влади та [органів місцевого самоврядування](#) щодо встановлення та регулювання цін, а також контролю за цінами і ціноутворенням визначаються [законом про ціни і ціноутворення](#), іншими законодавчими актами.

Глава 22

ВИКОНАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ. ПРИПИНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Стаття 193. Загальні умови виконання господарських зобов'язань

1. [Суб'єкти господарювання](#) та інші [учасники господарських відносин](#) повинні виконувати [господарські зобов'язання](#) належним чином відповідно до закону, інших правових актів, договору, а за відсутності конкретних вимог щодо виконання зобов'язання - відповідно до вимог, що у певних умовах звичайно ставляться.

До виконання [господарських договорів](#) застосовуються відповідні положення [Цивільного кодексу України](#) з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом.

2. Кожна сторона повинна вжити усіх заходів, необхідних для належного виконання нею зобов'язання, враховуючи інтереси другої сторони та забезпечення загальногосподарського інтересу. Порушення зобов'язань є підставою для застосування [господарських санкцій](#), передбачених цим Кодексом, іншими законами або договором.

3. Застосування [господарських санкцій](#) до суб'єкта, який порушив зобов'язання, не звільняє цього суб'єкта від обов'язку виконати зобов'язання в натурі, крім випадків, коли інше передбачено законом або договором, або управнена сторона відмовилася від прийняття виконання зобов'язання.

4. Управнена сторона має право не приймати виконання зобов'язання частинами, якщо інше не передбачено законом, іншими нормативно-правовими актами або договором, або не впливає із змісту зобов'язання.

5. Зобов'язана сторона має право виконати зобов'язання достроково, якщо інше не передбачено законом, іншим нормативно-правовим актом або [договором](#), або не впливає із змісту зобов'язання.

6. Зобов'язана сторона має право відмовитися від виконання зобов'язання у разі неналежного виконання другою стороною обов'язків, що є необхідною умовою виконання.

7. Не допускаються одностороння відмова від виконання зобов'язань, крім випадків, передбачених законом, а також відмова від виконання або відстрочка виконання з мотиву, що зобов'язання другої сторони за іншим договором не було виконано належним чином.

8. Управнена сторона, приймаючи виконання [господарського зобов'язання](#), на вимогу зобов'язаної сторони повинна видати письмове посвідчення виконання зобов'язання повністю або його частини.

Стаття 194. Виконання господарського зобов'язання третьою особою

1. Виконання господарського зобов'язання може бути покладено в цілому або в частині на третю особу, що не є стороною в зобов'язанні. Управнена сторона зобов'язана прийняти виконання, запропоноване третьою особою - безпосереднім виконавцем, якщо із закону, господарського договору або характеру зобов'язання не випливає обов'язок сторони виконати зобов'язання особисто.

2. Неналежне виконання зобов'язання третьою особою не звільняє сторони від обов'язку виконати зобов'язання в натурі, крім випадків, передбачених частиною третьою статті 193 цього Кодексу.

Стаття 195. Передача (делегування) прав у господарських зобов'язаннях

1. Управнений суб'єкт господарського зобов'язання, якщо інше не передбачено законом, може передати другій стороні, за її згодою, належні йому за законом, статутом чи договором права на одержання майна від третьої особи з метою вирішення певних питань щодо управління майном або делегувати права для здійснення господарсько-управлінських повноважень. Передачу (делегування) таких прав може бути зумовлено певним строком.

2. Акт передачі прав вважається чинним з дня одержання повідомлення про це зобов'язаною стороною, а акт делегування господарсько-управлінських повноважень іншому суб'єкту - з дня офіційного опублікування цього акта.

3. Передача (делегування) прав тягне за собою обов'язок суб'єкта, який одержав у результаті такої передачі (делегування) додаткові повноваження, вирішувати відповідне до цих повноважень коло господарських питань та нести відповідальність за наслідки рішень, що ним приймаються.

Стаття 196. Виконання господарських зобов'язань, у яких беруть участь кілька управнених або кілька зобов'язаних суб'єктів

1. У разі якщо в господарському зобов'язанні беруть участь кілька управнених або кілька зобов'язаних суб'єктів, кожний з управнених суб'єктів має право вимагати виконання, а кожний із зобов'язаних суб'єктів повинен виконати зобов'язання відповідно до частки цього суб'єкта, визначеної зобов'язанням.

2. У разі якщо це передбачено законодавством або договором, зобов'язання повинно виконуватися солідарно. При солідарному виконанні господарських зобов'язань застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України, якщо інше не передбачено законом.

Стаття 197. Місце виконання господарського зобов'язання

1. Господарське зобов'язання підлягає виконанню за місцем, визначеним законом, господарським договором, або місцем, яке визначено змістом зобов'язання.

2. У разі якщо місце виконання зобов'язання не визначено, зобов'язання повинно бути виконано:

за зобов'язаннями, змістом яких є передача прав на будівлю або земельну ділянку, іншого нерухомого майна - за місцезнаходженням будівлі чи земельної ділянки, іншого нерухомого майна;

за грошовими зобов'язаннями - за місцезнаходженням (місцем проживання) управненої сторони на момент виникнення зобов'язання, або за її новим місцезнаходженням (місцем

проживання) за умови, що управнена сторона своєчасно повідомила про нього зобов'язану сторону;

за іншими зобов'язаннями - за місцезнаходженням (місцем проживання) зобов'язаної сторони, якщо інше не передбачено законом.

3. У разі відсутності управненої сторони, ухилення її від прийняття виконання або іншого прострочення нею виконання зобов'язана сторона за грошовим зобов'язанням має право внести належні з неї гроші або передати за зобов'язанням **цінні папери** до **депозиту** нотаріальної контори або приватного нотаріуса, які повідомляють про це управнену сторону. Внесення грошей (цінних паперів) до депозиту нотаріальної контори або **приватного нотаріуса** вважається виконанням зобов'язання.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 03.03.2005 р. N 2452-IV, від 06.07.2010 р. N 2435-VI)

Стаття 198. Виконання грошових зобов'язань

1. Платежі за грошовими зобов'язаннями, що виникають у **господарських відносинах**, здійснюються у **безготівковій формі** або готівкою через установи **банків**, якщо інше не встановлено законом.

2. Грошові зобов'язання учасників господарських відносин повинні бути виражені і підлягають оплаті у гривнях. Грошові зобов'язання можуть бути виражені в **іноземній валюті** лише у випадках, якщо **суб'єкти господарювання** мають право проводити розрахунки між собою в іноземній валюті відповідно до законодавства. Виконання зобов'язань, виражених в іноземній валюті, здійснюється відповідно до закону.

3. Відсотки за грошовими зобов'язаннями **учасників господарських відносин** застосовуються у випадках, розмірах та порядку, визначених законом або договором.

Стаття 199. Забезпечення виконання господарських зобов'язань

1. **Виконання господарських зобов'язань** забезпечується заходами захисту прав та відповідальності **учасників господарських відносин**, передбаченими цим Кодексом та іншими законами. За погодженням сторін можуть застосовуватися передбачені законом або такі, що йому не суперечать, види забезпечення виконання зобов'язань, які звичайно застосовуються у господарському (діловому) обігу.

До відносин щодо забезпечення виконання зобов'язань учасників господарських відносин застосовуються відповідні положення **Цивільного кодексу України**.

2. Зобов'язання **суб'єктів господарювання, які належать до державного сектора економіки**, можуть бути забезпечені державною гарантією у випадках та у спосіб, передбачених законом.

Стаття 200. Банківська гарантія забезпечення виконання господарських зобов'язань

1. Гарантія є специфічним засобом забезпечення **виконання господарських зобов'язань** шляхом письмового підтвердження (гарантійного листа) **банком**, іншою **кредитною установою**, страховою організацією (банківська гарантія) про задоволення вимог управненої сторони у розмірі повної грошової суми, зазначеної у письмовому підтвердженні, якщо третя

особа (зобов'язана сторона) не виконає вказане у ньому певне зобов'язання, або настануть інші умови, передбачені у відповідному підтвердженні.

2. Зобов'язання за банківською гарантією виконується лише на письмову вимогу управленої сторони.

3. Гарант має право висунути управленій стороні лише ті претензії, висунення яких допускається гарантійним листом. Зобов'язана сторона не має права висунути гаранту заперечення, які вона могла б висунути управленій стороні, якщо її договір з гарантом не містить зобов'язання гаранта внести до гарантійного листа застереження щодо висунення таких заперечень.

4. До відносин банківської гарантії в частині, не врегульованій цим Кодексом, застосовуються відповідні положення [Цивільного кодексу України](#).

Стаття 201. Загальногосподарські (публічні) гарантії виконання зобов'язань

1. З метою нейтралізації несприятливих наслідків від кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності законом може бути передбачено обов'язок комерційних [банків](#), [страховиків](#), [акціонерних товариств](#) та інших [суб'єктів господарювання](#), які залучають кошти або [цінні папери](#) громадян і [юридичних осіб](#), передавати частину своїх коштів для формування єдиного страхового фонду публічної застави.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.05.2013 р. N 245-VII)

Стаття 202. Загальні умови припинення господарських зобов'язань

1. [Господарське зобов'язання](#) припиняється: [виконанням](#), проведеним належним чином; зарахуванням зустрічної однорідної вимоги або страхового зобов'язання; у разі поєднання управленої та зобов'язаної сторін в одній особі; за згодою сторін; через неможливість виконання та в інших випадках, передбачених цим Кодексом або іншими законами.

2. Господарське зобов'язання припиняється також у разі його розірвання або визнання недійсним за рішенням суду.

3. До відносин щодо припинення господарських зобов'язань застосовуються відповідні положення [Цивільного кодексу України](#) з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом.

Стаття 203. Припинення господарського зобов'язання виконанням або зарахуванням

1. [Господарське зобов'язання](#), всі умови якого виконано належним чином, припиняється, якщо [виконання](#) прийнято управленою стороною.

2. У разі якщо зобов'язана сторона належним чином виконала одне з двох або кількох зобов'язань, щодо яких вона мала право вибору (альтернативне зобов'язання), [господарське зобов'язання](#) припиняється [виконанням](#).

3. Господарське зобов'язання припиняється зарахуванням зустрічної однорідної вимоги, строк якої настав або строк якої не зазначений чи визначений моментом витребування. Для зарахування достатньо заяви однієї сторони.

4. **Господарське зобов'язання** може бути припинено зарахуванням страхового зобов'язання, якщо інше не впливає з закону або змісту основного чи страхового зобов'язання.

5. Не допускається зарахування вимог, щодо яких за заявою другої сторони належить застосувати строк **позовної давності** і строк цей минув, а також в інших випадках, передбачених законом.

Стаття 204. Припинення господарського зобов'язання за згодою сторін чи у разі поєднання його сторін в одній особі

1. **Господарське зобов'язання** може бути припинено за згодою сторін, зокрема угодою про заміну одного зобов'язання іншим між тими самими сторонами, якщо така заміна не суперечить обов'язковому акту, на підставі якого виникло попереднє зобов'язання.

2. Господарське зобов'язання припиняється у разі поєднання управненої та зобов'язаної сторін в одній особі. Зобов'язання виникає знову, якщо це поєднання припиняється.

Стаття 205. Припинення господарського зобов'язання у разі неможливості виконання

1. **Господарське зобов'язання** припиняється неможливістю **виконання** у разі виникнення обставин, за які жодна з його сторін не відповідає, якщо інше не передбачено законом.

2. У разі неможливості виконання зобов'язання повністю або частково зобов'язана сторона з метою запобігання невігідним для сторін майновим та іншим наслідкам повинна негайно повідомити про це управнену сторону, яка має вжити необхідних заходів щодо зменшення зазначених наслідків. Таке повідомлення не звільняє зобов'язану сторону від відповідальності за невиконання зобов'язання відповідно до вимог закону.

3. **Господарське зобов'язання** припиняється неможливістю **виконання** у разі **ліквідації суб'єкта господарювання**, якщо не допускається правонаступництво за цим зобов'язанням.

4. У разі неспроможності суб'єкта господарювання через недостатність його **майна** задовольнити вимоги кредиторів він може бути оголошений за рішенням суду **банкрутом**. Умови, порядок та наслідки оголошення суб'єктів господарювання банкрутами встановлюються цим Кодексом та іншими законами. Ліквідація суб'єкта господарювання - банкрута є підставою припинення зобов'язань за його участі.

Стаття 206. Розірвання господарського зобов'язання

1. **Господарське зобов'язання** може бути розірвано сторонами відповідно до правил, встановлених **статтею 188 цього Кодексу**.

2. **Державний контракт** підлягає розірванню у разі зміни або скасування **державного замовлення**, яким передбачено припинення дії контракту, з моменту, коли про це стало відомо сторонам зобов'язання. Наслідки розірвання державного контракту для його сторін визначаються відповідно до закону.

Стаття 207. Недійсність господарського зобов'язання

1. **Господарське зобов'язання**, що не відповідає вимогам закону, або вчинено з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, або укладено **учасниками господарських відносин** з порушенням хоча б одним з них господарської компетенції

(спеціальної правосуб'єктності), може бути на вимогу однієї із сторін, або відповідного органу державної влади визнано судом недійсним повністю або в частині.

2. Недійсною може бути визнано також нікчемну умову господарського зобов'язання, яка самостійно або в поєднанні з іншими умовами зобов'язання порушує права та законні інтереси другої сторони або третіх осіб. Нікчемними визнаються, зокрема, такі умови типових договорів і договорів приєднання, що:

виключають або обмежують відповідальність виробника продукції, виконавця робіт (послуг) або взагалі не покладають на зобов'язану сторону певних обов'язків;

допускають односторонню відмову від зобов'язання з боку виконавця або односторонню зміну виконавцем його умов;

вимагають від одержувача товару (послуги) сплати непропорційно великого розміру санкцій у разі відмови його від договору і не встановлюють аналогічної санкції для виконавця.

3. Виконання господарського зобов'язання, визнаного судом недійсним повністю або в частині, припиняється повністю або в частині з дня набрання рішенням суду законної сили як таке, що вважається недійсним з моменту його виникнення. У разі якщо за змістом зобов'язання воно може бути припинено лише на майбутнє, таке зобов'язання визнається недійсним і припиняється на майбутнє.

Стаття 208. Наслідки визнання господарського зобов'язання недійсним

1. Якщо господарське зобов'язання визнано недійсним як таке, що вчинено з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, то за наявності наміру в обох сторін - у разі виконання зобов'язання обома сторонами - в доход держави за рішенням суду стягується все одержане ними за зобов'язанням, а у разі виконання зобов'язання однією стороною з другої сторони стягується в доход держави все одержане нею, а також все належне з неї першій стороні на відшкодування одержаного. У разі наявності наміру лише у однієї із сторін усе одержане нею повинно бути повернено другій стороні, а одержане останньою або належне їй на відшкодування виконаного стягується за рішенням суду в доход держави.

2. У разі визнання недійсним зобов'язання з інших підстав кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні все одержане за зобов'язанням, а за неможливості повернути одержане в натурі - відшкодувати його вартість грошима, якщо інші наслідки недійсності зобов'язання не передбачені законом.

Глава 23

ВИЗНАННЯ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦТВА БАНКРУТОМ

Стаття 209. Неспроможність суб'єкта підприємництва

1. У разі нездатності суб'єкта підприємництва після настання встановленого строку виконати свої грошові зобов'язання перед іншими особами, територіальною громадою або державою інакше як через відновлення його платоспроможності цей суб'єкт (боржник) відповідно до частини четвертої статті 205 цього Кодексу визнається неспроможним.

2. Нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури вважається банкрутством.

3. Суб'єктом банкрутства (далі - **банкрутом**) може бути лише суб'єкт підприємницької діяльності. Не можуть бути визнані банкрутом **казенні підприємства**.

4. Щодо банкрутства **державних комерційних підприємств** законом передбачаються додаткові вимоги та гарантії **права власності Українського народу**.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 04.02.2005 р. N 2424-IV)

Стаття 210. Кредитори неплатоспроможних боржників

1. **Кредиторами** неплатоспроможних **боржників** є юридичні або фізичні особи, а також органи доходів і зборів та інші державні органи, які мають підтверджені у встановленому порядку документами вимоги щодо **грошових зобов'язань** до боржника.

2. У разі якщо до одного боржника мають грошові вимоги одночасно два або більше кредиторів, вони утворюють збори (комітет) кредиторів відповідно до вимог закону.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 22.12.2011 р. N 4212-VI)

Стаття 211. Заходи щодо запобігання банкрутству суб'єктів підприємництва

1. Засновники (учасники) суб'єкта підприємництва, власник **майна**, органи державної влади та **органи місцевого самоврядування**, наділені господарською компетенцією, у межах своїх повноважень зобов'язані вживати своєчасних заходів щодо запобігання його **банкрутству**.

2. Власники майна **державного (комунального)** або **приватного підприємства**, засновники (учасники) суб'єкта підприємництва, що виявився неплатоспроможним **боржником**, **кредитори** та інші особи в межах заходів щодо запобігання банкрутству вказаного суб'єкта можуть подати йому фінансову допомогу в розмірі, достатньому для погашення його зобов'язань перед кредиторами, включаючи зобов'язання щодо сплати **податків, зборів (обов'язкових платежів)**, та відновлення платоспроможності цього суб'єкта (**досудова санація**).

3. Подання фінансової допомоги боржнику передбачає його обов'язок взяти на себе відповідні зобов'язання перед особами, які подали допомогу, в порядку, встановленому законом.

4. **Досудова санація державних підприємств** здійснюється за рахунок бюджетних коштів, обсяг яких встановлюється законом про Державний бюджет України. Умови проведення досудової санації державних підприємств за рахунок інших джерел фінансування погоджуються з органом, наділеним господарською компетенцією щодо боржника, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 212. Процедури, що застосовуються до неплатоспроможного боржника

1. У випадках, передбачених законом, щодо неплатоспроможного боржника застосовуються такі процедури:

розпорядження майном боржника;

мирова угода;

санація (відновлення платоспроможності) боржника;

ліквідація банкрута.

2. Санація боржника або ліквідація банкрута здійснюється з дотриманням вимог антимонопольно-конкурентного законодавства.

3. З дня винесення ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство реорганізація юридичної особи - боржника власником (уповноваженим ним органом), а також передача майна боржника в статутний капітал допускаються лише у випадках та порядку, передбачених законом.

Стаття 213. Майнові активи неплатоспроможного боржника

1. З метою врегулювання заборгованості неплатоспроможного боржника у процедурах, зазначених у статті 212 цього Кодексу, використовуються майнові активи, які належать йому на підставі речових та зобов'язальних прав, а також права інтелектуальної власності.

2. До складу ліквідаційної маси включаються також майнові активи осіб, які відповідають за зобов'язаннями неплатоспроможного боржника відповідно до закону або установчих документів боржника.

Стаття 214. Державна політика з питань банкрутства

1. Державну політику щодо запобігання банкрутству, забезпечення умов реалізації процедур відновлення платоспроможності суб'єкта підприємництва або визнання його банкрутом щодо державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує двадцять п'ять відсотків, а також суб'єктів підприємництва інших форм власності у випадках, передбачених законом, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері банкрутства.

2. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері банкрутства, сприяє створенню організаційних, економічних та інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності суб'єктів підприємництва - боржників або визнання їх банкрутами. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері банкрутства, визначаються законом.

3. Процедури щодо неплатоспроможних боржників, передбачені цим Кодексом, не застосовуються до казенних підприємств. До державних підприємств, які відповідно до закону не підлягають приватизації, вказані процедури застосовуються в частині санації чи ліквідації лише після виключення їх у встановленому порядку з переліку об'єктів, що не підлягають приватизації.

4. У випадках, передбачених законом, не застосовуються процедури банкрутства щодо комунальних підприємств.

5. Щодо окремих категорій суб'єктів підприємництва законом можуть бути визначені особливості регулювання відносин, пов'язаних з банкрутством.

6. Відносини, пов'язані з банкрутством, учасниками яких є іноземні кредитори, регулюються законодавством України з урахуванням відповідних положень міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Стаття 215. Відповідальність за порушення законодавства про банкрутство

1. У випадках, передбачених законом, суб'єкт підприємництва - **боржник**, його засновники (учасники), власник **майна**, а також інші особи несуть юридичну відповідальність за порушення вимог законодавства про **банкрутство**, зокрема фіктивне банкрутство, приховування банкрутства або умисне доведення до банкрутства.
2. Фіктивним банкрутством визнається завідомо неправдива заява суб'єкта підприємництва до суду про нездатність виконати зобов'язання перед **кредиторами** та державою. Встановивши факт фіктивного банкрутства, тобто фактичну платоспроможність боржника, суд відмовляє боржникові у задоволенні заяви про визнання **банкрутом** і застосовує санкції, передбачені законом.
3. Умисним банкрутством визнається стійка **неплатоспроможність** суб'єкта підприємництва, викликана цілеспрямованими діями власника **майна** або посадової особи суб'єкта підприємництва, якщо це завдало істотної матеріальної шкоди інтересам держави, суспільства або інтересам **кредиторів**, що охороняються законом.
4. Приховування **банкрутства**, фіктивне банкрутство або умисне доведення до банкрутства, а також неправомірні дії у процедурах **неплатоспроможності**, пов'язані з розпорядженням майном боржника, що завдали істотної шкоди інтересам кредиторів та держави, тягнуть за собою кримінальну відповідальність винних осіб відповідно до закону.

Розділ V

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Глава 24

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

Стаття 216. Господарсько-правова відповідальність учасників господарських відносин

1. **Учасники господарських відносин** несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників **господарських санкцій** на підставах і в порядку, передбачених цим Кодексом, іншими законами та договором.
2. Застосування господарських санкцій повинно гарантувати захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, в тому числі **відшкодування збитків учасникам господарських відносин**, завданих внаслідок правопорушення, та забезпечувати правопорядок у сфері господарювання.
3. Господарсько-правова відповідальність базується на принципах, згідно з якими:

потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі; передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;

сплата **штрафних санкцій** за порушення зобов'язання, а також **відшкодування збитків** не звільняють правопорушника без згоди другої сторони від **виконання** прийнятих зобов'язань у натурі;

у **господарському договорі** неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції.

Стаття 217. Господарські санкції як правовий засіб відповідальності у сфері господарювання

1. Господарськими санкціями визнаються заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та/або правові наслідки.

2. У сфері господарювання застосовуються такі види господарських санкцій: **відшкодування збитків; штрафні санкції; оперативно-господарські санкції**.

3. Крім зазначених у частині другій цієї статті господарських санкцій, до **суб'єктів господарювання** за порушення ними правил здійснення **господарської діяльності** застосовуються **адміністративно-господарські санкції**.

4. Господарські санкції застосовуються у встановленому законом порядку за ініціативою **учасників господарських відносин**, а адміністративно-господарські санкції - уповноваженими органами державної влади або **органами місцевого самоврядування**.

Стаття 218. Підстави господарсько-правової відповідальності

1. Підставою господарсько-правової відповідальності **учасника господарських відносин** є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання.

2. Учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання **господарського зобов'язання** чи порушення правил здійснення **господарської діяльності**, якщо не доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення. У разі якщо інше не передбачено законом або договором, **суб'єкт господарювання** за порушення господарського зобов'язання несе господарсько-правову відповідальність, якщо не доведе, що належне **виконання зобов'язання** виявилось неможливим внаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних обставин за даних умов здійснення **господарської діяльності**. Не вважаються такими обставинами, зокрема, порушення зобов'язань контрагентами правопорушника, відсутність на ринку потрібних для виконання зобов'язання товарів, відсутність у боржника необхідних коштів.

Стаття 219. Межі господарсько-правової відповідальності. Зменшення розміру та звільнення від відповідальності

1. За невиконання або неналежне **виконання господарських зобов'язань** чи порушення правил здійснення **господарської діяльності** правопорушник відповідає належним йому на **праві власності** або закріпленим за ним на **праві господарського відання** чи **оперативного управління майном**, якщо інше не передбачено цим Кодексом та іншими законами.

2. Засновники **суб'єкта господарювання** не відповідають за зобов'язаннями цього суб'єкта, крім випадків, передбачених законом або **установчими документами** про створення даного суб'єкта.

3. Якщо правопорушенню сприяли неправомірні дії (бездіяльність) другої сторони зобов'язання, суд має право зменшити розмір відповідальності або звільнити відповідача від відповідальності.

4. Сторони зобов'язання можуть передбачити певні обставини, які через надзвичайний характер цих обставин є підставою для звільнення їх від господарської відповідальності у випадку порушення зобов'язання через дані обставини, а також порядок засвідчення факту виникнення таких обставин.

Стаття 220. Прострочення боржника

1. Боржник, який прострочив **виконання господарського зобов'язання**, відповідає перед кредитором (кредиторами) за **збитки**, завдані простроченням, і за неможливість виконання, що випадково виникла після прострочення.

2. Якщо внаслідок прострочення боржника виконання втратило інтерес для кредитора, він має право відмовитися від прийняття виконання і вимагати **відшкодування збитків**.

3. Боржник не вважається таким, що прострочив виконання зобов'язання, поки воно не може бути виконано внаслідок прострочення кредитора.

Стаття 221. Прострочення кредитора

1. Кредитор вважається таким, що прострочив **виконання господарського зобов'язання**, якщо він відмовився прийняти належне виконання, запропоноване боржником, або не виконав дій, що передбачені законом, іншими правовими актами, або впливають із змісту зобов'язання, до вчинення яких боржник не міг виконати свого зобов'язання перед кредитором.

2. Прострочення кредитора дає боржникові право на **відшкодування** завданих простроченням збитків, якщо кредитор не доведе, що прострочення не спричинено умисно або через необережність його самого або тих осіб, на яких за законом чи дорученням кредитора було покладено прийняття виконання. Після закінчення прострочення кредитора боржник відповідає за виконання на загальних підставах.

3. У разі якщо кредитор не виконав дій, зазначених у частині першій цієї статті, за погодженням сторін допускається відстрочення виконання на строк прострочення кредитора.

Стаття 222. Досудовий порядок реалізації господарсько-правової відповідальності

1. **Учасники господарських відносин**, що порушили майнові права або законні інтереси інших суб'єктів, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення їм претензії чи звернення до суду.

2. У разі необхідності **відшкодування збитків** або застосування інших **санкцій суб'єкт господарювання** чи інша **юридична особа** - учасник господарських відносин, чії права або законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав або інтересів має право звернутися до нього з письмовою претензією, якщо інше не встановлено законом.

3. У претензії зазначаються:

повне найменування і поштові реквізити заявника претензії та особи (осіб), якій претензія пред'являється;

дата пред'явлення і номер претензії;

обставини, на підставі яких пред'явлено претензію;

докази, що підтверджують ці обставини;

вимоги заявника з посиланням на нормативні акти;

сума претензії та її розрахунок, якщо претензія підлягає грошовій оцінці;

платіжні реквізити заявника претензії;

перелік документів, що додаються до претензії.

4. Документи, що підтверджують вимоги заявника, додаються в оригіналах чи належним чином засвідчених копіях. Документи, які є у другої сторони, можуть не додаватися до претензії.

5. Претензія підписується повноважною особою заявника претензії або його представником та надсилається адресатові рекомендованим або цінним листом або вручається адресатові під розписку.

6. Претензія розглядається в місячний строк з дня її одержання, якщо інший строк не встановлено цим Кодексом або іншими законодавчими актами. Обгрунтовані вимоги заявника одержувач претензії зобов'язаний задовольнити.

7. При розгляді претензії сторони у разі необхідності повинні звірити розрахунки, провести експертизу або вчинити інші дії для забезпечення досудового врегулювання спору.

8. Про результати розгляду претензії заявник має бути повідомлений письмово. Відповідь на претензію підписується повноважною особою або представником одержувача претензії та надсилається заявникові рекомендованим або цінним листом або вручається йому під розписку.

9. Частина дев'яту виключено.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 23.06.2005 р. N 2705-IV)

Стаття 223. Строки реалізації господарсько-правової відповідальності

1. При реалізації в судовому порядку відповідальності за правопорушення у сфері господарювання застосовуються загальний та скорочені строки [позовної давності](#), передбачені [Цивільним кодексом України](#), якщо інші строки не встановлено цим Кодексом.

2. [Строки застосування адміністративно-господарських санкцій до суб'єктів господарювання](#) встановлюються цим Кодексом.

Глава 25

ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Стаття 224. Відшкодування збитків

1. Учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено.
2. Під збитками розуміються витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною.

Стаття 225. Склад та розмір відшкодування збитків

1. До складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються:

вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства;

додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною;

неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною;

матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом.

2. Законом щодо окремих видів господарських зобов'язань може бути встановлено обмежену відповідальність за невиконання або неналежне виконання зобов'язань.

3. При визначенні розміру збитків, якщо інше не передбачено законом або договором, враховуються ціни, що існували за місцем виконання зобов'язання на день задоволення боржником у добровільному порядку вимоги сторони, яка зазнала збитків, а у разі якщо вимогу не задоволено у добровільному порядку, - на день подання до суду відповідного позову про стягнення збитків.

4. Виходячи з конкретних обставин, суд може задовольнити вимогу про відшкодування збитків, беручи до уваги ціни на день винесення рішення суду.

5. Сторони господарського зобов'язання мають право за взаємною згодою заздалегідь визначити погоджений розмір збитків, що підлягають відшкодуванню, у твердій сумі або у вигляді відсоткових ставок залежно від обсягу невиконання зобов'язання чи строків порушення зобов'язання сторонами. Не допускається погодження між сторонами зобов'язання щодо обмеження їх відповідальності, якщо розмір відповідальності для певного виду зобов'язань визначений законом.

6. Кабінетом Міністрів України можуть затверджуватися методики визначення розміру відшкодування збитків у сфері господарювання.

7. Склад збитків, що підлягають відшкодуванню у внутрішньогосподарських відносинах, визначається відповідними суб'єктами господарювання - господарськими організаціями з урахуванням специфіки їх діяльності.

Стаття 226. Умови і порядок відшкодування збитків

1. **Учасник господарських відносин**, який вчинив господарське правопорушення, зобов'язаний вжити необхідних заходів щодо запобігання **збиткам** у господарській сфері інших учасників господарських відносин або щодо зменшення їх розміру, а у разі якщо збитків завдано іншим суб'єктам, - зобов'язаний відшкодувати на вимогу цих суб'єктів збитки у добровільному порядку в повному обсязі, якщо законом або договором сторін не передбачено відшкодування збитків в іншому обсязі.
2. Сторона, яка порушила своє зобов'язання або напевно знає, що порушить його при настанні строку **виконання**, повинна невідкладно повідомити про це другу сторону. У протилежному випадку ця сторона позбавляється права посилатися на невжиття другою стороною заходів щодо запобігання збиткам та вимагати відповідного зменшення розміру збитків.
3. Сторона **господарського зобов'язання** позбавляється права на **відшкодування збитків** у разі якщо вона була своєчасно попереджена другою стороною про можливе невиконання нею зобов'язання і могла запобігти виникненню збитків своїми діями, але не зробила цього, крім випадків, якщо законом або договором не передбачено інше.
4. Не підлягають відшкодуванню збитки, завдані правомірною відмовою зобов'язаної сторони від подальшого **виконання зобов'язання**.
5. У разі невиконання зобов'язання про передачу їй **індивідуально визначеної речі (речей, визначених родовими ознаками)** управнена сторона має право вимагати відібрання цієї **речі (речей)** у зобов'язаної сторони або вимагати відшкодування останньою збитків.
6. У разі невиконання зобов'язання виконати певну роботу (надати послугу) управнена сторона має право виконати цю роботу самостійно або доручити її виконання (надання послуги) третім особам, якщо інше не передбачено законом або зобов'язанням, та вимагати **відшкодування збитків**, завданих невиконанням зобов'язання.
7. Відшкодування збитків, завданих неналежним виконанням зобов'язання, не звільняє зобов'язану сторону від **виконання зобов'язання** в натурі, крім випадків, зазначених у частині третій **статті 193 цього Кодексу**.

Стаття 227. Солідарне відшкодування збитків

1. У разі заподіяння збитків одночасно кількома **учасниками господарських відносин** кожний з них зобов'язаний **відшкодувати збитки** суб'єкту, якому завдано збитків, відповідно до вимог **статті 196 цього Кодексу**.

Стаття 228. Регресні вимоги щодо відшкодування збитків

1. **Учасник господарських відносин**, який **відшкодував збитки**, має право стягнути збитки з третіх осіб у порядку регресу. **Державні (комунальні) підприємства** за наявності підстав зобов'язані вжити заходів щодо стягнення в порядку регресу збитків з інших **суб'єктів господарювання** або стягнути збитки з винних **працівників підприємства** відповідно до вимог законодавства про працю.

Стаття 229. Відшкодування збитків у разі порушення грошових зобов'язань

1. **Учасник господарських відносин** у разі порушення ним грошового зобов'язання не звільняється від відповідальності через неможливість виконання і зобов'язаний **відшкодувати збитки**, завдані невиконанням зобов'язання, а також сплатити **штрафні санкції** відповідно до вимог, встановлених цим Кодексом та іншими законами.

2. Обчислення розміру збитків здійснюється у валюті, в якій провадилися або повинні бути проведені розрахунки між сторонами, якщо інше не встановлено законом.
3. У разі висування вимог щодо відшкодування збитків в [іноземній валюті](#) кредитором повинен бути зазначений грошовий еквівалент суми збитків у гривнях за [офіційним курсом Національного банку України](#) на день висування вимог.

Глава 26 ШТРАФНІ ТА ОПЕРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКІ САНКЦІЇ

Стаття 230. Штрафні санкції

1. Штрафними санкціями у цьому Кодексі визнаються [господарські санкції](#) у вигляді грошової суми ([неустойка](#), [штраф](#), [пеня](#)), яку [учасник господарських відносин](#) зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення [господарської діяльності](#), невиконання або неналежного виконання [господарського зобов'язання](#).
2. Суб'єктами права застосування штрафних санкцій є учасники відносин у сфері господарювання, зазначені у [статті 2 цього Кодексу](#).

Стаття 231. Розмір штрафних санкцій

1. Законом щодо окремих видів зобов'язань може бути визначений розмір [штрафних санкцій](#), зміна якого за погодженням сторін не допускається.
2. У разі якщо порушено [господарське зобов'язання](#), в якому хоча б одна сторона є [суб'єктом господарювання, що належить до державного сектора економіки](#), або порушення пов'язане з виконанням [державного контракту](#), або виконання зобов'язання фінансується за рахунок Державного бюджету України чи за рахунок державного кредиту, штрафні санкції застосовуються, якщо інше не передбачено законом чи договором, у таких розмірах:

за порушення умов зобов'язання щодо якості (комплектності) товарів (робіт, послуг) стягується штраф у розмірі двадцяти відсотків вартості неякісних (некомплектних) товарів (робіт, послуг);

за порушення строків [виконання зобов'язання](#) стягується пеня у розмірі 0,1 відсотка вартості товарів (робіт, послуг), з яких допущено прострочення виконання за кожний день прострочення, а за прострочення понад тридцять днів додатково стягується штраф у розмірі семи відсотків вказаної вартості.
3. Законом може бути визначений розмір [штрафних санкцій](#) також за інші порушення окремих видів господарських зобов'язань, зазначених у частині другій цієї статті.
4. У разі якщо розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції застосовуються в розмірі, передбаченому договором. При цьому розмір санкцій може бути встановлено договором у відсотковому відношенні до суми невиконаної частини зобов'язання або у певній, визначеній грошовій сумі, або у відсотковому відношенні до суми зобов'язання незалежно від ступеня його виконання, або у кратному розмірі до вартості товарів (робіт, послуг).
5. У разі недосягнення згоди між сторонами щодо встановлення та розміру [штрафних санкцій](#) за порушення зобов'язання спір може бути вирішений в судовому порядку за заявою заінтересованої сторони відповідно до вимог цього Кодексу.

6. Штрафні санкції за порушення грошових зобов'язань встановлюються у відсотках, розмір яких визначається **обліковою ставкою Національного банку України**, за увесь час користування чужими коштами, якщо інший розмір відсотків не передбачено законом або договором.

7. Розмір **штрафних санкцій**, що застосовуються у **внутрішньогосподарських відносинах** за порушення зобов'язань, визначається відповідним **суб'єктом господарювання - господарською організацією**.

Стаття 232. Порядок застосування штрафних санкцій

1. Якщо за невиконання або неналежне **виконання зобов'язання** встановлено **штрафні санкції**, то **збитки відшкодовуються** в частині, не покритій цими санкціями.

2. Законом або договором можуть бути передбачені випадки, коли:

допускається стягнення тільки штрафних санкцій;

збитки можуть бути стягнуті у повній сумі понад штрафні санкції;

за вибором кредитора можуть бути стягнуті або збитки, або штрафні санкції.

3. Вимогу щодо сплати **штрафних санкцій** за господарське правопорушення може заявити **учасник господарських відносин**, права чи законні інтереси якого порушено, а у випадках, передбачених законом, - уповноважений орган, наділений господарською компетенцією.

4. Відсотки за неправомірне користування чужими коштами справляються по день сплати суми цих коштів кредитору, якщо законом або договором не встановлено для нарахування відсотків інший строк.

5. За грошовим зобов'язанням боржник не повинен платити відсотки за час прострочення кредитора.

6. Нарахування **штрафних санкцій** за прострочення **виконання зобов'язання**, якщо інше не встановлено законом або договором, припиняється через шість місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано.

7. У випадках, передбачених законом, штрафні санкції за порушення господарських зобов'язань стягуються судом у доход держави.

Стаття 233. Зменшення розміру штрафних санкцій

1. У разі якщо належні до сплати **штрафні санкції** надмірно великі порівняно із **збитками** кредитора, суд має право зменшити **розмір санкцій**. При цьому повинно бути взято до уваги: ступінь **виконання зобов'язання** боржником; майновий стан сторін, які беруть участь у зобов'язанні; не лише майнові, але й інші інтереси сторін, що заслуговують на увагу.

2. Якщо порушення зобов'язання не завдало збитків іншим **учасникам господарських відносин**, суд може з урахуванням інтересів боржника зменшити розмір належних до сплати **штрафних санкцій**.

Стаття 234. Обов'язок боржника, який сплатив штрафні санкції, виконати зобов'язання в натурі

1. Сплата **штрафних санкцій** за невиконання або неналежне виконання **господарського зобов'язання** не звільняє боржника від виконання зобов'язання в натурі, крім випадків, передбачених у частині третій **статті 193** цього Кодексу.

Стаття 235. Оперативно-господарські санкції

1. За порушення господарських зобов'язань до **суб'єктів господарювання** та інших **учасників господарських відносин** можуть застосовуватися оперативно-господарські санкції - заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку.

2. До суб'єкта, який порушив **господарське зобов'язання**, можуть бути застосовані лише ті оперативно-господарські санкції, застосування яких передбачено договором.

3. Оперативно-господарські санкції застосовуються незалежно від вини суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання.

Стаття 236. Види оперативно-господарських санкцій

1. У **господарських договорах** сторони можуть передбачати використання таких видів оперативно-господарських санкцій:

1) одностороння відмова від **виконання** свого зобов'язання управненою стороною, із звільненням її від відповідальності за це - у разі порушення зобов'язання другою стороною;

відмова від оплати за зобов'язанням, яке виконано неналежним чином або достроково виконано боржником без згоди другої сторони;

відстрочення відвантаження продукції чи виконання робіт внаслідок прострочення виставлення **акредитива** платником, припинення видачі банківських позичок тощо;

2) відмова управненої сторони зобов'язання від прийняття подальшого **виконання зобов'язання**, порушеного другою стороною, або повернення в односторонньому порядку виконаного кредитором за зобов'язанням (списання з рахунку боржника в безакцептному порядку коштів, сплачених за неякісну продукцію, тощо);

3) встановлення в односторонньому порядку на майбутнє додаткових гарантій належного виконання зобов'язань стороною, яка порушила зобов'язання: зміна порядку оплати продукції (робіт, послуг), переведення платника на попередню оплату продукції (робіт, послуг) або на оплату після перевірки їх якості тощо;

4) відмова від встановлення на майбутнє **господарських відносин** із стороною, яка порушує зобов'язання.

2. Перелік оперативно-господарських санкцій, встановлений у частині першій цієї статті, не є вичерпним. Сторони можуть передбачити у договорі також інші оперативно-господарські санкції.

Стаття 237. Підстави та порядок застосування оперативно-господарських санкцій

1. Підставою для застосування **оперативно-господарських санкцій** є факт порушення **господарського зобов'язання** другою стороною. Оперативно-господарські санкції

застосовуються стороною, яка потерпіла від правопорушення, у позасудовому порядку та без попереднього пред'явлення претензії порушнику зобов'язання.

2. Порядок застосування сторонами конкретних оперативно-господарських санкцій визначається договором. У разі незгоди з застосуванням оперативно-господарської санкції заінтересована сторона може звернутися до суду з заявою про скасування такої санкції та відшкодування збитків, завданих її застосуванням.

3. Оперативно-господарські санкції можуть застосовуватися одночасно з відшкодуванням збитків та стягненням штрафних санкцій.

Глава 27 АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКІ САНКЦІЇ

Стаття 238. Застосування адміністративно-господарських санкцій до суб'єктів господарювання

1. За порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків.

2. Види адміністративно-господарських санкцій, умови та порядок їх застосування визначаються цим Кодексом, іншими законодавчими актами. Адміністративно-господарські санкції можуть бути встановлені виключно законами.

Стаття 239. Види адміністративно-господарських санкцій

1. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до своїх повноважень та у порядку, встановленому законом, можуть застосовувати до суб'єктів господарювання такі адміністративно-господарські санкції:

вилучення прибутку (доходу);

адміністративно-господарський штраф;

стягнення зборів (обов'язкових платежів);

абзац п'ятий виключено;

застосування антидемпінгових заходів;

припинення експортно-імпортних операцій;

застосування індивідуального режиму ліцензування;

зупинення дії ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання певних видів господарської діяльності;

анулювання ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання окремих видів господарської діяльності;

обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання;

скасування державної реєстрації та ліквідація суб'єкта господарювання;

інші адміністративно-господарські санкції, встановлені цим Кодексом та іншими законами.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.03.2006 р. N 3541-IV)

Стаття 240. Безоплатне вилучення прибутку (доходу)

1. Прибуток (доход), одержаний суб'єктом господарювання внаслідок порушення встановлених законодавством правил здійснення господарської діяльності, а також суми прихованого (заниженого) прибутку (доходу) чи суми податку, несплаченого за прихований об'єкт оподаткування, підлягають вилученню в доход відповідного бюджету в порядку, встановленому законом.

Крім того, з суб'єкта господарювання стягується у випадках і порядку, передбачених законом, штраф, але не більш як у двократному розмірі вилученої суми, а у разі повторного порушення протягом року після застосування цієї санкції - у трикратному розмірі вилученої суми.

2. Перелік порушень, за які до суб'єкта господарювання застосовуються санкції, передбачені цією статтею, а також порядок їх застосування визначаються законами.

Стаття 241. Штраф як адміністративно-господарська санкція

1. Адміністративно-господарський штраф - це грошова сума, що сплачується суб'єктом господарювання до відповідного бюджету у разі порушення ним встановлених правил здійснення господарської діяльності.

2. Перелік порушень, за які з суб'єкта господарювання стягується штраф, розмір і порядок його стягнення визначаються законами, що регулюють податкові та інші відносини, в яких допущено правопорушення.

3. Адміністративно-господарський штраф може застосовуватися у визначених законом випадках одночасно з іншими адміністративно-господарськими санкціями, передбаченими статтею 239 цього Кодексу.

Стаття 242. Виключена.

(згідно із Законом України
від 02.12.2010 року N 2756-VI)

Стаття 243. Виключена.

(згідно із Законом України
від 15.03.2006 р. N 3541-IV)

Стаття 244. Застосування антидемпінгових заходів

1. У разі здійснення окремими учасниками господарських відносин зовнішньоекономічної діяльності, пов'язаної з одержанням незаконної переваги на ринку України (здійснення

демпінгового імпорту, субсидованого імпорту, а також інших дій, які визначаються законом як недобросовісна конкуренція), що завдало шкоди економіці України або спричинило загрозу виникнення такої шкоди, до цих учасників відносин можуть бути застосовані антидемпінгові, компенсаційні або спеціальні заходи відповідно до закону.

2. Порядок визначення розміру шкоди (загрози шкоди) економіці України та застосування заходів, зазначених у цій статті, встановлюється Кабінетом Міністрів України відповідно до закону.

Стаття 245. Припинення експортно-імпортних операцій. Застосування індивідуального режиму ліцензування

1. У випадках недобросовісної конкуренції, розміщення валютних цінностей з порушенням встановленого законодавством порядку на рахунках та вкладах за межами України, а також в інших випадках, якщо дії учасників зовнішньоекономічної діяльності завдають шкоди економіці України, експортно-імпортні операції таких суб'єктів господарювання припиняються на умовах і в порядку, передбачених законом.

2. За порушення суб'єктами господарювання правил здійснення зовнішньоекономічної діяльності щодо антимонопольних заходів, заборони недобросовісної конкуренції та інших правил, зазначених у частині першій цієї статті, якими встановлюються певні обмеження чи заборони у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, до таких суб'єктів може застосовуватися індивідуальний режим ліцензування. Порядок і строки застосування індивідуального режиму ліцензування встановлюються законом.

Стаття 246. Обмеження та зупинення діяльності суб'єкта господарювання

1. Здійснення будь-якої господарської діяльності, що загрожує життю і здоров'ю людей або становить підвищену небезпеку для довкілля, забороняється.

2. У разі здійснення господарської діяльності з порушенням екологічних вимог діяльність суб'єкта господарювання може бути обмежена або зупинена Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, а також іншими уповноваженими органами в порядку, встановленому законом.

3. До підприємств торгівлі, громадського харчування і сфери послуг, що неодноразово допустили реалізацію недоброякісних товарів або систематично порушують встановлені законодавством правила торгівлі та надання послуг або умови зберігання і транспортування товарів, крім господарських та адміністративно-господарських санкцій, передбачених цим Кодексом, можуть застосовуватися також спеціально передбачені законом про захист прав споживачів адміністративно-господарські санкції, включаючи вилучення недоброякісних товарів та зупинення діяльності зазначених суб'єктів у встановленому законом порядку.

4. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, має право у випадках і порядку, передбачених законом, приймати обов'язкові рішення про припинення суб'єктом господарювання виробництва продукції (виконання робіт, послуг), відвантаження і реалізації товарів, що не відповідають вимогам нормативних актів.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.10.2012 р. N 5463-VI)

Стаття 247. Скасування державної реєстрації суб'єкта господарювання за порушення закону

1. У разі здійснення суб'єктом господарювання діяльності, що суперечить закону чи установчим документам, до нього може бути застосовано адміністративно-господарську санкцію у вигляді скасування державної реєстрації цього суб'єкта та його ліквідації.
2. Скасування державної реєстрації суб'єкта господарювання провадиться за рішенням суду, що є підставою для ліквідації даного суб'єкта господарювання відповідно до статті 59 цього Кодексу.

Стаття 248. Порядок ліквідації суб'єкта господарювання за порушення закону

1. Ліквідація суб'єкта господарювання у зв'язку із скасуванням його державної реєстрації за порушення закону здійснюється в порядку, встановленому статтями 60, 61 цього Кодексу.

Стаття 249. Гарантії прав суб'єктів господарювання у разі неправомірного застосування до них адміністративно-господарських санкцій

1. Суб'єкт господарювання має право оскаржити до суду рішення будь-якого органу державної влади або органу місцевого самоврядування щодо застосування до нього адміністративно-господарських санкцій.
2. У разі прийняття органом державної влади або органом місцевого самоврядування акта, що не відповідає законодавству, і порушує права чи законні інтереси суб'єкта господарювання, останній відповідно до статті 20 цього Кодексу має право звернутися до суду із заявою про визнання такого акта недійсним.
3. Збитки, завдані суб'єкту господарювання у зв'язку з неправомірним застосуванням до нього адміністративно-господарських санкцій, підлягають відшкодуванню в порядку, встановленому цим Кодексом та іншими законами.

Стаття 250. Строки застосування адміністративно-господарських санкцій

1. Адміністративно-господарські санкції можуть бути застосовані до суб'єкта господарювання протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше як через один рік з дня порушення цим суб'єктом встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності, крім випадків, передбачених законом.
2. Дія цієї статті не поширюється на штрафні санкції, розмір і порядок стягнення яких визначені Податковим кодексом України та іншими законами, контроль за дотриманням яких покладено на органи доходів і зборів.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 02.12.2010 р. N 2756-VI, від 04.07.2013 р. N 406-VII)

Глава 28

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ АНТИМОНОПОЛЬНО-КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Стаття 251. Накладання штрафів за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства

1. Антимонопольний комітет України накладає штрафи на суб'єктів господарювання - юридичних осіб за:

вчинення дій, передбачених [статтями 29, 30 і 32 цього Кодексу](#), ухилення від виконання або несвоєчасне виконання рішень [Антимонопольного комітету України](#) чи його територіальних відділень про припинення порушень [антимонопольно-конкурентного законодавства](#), відновлення первинного стану або зміну угод, що суперечать антимонопольно-конкурентному законодавству;

[створення, реорганізацію \(злиття, приєднання\), ліквідацію суб'єктів господарювання](#), вступ одного або декількох суб'єктів господарювання в об'єднання, придбання чи набуття будь-яким іншим способом у власність, одержання в управління (користування) часток ([акцій, паїв](#)) та [активів \(майна\)](#) у вигляді [цілісних майнових комплексів підприємств](#) чи їх структурних підрозділів, а також в [оренду цілісних майнових комплексів підприємств](#) чи їх структурних підрозділів без згоди на це [Антимонопольного комітету України](#) чи його органів у випадках, якщо законом передбачено необхідність одержання такої згоди;

неподання чи несвоєчасне подання передбаченої законом інформації, або подання завідомо недостовірної інформації [Антимонопольному комітету України](#), його територіальним відділенням.

2. Вчинення дій, визначених цим Кодексом як [недобросовісна конкуренція](#), [юридичними особами](#), що не є [суб'єктами господарювання](#), тягне за собою накладення на них [Антимонопольним комітетом України](#) або його територіальними відділеннями [штрафу](#) в розмірі, передбаченому законом.

Стаття 252. Адміністративна відповідальність громадян-підприємців та посадових осіб

1. Посадові особи органів державної влади, [органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій](#), а також громадяни, зареєстровані як [підприємці](#), несуть [адміністративну відповідальність](#) згідно із законом за:

вчинення дій, передбачених [статтями 29 - 32 цього Кодексу](#);

неподання чи несвоєчасне подання передбаченої законом інформації, або подання завідомо недостовірної інформації [Антимонопольному комітету України](#), його територіальним відділенням;

ухилення від виконання чи несвоєчасне виконання рішень [Антимонопольного комітету України](#), його територіальних відділень.

2. Вчинення дій, визначених цим Кодексом як [недобросовісна конкуренція](#), [громадянами-підприємцями](#), а також вчинення в інтересах третіх осіб зазначених дій громадянами, які не є підприємцями, тягне за собою адміністративну відповідальність, передбачену законом.

3. Штрафи за порушення [антимонопольно-конкурентного законодавства](#) стягуються в судовому порядку.

Стаття 253. Вилучення незаконно одержаного прибутку (доходу)

1. [Прибуток \(доход\)](#), незаконно одержаний суб'єктами підприємницької діяльності в результаті порушення [статей 29, 30 і 32 цього Кодексу](#), стягується за рішенням суду до Державного бюджету України.

Стаття 254. Вилучення товарів з неправомірно використаним позначенням та копій виробів іншого суб'єкта господарювання

1. У разі встановлення факту неправомірного використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки або факту копіювання виробів, передбачених [статтею 33 цього Кодексу](#), заінтересовані особи можуть звернутися до [Антимонопольного комітету України](#), його територіальних відділень із заявою про вилучення в судовому порядку товарів з неправомірно використаним позначенням або копій виробів іншого [суб'єкта господарювання](#) як у виробника, так і у продавця.

2. Вилучення товарів із неправомірно використаним позначенням та копій виробів іншого суб'єкта господарювання застосовується у разі якщо можливість змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання не може бути усунена іншим шляхом.

3. Порядок використання вилучених товарів визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 255. Відшкодування збитків

1. [Збитки](#), заподіяні [зловживанням монопольним становищем](#), антиконкурентними узгодженими діями, [дискримінацією суб'єктів господарювання](#) органами державної влади, [органами місцевого самоврядування](#), а також збитки, заподіяні внаслідок вчинення дій, визначених цим Кодексом як [недобросовісна конкуренція](#), підлягають відшкодуванню за позовами заінтересованих осіб у порядку, встановленому законом.

Стаття 256. Спростування неправдивих, неточних або неповних відомостей

1. У разі встановлення факту [дискредитації суб'єкта господарювання](#) [Антимонопольний комітет України](#), його територіальні відділення мають право прийняти [рішення](#) про спростування за рахунок порушника поширених ним неправдивих, неточних або неповних відомостей у строк і спосіб, що визначені законодавством або цим рішенням.

Стаття 257. Процесуальні засади розгляду Антимонопольним комітетом України та його територіальними відділеннями справ про [недобросовісну конкуренцію](#)

1. Справи про порушення [антимонопольно-конкурентного законодавства](#) розглядаються [Антимонопольним комітетом України](#), його територіальними відділеннями у [порядку](#), встановленому законом.

Розділ VI

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ОКРЕМИХ ГАЛУЗЯХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Глава 29

ГАЛУЗІ ТА ВИДИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 258. Загальні умови, що визначають особливості регулювання господарських відносин

1. Особливості правового регулювання [господарських відносин](#) визначаються залежно від сфери суспільного виробництва, в якій складаються ці відносини, особливостей [галузі](#) господарювання, [виду господарської діяльності](#), економічної форми результату господарської діяльності, простору, на якому складаються господарські відносини (внутрішньому чи зовнішньому ринку), особливостей суб'єктів, між якими виникають господарські відносини.

2. Правове регулювання господарських відносин здійснюється з урахуванням суспільного розподілу праці, що склався, та об'єктивно існуючих [галузей](#) економіки.
3. Особливості правового регулювання зовнішньоекономічних відносин визначаються [розділом VII цього Кодексу](#).

Стаття 259. Види господарської діяльності та їх класифікація

1. Вид [господарської діяльності](#) має місце у разі об'єднання ресурсів (устаткування, технологічних засобів, сировини та матеріалів, робочої сили) для створення виробництва певної продукції або надання послуг. Окремий вид діяльності може складатися з єдиного простого процесу або охоплювати ряд процесів, кожний з яких входить до відповідної категорії класифікації.
2. У правовому регулюванні господарської діяльності та у здійсненні державного управління економікою мають враховуватися особливості здійснення [суб'єктами господарювання](#) окремих видів цієї діяльності.
3. Для віднесення суб'єкта господарювання до відповідної категорії обліку визначаються основні, другорядні та допоміжні види [господарської діяльності](#).
4. З метою забезпечення системи державного управління економікою обліково-статистичною інформацією, яка задовольняє потреби [учасників господарських відносин](#) в об'єктивних даних про стан і тенденції соціально-економічного розвитку, господарські та фінансові взаємозв'язки на міждержавному, державному, регіональному і галузевому рівнях, а також впровадження міжнародних стандартів у галузі обліку і звітності та переходу на міжнародну систему обліку і статистики Кабінет Міністрів України затверджує заходи щодо розвитку національної статистики України і державної системи класифікації техніко-економічної та соціальної інформації.
5. Складовою частиною державної системи класифікації і кодування техніко-економічної та соціальної інформації є [класифікація видів економічної діяльності \(КВЕД\)](#), яка затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації, та має статус державного [стандарту](#).
6. Об'єктами класифікації в [КВЕД](#) є усі види господарської (економічної) діяльності суб'єктів.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.10.2012 р. N 5463-VI)

Стаття 260. Галузі економіки та їх класифікація

1. Сукупність усіх виробничих одиниць, які здійснюють переважно однакові або подібні види виробничої діяльності, складає галузь.
2. Загальна класифікація галузей економіки є складовою частиною єдиної системи класифікації і кодування техніко-економічної і [статистичної інформації](#), яка використовується [суб'єктами господарювання](#) та іншими [учасниками господарських відносин](#), а також органами державної влади та [органами місцевого самоврядування](#) в процесі управління [господарською діяльністю](#).
3. Вимоги до класифікації галузей економіки встановлюються законом.

Стаття 261. Галузі сфери матеріального виробництва

1. До сфери матеріального виробництва належать **галузі**, які визначаються видами діяльності, що створюють, відновлюють або знаходять матеріальні блага (продукцію, **енергію**, природні ресурси), а також продовжують виробництво у сфері обігу (реалізації) шляхом переміщення, зберігання, сортування, пакування продукції чи інших видів діяльності.
2. Усі інші види діяльності у своїй сукупності становлять сферу нематеріального виробництва (невиробничу сферу).

Стаття 262. Продукція виробничо-технічного призначення і вироби народного споживання

1. У **галузях матеріального виробництва** здійснюється виробництво матеріальних благ, призначених як для використання у сфері виробництва в якості засобів виробництва (продукція виробничо-технічного призначення), так і для використання у сфері особистого споживання (вироби народного споживання).
2. У разі якщо продукти виробництва можуть використовуватися як у виробництві, так і для особистого споживання, економічна форма таких продуктів визначається залежно від цільового призначення певного продукту виробництва.
3. Обіг продукції виробничо-технічного призначення і обіг виробів народного споживання у сфері господарювання регулюються цим Кодексом та іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до нього, а в частині, не врегульованій цими актами, застосовуються відповідні положення **Цивільного кодексу України**.
4. Особливості правового регулювання **господарської діяльності**, пов'язаної з реалізацією продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, встановлюються цим Кодексом та іншими нормативно-правовими актами, що йому не суперечать.

Глава 30

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 263. Господарсько-торговельна діяльність

1. Господарсько-торговельною є діяльність, що здійснюється **суб'єктами господарювання** у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг.
2. Залежно від ринку (внутрішнього чи зовнішнього), в межах якого здійснюється товарний обіг, господарсько-торговельна діяльність виступає як внутрішня **торгівля** або зовнішня **торгівля**.
3. Господарсько-торговельна діяльність може здійснюватися **суб'єктами господарювання** в таких формах: **матеріально-технічне постачання і збут; енергопостачання; заготівля; оптова торгівля; роздрібна торгівля і громадське харчування; продаж і передача в оренду засобів виробництва; комерційне посередництво у здійсненні торговельної діяльності та інша допоміжна діяльність по забезпеченню реалізації товарів (послуг) у сфері обігу.**

4. Господарсько-торговельна діяльність опосередковується [господарськими договорами поставки, контракції сільськогосподарської продукції, енергопостачання, купівлі-продажу, оренди, міни \(бартеру\), лізингу та іншими договорами.](#)

§ 1. Поставка

Стаття 264. Матеріально-технічне постачання та збут

1. Матеріально-технічне постачання та збут продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання як власного виробництва, так і придбаних у інших [суб'єктів господарювання](#), здійснюються суб'єктами господарювання шляхом поставки, а у випадках, передбачених цим Кодексом, також на основі договорів купівлі-продажу.

2. Законодавством можуть бути передбачені особливості поставки окремих видів продукції виробничо-технічного призначення або виробів народного споживання, а також особливий порядок здійснення [поставки продукції для пріоритетних державних потреб](#).

3. Основні вимоги щодо укладення та виконання договорів поставки встановлюються цим Кодексом, іншими законодавчими актами.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.2005 р. N 3205-IV)

Стаття 265. Договір поставки

1. За договором поставки одна сторона - постачальник зобов'язується передати (поставити) у зумовлені строки (строк) другій стороні - покупцеві товар (товари), а покупець зобов'язується прийняти вказаний товар (товари) і сплатити за нього певну грошову суму.

2. Договір поставки укладається на розсуд сторін або відповідно до [державного замовлення](#).

3. Сторонами договору поставки можуть бути [суб'єкти господарювання](#), зазначені у пунктах 1, 2 частини другої [статті 55 цього Кодексу](#).

4. Сторони для визначення умов договорів поставки мають право використовувати відомі міжнародні звичаї, рекомендації, правила міжнародних органів та організацій, якщо це не заборонено прямо або у виключній формі цим Кодексом чи законами України.

5. Поставка товарів без укладення договору поставки може здійснюватися лише у випадках і порядку, передбачених законом.

6. Реалізація [суб'єктами господарювання](#) товарів негосподарюючим суб'єктам здійснюється за правилами про договори купівлі-продажу. До відносин поставки, не врегульованих цим Кодексом, застосовуються відповідні положення [Цивільного кодексу України про договір купівлі-продажу](#).

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.07.2012 р. N 5060-VI)

Стаття 266. Предмет, кількість і асортимент поставки

1. Предметом [поставки](#) є визначені [родовими ознаками продукція](#), вироби з найменуванням, зазначеним у [стандартах, технічних умовах](#), документації до зразків (еталонів),

прейскурантах чи товарознавчих довідниках. Предметом поставки можуть бути також продукція, вироби, **визначені індивідуальними ознаками**.

2. Загальна кількість товарів, що підлягають поставці, їх часткове співвідношення (асортимент, сортамент, номенклатура) за сортами, групами, підгрупами, видами, марками, типами, розмірами визначаються специфікацією за згодою сторін, якщо інше не передбачено законом.

Стаття 267. Строки і порядок поставки

1. **Договір поставки** може бути укладений на один рік, на строк більше одного року (довгостроковий договір) або на інший строк, визначений угодою сторін. Якщо в договорі **строк його дії** не визначений, він вважається укладеним на один рік.

2. Строки поставки встановлюються сторонами в договорі з урахуванням необхідності ритмічного та безперебійного постачання товарів **споживачам**, якщо інше не передбачено законодавством.

3. Якщо в довгостроковому договорі кількість поставки визначено лише на рік або менший строк, у договорі повинен бути передбачений порядок погодження сторонами строків поставки на наступні періоди до закінчення **строку дії** договору. Якщо такий порядок не передбачений, договір вважається укладеним на один рік.

4. У разі якщо сторонами передбачено поставку товарів окремими партіями, строком (періодом) поставки продукції виробничо-технічного призначення є, як правило, квартал, а виробів народного споживання, як правило, - місяць. Сторони можуть погодити в договорі також графік поставки (місяць, декада, доба тощо).

5. У **договорі поставки** за згодою сторін може бути передбачений порядок відвантаження товарів будь-яким **видом транспорту**, а також вибірка товарів покупцем.

6. Договором може бути передбачено відвантаження товарів вантажовідправником (виготовлювачем), що не є постачальником, та одержання товарів вантажоодержувачем, що не є покупцем, а також оплата товарів платником, що не є покупцем.

7. Договором може бути передбачений порядок поставки недоодержаної покупцем у встановлений строк кількості товарів.

Стаття 268. Якість товарів, що поставляються

1. Якість товарів, що поставляються, повинна відповідати **стандартам, технічним умовам**, іншій технічній документації, яка встановлює вимоги до їх якості, або зразкам (еталонам), якщо сторони не визначають у **договорі** більш високі вимоги до якості товарів.

2. Номери та індекси стандартів, технічних умов або іншої документації про якість товарів зазначаються в договорі. Якщо вказану документацію не опубліковано у загальнодоступних виданнях, її копії повинні додаватися постачальником до примірника договору покупця на його вимогу.

3. У разі відсутності в **договорі** умов щодо якості товарів остання визначається відповідно до мети договору або до звичайного рівня якості для предмета договору чи загальних критеріїв якості.

4. Постачальник повинен засвідчити якість товарів, що поставляються, належним товаросупровідним документом, який надсилається разом з товаром, якщо інше не передбачено в договорі.
5. У разі поставки товарів більш низької якості, ніж вимагається **стандартом, технічними умовами** чи зразком (еталоном), покупець має право відмовитися від прийняття і оплати товарів, а якщо товари уже оплачені покупцем, - вимагати повернення сплаченої суми.
6. У разі якщо **недоліки** поставлених товарів можуть бути усунені без повернення їх постачальнику, покупець має право вимагати від постачальника усунення недоліків у місцезнаходженні товарів або усунути їх своїми засобами за рахунок постачальника.
7. Якщо поставлені товари відповідають **стандартам** або **технічним умовам**, але виявляться більш низького сорту, ніж було зумовлено, покупець має право прийняти товари з оплатою за **ціною**, встановленою для товарів відповідного сорту, або відмовитися від прийняття і оплати поставлених товарів.
8. У разі якщо покупець (одержувач) відмовився від прийняття товарів, які не відповідають за якістю **стандартам, технічним умовам, зразкам (еталонам) або умовам договору**, постачальник (виробник) зобов'язаний розпорядитися товарами у десятиденний строк, а щодо товарів, які швидко псуються, - протягом 24 годин з моменту одержання повідомлення покупця (одержувача) про відмову від товарів. Якщо постачальник (виробник) у зазначений строк не розпорядиться товарами, покупець (одержувач) має право реалізувати їх на місці або повернути виробникові. Товари, що швидко псуються, підлягають в усіх випадках реалізації на місці.

Стаття 269. Гарантії якості товарів. Претензії у зв'язку з недоліками поставлених товарів

1. Строки і порядок встановлення покупцем **недоліків** поставлених йому товарів, які не могли бути виявлені при звичайному їх прийманні, і пред'явлення постачальникові претензій у зв'язку з недоліками поставлених товарів визначаються законодавством відповідно до цього Кодексу.
2. **Стандартами, технічними умовами** або **договором** щодо товарів, призначених для тривалого користування чи зберігання, можуть передбачатися більш тривалі строки для встановлення покупцем у належному порядку зазначених недоліків (**гарантійні строки**). Сторони можуть погодити в договорі гарантійні строки більш тривалі порівняно з передбаченими стандартами або технічними умовами.
3. Гарантійний строк експлуатації обчислюється від дня введення виробу в експлуатацію, але не пізніше одного року з дня одержання виробу покупцем (**споживачем**), а щодо виробів народного споживання, які реалізуються через роздрібну **торгівлю**, - з дня роздрібного продажу **речі**, якщо інше не передбачено **стандартами, технічними умовами** або договором.
4. Гарантійний строк придатності та зберігання товарів обчислюється від дня виготовлення товару.
5. Постачальник (виробник) гарантує якість товарів у цілому. **Гарантійний строк** на комплектуючі вироби і складові частини вважається рівним гарантійному строку на основний виріб, якщо інше не передбачено договором або **стандартами (технічними умовами)** на основний виріб.

6. Постачальник (виробник) зобов'язаний за свій рахунок усунути дефекти виробу, виявлені протягом гарантійного строку, або замінити товари, якщо не доведе, що дефекти виникли внаслідок порушення покупцем (**споживачем**) правил експлуатації або зберігання виробу. У разі усунення дефектів у виробі, на який встановлено **гарантійний строк** експлуатації, цей строк продовжується на час, протягом якого він не використовувався через дефект, а при заміні виробу гарантійний строк обчислюється заново від дня заміни.

7. У разі поставки товарів неналежної якості покупець (одержувач) має право стягнути з виготовлювача (постачальника) **штраф** у розмірі, передбаченому **статтею 231 цього Кодексу**, якщо інший розмір не передбачено законом або договором.

8. Позови, що випливають з поставки товарів неналежної якості, можуть бути пред'явлені протягом шести місяців з дня встановлення покупцем у належному порядку **недоліків** поставлених йому товарів.

Стаття 270. Комплектність товарів, що поставляються

1. Товари повинні поставлятися повністю відповідно до вимог **стандартів, технічних умов** або преїскурантів. **Договором** може бути передбачено поставку з додатковими до комплекту виробами (частинами) або без окремих, не потрібних покупцеві виробів (частин), що входять до комплекту.

2. Якщо комплектність не визначено стандартами, технічними умовами або преїскурантами, вона в необхідних випадках може визначатися договором.

3. У разі поставки некомплектних виробів постачальник (виробник) зобов'язаний на вимогу покупця (одержувача) доукомплектувати їх у двадцятиденний строк після одержання вимоги або замінити комплектними виробами у той же строк, якщо сторонами не погоджено інший строк. Надалі до укомплектування виробу або його заміни покупець (одержувач) має право відмовитися від його оплати, а якщо товар уже оплачений, вимагати в установленому порядку повернення сплачених сум. У разі якщо постачальник (виробник) у встановлений строк не укомплектує виріб або не замінить його комплектним, покупець має право відмовитися від товару.

4. Прийняття покупцем некомплектних виробів не звільняє постачальника (виробника) від відповідальності.

Стаття 271. Положення про поставки і Особливі умови поставок

1. Кабінет Міністрів України відповідно до вимог цього Кодексу та інших законів затверджує Положення про поставки продукції виробничо-технічного призначення та поставки виробів народного споживання, а також Особливі умови поставки окремих видів товарів.

§ 2. Контрактація сільськогосподарської продукції

Стаття 272. Договір контрактації сільськогосподарської продукції

1. Державна закупка сільськогосподарської продукції здійснюється за договорами контрактації, які укладаються на основі державних замовлень на поставку державі сільськогосподарської продукції.

2. За договором контрактації виробник сільськогосподарської продукції (далі - виробник) зобов'язується передати заготівельному (закупівельному) або переробному **підприємству** чи

організації (далі - контрактанту) вироблену ним продукцію у строки, кількості, асортименті, що передбачені договором, а контрактант зобов'язується сприяти виробникові у виробництві зазначеної продукції, прийняти і оплатити її.

3. У договорах контракції повинні передбачатися:

види продукції (асортимент), номер державного [стандарту](#) або [технічних умов](#), гранично допустимий вміст у продукції шкідливих речовин;

кількість продукції, яку контрактант приймає безпосередньо у виробника;

[ціна](#) за одиницю, загальна сума договору, порядок і умови доставки, строки здавання-приймання продукції;

обов'язки контрактанта щодо подання допомоги в організації виробництва сільськогосподарської продукції та її транспортування на приймальні пункти і [підприємства](#);

взаємна майнова відповідальність сторін у разі невиконання ними умов договору;

інші умови, передбачені Типовим договором контракції сільськогосподарської продукції, затвердженим у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 273. Особливості виконання договорів контракції

1. Виробник повинен не пізніше як за п'ятнадцять днів до початку заготівлі продукції повідомити контрактанта про кількість і строки здачі сільськогосподарської продукції, що пропонується до продажу, та погодити календарний графік її здачі.

2. Контрактант зобов'язаний прийняти від виробника всю пред'явлену ним продукцію на умовах, передбачених у договорі. Нестандартну продукцію, яка швидко псується, придатну для використання у свіжому або переробленому вигляді, та стандартну продукцію, яка швидко псується, що здається понад обсяги, передбачені договором, контрактант приймає за [цінами](#) і на умовах, що погоджені сторонами.

3. У [договорі контракції](#) можуть передбачатися обсяги сільськогосподарської продукції, приймання якої контрактант здійснює безпосередньо у виробника, та продукції, яка доставляється безпосередньо виробником торговельним підприємствам. Решта продукції приймається контрактантом на визначених договором приймальних пунктах, розташованих у межах адміністративного району за місцезнаходженням виробника.

4. Забезпечення виробників [тарою](#) та необхідними матеріалами для пакування продукції здійснюється у кількості, порядку та строки, передбачені договором.

5. Інші особливості виконання [договорів контракції](#) встановлюються Положенням про контракцію сільськогосподарської продукції, яке затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 274. Відповідальність за договором контракції

1. За нездачу сільськогосподарської продукції у строки, передбачені [договором контракції](#), виробник сплачує контрактанту [неустойку](#) в розмірі, встановленому договором, якщо інший розмір не передбачений законом.

2. За невиконання зобов'язання щодо приймання сільськогосподарської продукції безпосередньо у виробника, а також у разі відмови від приймання продукції, пред'явленої виробником у строки і в порядку, що погоджені сторонами, контрактант сплачує виробнику **штраф** у розмірі п'яти відсотків вартості неприйнятої продукції, враховуючи надбавки і знижки, а також відшкодовує завдані виробникові збитки, а щодо продукції, яка швидко псується, - повну її вартість.
3. У разі якщо продукцію не було своєчасно підготовлено до здавання-приймання і про це не було попереджено контрактанта, виробник відшкодовує контрактанту завдані цим збитки.
4. У **договорі контрактації** можуть бути передбачені також інші санкції за невиконання або неналежне виконання зобов'язань відповідно до вимог цього Кодексу.

§ 3. Енергопостачання

Стаття 275. Договір енергопостачання

1. За договором енергопостачання енергопостачальне підприємство (енергопостачальник) відпускає **електричну енергію**, пару, гарячу і перегріту воду (далі - **енергію**) **споживачеві** (абоненту), який зобов'язаний оплатити прийняту енергію та дотримуватися передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного обладнання, що ним використовується.
2. Відпуск енергії без оформлення договору енергопостачання не допускається.
3. Предметом договору енергопостачання є окремі види енергії з найменуванням, передбаченим у державних **стандартах** або **технічних умовах**.
4. Виробники і постачальники енергії, що займають **монопольне становище**, зокрема **суб'єкти природних монополій**, зобов'язані укласти договір енергопостачання на вимогу **споживачів**, які мають технічні засоби для одержання енергії. Розбіжності, що виникають при укладенні такого договору, врегульовуються відповідно до вимог цього Кодексу.
5. Енергопостачальні підприємства інших, крім державної і комунальної, форм власності можуть брати участь у забезпеченні енергією будь-яких **споживачів**, у тому числі через державну (комунальну) енергомережу, на умовах, визначених відповідними договорами.

Стаття 276. Кількість і якість енергії. Строки, ціни та порядок розрахунків за договором енергопостачання

1. Загальна кількість **енергії**, що відпускається, визначається за погодженням сторін. У разі якщо енергія виділяється в рахунок замовлення на **пріоритетні державні потреби** (ліміту), енергопостачальник не має права зменшувати абоненту цей ліміт без його згоди.
2. Пропозиції абонента щодо кількості та видів енергії, строків її відпуску є пріоритетними за наявності виробничих можливостей у енергопостачальника.
3. Показники якості **енергії** узгоджуються сторонами на підставі державних **стандартів** або **технічних умов** шляхом погодження переліку (величини) показників, підтримання яких є обов'язком для сторін договору.
4. Строки постачання енергії встановлюються сторонами у договорі виходячи, як правило, з необхідності забезпечення її ритмічного та безперебійного надходження абоненту. Основним обліковим періодом енергопостачання є декада, з коригуванням обсягів протягом доби.

Сторони можуть погоджувати **постачання енергії** протягом доби за годинами, а також час і тривалість максимальних та мінімальних навантажень.

5. Кількість **енергії**, недоодержаної у попередні періоди з вини енергопостачальника, підлягає поповненню на вимогу абонента. Якщо енергію не вибрано абонентом або недоодержано ним для обігрівання у зв'язку зі сприятливими погодними умовами, поповнення недоодержаної енергії здійснюється за погодженням сторін.

6. Розрахунки за **договорами енергопостачання** здійснюються на підставі **цін (тарифів)**, встановлених відповідно до вимог закону.

7. Оплата енергії, що відпускається, здійснюється відповідно до умов договору. Договір може передбачати **попередню оплату**, планові платежі з наступним перерахунком або оплату, що проводиться за вартість прийнятих ресурсів.

8. У разі якщо абонент має власне енергоджерело і відпускає енергію в мережі енергопостачальника, допускаються розрахунки за сальдо взаємно одержаної енергії.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 15.12.2005 р. N 3205-IV,
від 05.07.2011 р. N 3569-VI)

Стаття 277. Правила користування енергією

1. Абоненти користуються **енергією** з додержанням правил користування енергією відповідного виду, що затверджуються Кабінетом Міністрів України.

2. Правилами можуть бути передбачені типові договори постачання окремих видів енергії.

3. Абонент має право відпускати **енергію** приєднаним до його мереж вторинним **споживачам** (субабонентам). У цьому випадку субабоненти укладають **договір енергопостачання** з абонентом і мають права та несуть обов'язки абонента, а абонент має права та несе обов'язки енергопостачальника.

4. Абонент зобов'язаний повідомити перелік субабонентів енергопостачальнику, який має право контролю енергомереж і приладів субабонентів та право контролю за додержанням субабонентами правил користування **енергією**.

5. **Відповідальність за порушення правил користування енергією** встановлюється законом.

§ 4. Біржова торгівля

Стаття 278. Торговельно-біржова діяльність

1. Здійснення торговельно-біржової діяльності має на меті організацію та регулювання торгівлі шляхом надання послуг **суб'єктам господарювання** у здійсненні ними торговельних операцій спеціально утвореною **господарською організацією - товарною біржею**.

2. Правові умови створення та діяльності товарних бірж, а також основні правила здійснення торговельно-біржової діяльності визначаються цим Кодексом, прийнятими відповідно до нього законами та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 279. Товарна біржа

1. Товарна біржа є особливим **суб'єктом господарювання**, який надає послуги в укладенні біржових угод, виявленні попиту і пропозицій на товари, товарних **цін**, вивчає, упорядковує товарообіг і сприяє пов'язаним з ним торговельним операціям.
2. Товарна біржа є **юридичною особою**, діє на засадах самоврядування і господарської самостійності, має відокремлене **майно**, самостійний баланс, рахунки в установах **банку**, печатку зі своїм найменуванням.
3. Товарна біржа створюється на основі добровільного об'єднання заінтересованих **суб'єктів господарювання**. Засновниками і **членами** товарної біржі не можуть бути органи державної влади та **органи місцевого самоврядування**, а також **державні і комунальні підприємства, установи та організації**, що повністю або частково утримуються за рахунок Державного бюджету України або **місцевих бюджетів**.
4. Заснування товарної біржі здійснюється шляхом укладення засновниками угоди, яка визначає порядок її створення, склад засновників, їх обов'язки, розмір і строки сплати пайових, вступних та періодичних внесків. Засновники сплачують пайовий внесок.
5. Товарна біржа діє на підставі **статуту**, який затверджується засновниками біржі.
6. Державна реєстрація товарної біржі провадиться відповідно до вимог **статті 58 цього Кодексу**.
7. Товарна біржа не займається **комерційним посередництвом** і не має на меті одержання **прибутку**.
8. Товарна біржа здійснює свою діяльність за принципами рівноправності учасників біржових торгів, публічного проведення біржових торгів, застосування вільних (ринкових) **цін**.

Стаття 280. Права та обов'язки товарної біржі

1. **Товарна біржа** має право:

встановлювати відповідно до законодавства власні обов'язкові для всіх учасників торгів **правила біржової торгівлі** та біржового арбітражу;

встановлювати вступні та періодичні внески для **членів** біржі, розмір плати за послуги, що надаються біржею;

встановлювати і стягувати відповідно до **статуту** біржі плату за реєстрацію угод на біржі, а також санкції за порушення статуту біржі та біржових правил;

створювати підрозділи біржі та затверджувати положення про них;

засновувати арбітражні комісії для вирішення спорів у торговельних угодах;

розробляти з урахуванням державних **стандартів** власні стандарти і типові контракти;

укладати угоди з іншими біржами, мати своїх представників на біржах, у тому числі розташованих за межами України;

видавати біржові бюлетені, довідники та інші інформаційні і рекламні видання;

вирішувати інші питання, передбачені законом.

2. **Товарна біржа** зобов'язана:

створювати умови для проведення біржової торгівлі;

регулювати **біржові операції**;

регулювати **ціни** на товари, що допускаються до обігу на біржі;

надавати **членам** і відвідувачам біржі організаційні, інформаційні та інші послуги;

забезпечувати збір, обробку і розповсюдження інформації, що стосується кон'юнктури ринку.

Стаття 281. Правила біржової торгівлі. Біржові торги

1. Правила біржової торгівлі розробляються відповідно до законодавства і є основним документом, що регламентує порядок здійснення **біржових операцій**, ведення біржової торгівлі та розв'язання спорів з цих питань.

2. Правила біржової торгівлі затверджуються **загальними зборами членів товарної біржі** або органом, ними уповноваженим.

3. Біржовими торгами є торги, що публічно і гласно проводяться в торговельних залах біржі за участі **членів** біржі по товарах, допущених до реалізації на біржі в порядку, встановленому правилами біржової торгівлі.

4. **Біржові операції** дозволяється здійснювати тільки **членам** біржі або **брокерам** - громадянам, зареєстрованим на біржі відповідно до її **статуту** для виконання доручень членів **біржі**, яких вони представляють, щодо здійснення біржових операцій.

Стаття 282. Припинення товарної біржі

1. Припинення **товарної біржі** відбувається за рішенням **загальних зборів членів біржі**, а також за рішенням суду у випадках, передбачених законом.

§ 5. Оренда майна та лізинг

Стаття 283. Оренда майна у сфері господарювання

1. За договором оренди одна сторона (орендодавець) передає другій стороні (орендареві) за плату на певний строк у користування **майно** для здійснення **господарської діяльності**.

2. У користування за договором оренди передається індивідуально визначене майно виробничо-технічного призначення (або **цілісний майновий комплекс**), що не втрачає у процесі використання своєї споживчої якості (**неспоживна річ**).

3. Об'єктом оренди можуть бути:

державні та **комунальні підприємства** або їх структурні підрозділи як цілісні майнові комплекси, тобто господарські об'єкти із завершеним циклом виробництва продукції (робіт, послуг), відокремленою **земельною ділянкою**, на якій розміщений об'єкт, та автономними інженерними комунікаціями і системою енергопостачання;

нерухоме майно (будівлі, споруди, приміщення);

інше окреме індивідуально визначене майно виробничо-технічного призначення, що належить суб'єктам господарювання.

4. Оренда структурних підрозділів державних та комунальних підприємств не повинна порушувати виробничо-господарську цілісність, технологічну єдність даного підприємства.

5. Законом може бути встановлено перелік державних та комунальних підприємств, цілісні майнові комплекси яких не можуть бути об'єктом оренди.

6. До відносин оренди застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом.

Стаття 284. Умови договору оренди

1. Істотними умовами договору оренди є: об'єкт оренди (склад і вартість майна з урахуванням її індексації); строк, на який укладається договір оренди; орендна плата з урахуванням її індексації; порядок використання амортизаційних відрахувань; відновлення орендованого майна та умови його повернення або викупу.

2. Оцінка об'єкта оренди здійснюється за відновною вартістю, крім об'єктів оренди державної та комунальної власності, оцінка яких здійснюється за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України. Умови договору оренди зберігають свою силу на весь строк дії договору, а також у разі якщо після його укладення законодавством встановлено правила, що погіршують становище орендаря.

3. Реорганізація орендодавця не є підставою для зміни умов або розірвання договору оренди.

4. Строк договору оренди визначається за погодженням сторін. У разі відсутності заяви однієї із сторін про припинення або зміну умов договору оренди протягом одного місяця після закінчення строку дії договору він вважається продовженим на такий самий строк і на тих самих умовах, які були передбачені договором.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 21.04.2011 р. N 3269-VI)

Стаття 285. Основні права та обов'язки орендаря

1. Орендар має переважне право перед іншими суб'єктами господарювання на продовження строку дії договору оренди.

2. Орендар може бути зобов'язаний використовувати об'єкт оренди за цільовим призначенням відповідно до профілю виробничої діяльності підприємства, майно якого передано в оренду.

3. Орендар зобов'язаний берегти орендоване майно відповідно до умов договору, запобігаючи його псуванню або пошкодженню, та своєчасно і в повному обсязі сплачувати орендну плату.

4. Орендар відшкодовує орендодавцю вартість орендованого майна у разі відчуження цього майна або його знищення чи псування з вини орендаря.

Стаття 286. Орендна плата

1. Орендна плата - це фіксований платіж, який орендар сплачує орендодавцю незалежно від наслідків своєї господарської діяльності. Розмір орендної плати може бути змінений за погодженням сторін, а також в інших випадках, передбачених законодавством.
2. Орендар має право вимагати зменшення розміру орендної плати, якщо через обставини, за які він не відповідає, змінилися передбачені договором умови господарювання або істотно погіршився стан об'єкта оренди.
3. Орендна плата встановлюється у грошовій формі. Залежно від специфіки виробничої діяльності орендаря орендна плата за згодою сторін може встановлюватися в натуральній або грошово-натуральній формі.
4. Строки внесення орендної плати визначаються в договорі.

Стаття 287. Оренда державного та комунального майна

1. Орендодавцями щодо державного та комунального майна є:
  - 1) Фонд державного майна України, його регіональні відділення - щодо цілісних майнових комплексів підприємств, їх структурних підрозділів та нерухомого майна, яке є державною власністю, а також іншого майна у випадках, передбачених законом;
  - 2) органи, уповноважені Верховною Радою Автономної Республіки Крим або місцевими радами управляти майном, - відповідно щодо майна, яке належить Автономній Республіці Крим або є у комунальній власності;
  - 3) державні (комунальні) підприємства, установи та організації - щодо нерухомого майна, загальна площа якого не перевищує 200 квадратних метрів на одне підприємство, установу, організацію, та іншого окремого індивідуально визначеного майна, якщо інше не передбачено законом;
  - 4) державне підприємство із забезпечення функціонування дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних міждержавних організацій в Україні Державного управління справами - щодо нерухомого майна та іншого окремого індивідуально визначеного майна цього підприємства.
2. Організаційні та майнові відносини, пов'язані з передачею в оренду цілісних майнових комплексів державного сектора економіки, а також цілісних майнових комплексів, що є комунальною власністю, регулюються законодавством відповідно до цього Кодексу.
3. Мета і предмет господарської діяльності, визначені в установчих документах суб'єкта господарювання, який здійснює господарську діяльність на базі орендованого майна, не можуть суперечити умовам договору оренди.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 21.04.2011 р. N 3269-VI, від 05.07.2012 р. N 5063-VI, від 06.09.2012 р. N 5213-VI)

Стаття 288. Суборенда державного та комунального майна

1. Орендар має право передати окремі об'єкти оренди в суборенду, якщо інше не передбачено законом або договором оренди.

2. Передача в суборенду [цілісних майнових комплексів](#) не допускається.

Стаття 289. Викуп (приватизація) об'єкта оренди

1. Орендар має право на викуп об'єкта оренди, якщо таке право передбачено [договором оренди](#).

2. Частину другу виключено.

3. Орендар має право у будь-який час відмовитися від здійснення передбаченого в договорі права на викуп [об'єкта оренди](#).

4. [Приватизація цілісних майнових комплексів](#) нерухомого та іншого окремого індивідуально визначеного майна, [зданих в оренду](#), здійснюється у випадках і порядку, передбачених законом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 21.04.2011 р. N 3269-VI)

Стаття 290. Виключена.

(згідно із Законом України
від 11.06.2009 р. N 1509-VI)

Стаття 291. Припинення договору оренди

1. Одностороння відмова від [договору оренди](#) не допускається.

2. Договір оренди припиняється у разі:

[закінчення строку, на який його було укладено;](#)

[викупу \(приватизації\) об'єкта оренди;](#)

[ліквідації суб'єкта господарювання - орендаря;](#)

[загибелі \(знищення\) об'єкта оренди.](#)

3. [Договір оренди](#) може бути [розірваний](#) за згодою сторін. На вимогу однієї із сторін договір оренди може бути достроково розірваний з підстав, передбачених [Цивільним кодексом України](#) для розірвання [договору найму](#), в порядку, встановленому [статтею 188 цього Кодексу](#).

4. Правові наслідки припинення договору оренди визначаються відповідно до умов регулювання [договору найму Цивільним кодексом України](#).

Стаття 292. Лізинг у сфері господарювання

1. Лізинг - це [господарська діяльність](#), спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк [майна](#), що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних [лізингових платежів](#).

2. Залежно від особливостей здійснення лізингових операцій лізинг може бути двох видів - **фінансовий** чи оперативний. За формою здійснення лізинг може бути зворотним, пайовим, міжнародним тощо.
3. Об'єктом лізингу може бути **нерухоме** і **рухоме майно**, призначене для використання як **основні фонди**, не заборонене законом до вільного обігу на ринку і щодо якого немає обмежень про передачу його в лізинг.
4. **Майно**, зазначене в частині першій цієї статті, яке є державною (комунальною) власністю, може бути об'єктом лізингу тільки за погодженням з органом, що здійснює управління цим майном, відповідно до закону.
5. Не можуть бути об'єктами лізингу **земельні ділянки**, інші природні об'єкти, а також **цілісні майнові комплекси державних (комунальних) підприємств** та їх структурних підрозділів.
6. Перехід **права власності** на об'єкт лізингу до іншої особи не є підставою для розірвання **договору лізингу**.
7. Правове регулювання лізингу здійснюється відповідно до цього Кодексу та інших законів.

§ 6. Інші види господарсько-торговельної діяльності

Стаття 293. Міна (бартер) у сфері господарювання

1. За договором міни (бартеру) кожна із сторін зобов'язується передати другій стороні у власність, повне господарське відання чи оперативне управління певний товар в обмін на інший товар.
2. Сторона договору вважається продавцем того товару, який вона передає в обмін, і покупцем товару, який вона одержує взамін.
3. За погодженням сторін можлива грошова доплата за товар більшої вартості, що обмінюється на товар меншої вартості, якщо це не суперечить законодавству.
4. Не може бути об'єктом міни (бартеру) **майно**, віднесене законодавством до **основних фондів**, яке належить до **державної** або **комунальної власності**, у разі якщо друга сторона договору міни (бартеру) не є відповідно **державним** чи **комунальним підприємством**. Законодавством можуть бути встановлені також інші особливості здійснення бартерних (товарообмінних) операцій, пов'язаних з придбанням і використанням окремих видів майна, а також здійснення таких операцій в окремих галузях господарювання.
5. До договору міни (бартеру) застосовуються правила, що регулюють **договори купівлі-продажу, поставки, контракції**, елементи яких містяться в договорі міни (бартеру), якщо це не суперечить законодавству і відповідає суті відносин сторін.

Стаття 294. Зберігання у товарному складі

1. Товарним складом визнається організація, що здійснює зберігання товарів та надає пов'язані із зберіганням послуги на засадах **підприємницької діяльності**.
2. Товарний склад є складом загального користування у разі якщо із закону, інших правових актів або виданого **суб'єкту господарювання** дозволу (**ліцензії**) випливає, що він зобов'язаний приймати на зберігання товари від будь-якого товароволодільця.

3. Зберігання у товарному складі здійснюється за [договором складського зберігання](#).
4. До регулювання відносин, що впливають із зберігання товарів за договором складського зберігання, застосовуються відповідні положення [Цивільного кодексу України](#).

Глава 31

КОМЕРЦІЙНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО (АГЕНТСЬКІ ВІДНОСИНИ) У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Стаття 295. Агентська діяльність

1. Комерційне посередництво (агентська діяльність) є [підприємницькою діяльністю](#), що полягає в наданні комерційним агентом послуг [суб'єктам господарювання](#) при здійсненні ними господарської діяльності шляхом посередництва від імені, в інтересах, під контролем і за рахунок суб'єкта, якого він представляє.
2. Комерційним агентом може бути суб'єкт господарювання (громадянин або [юридична особа](#)), який за повноваженням, оснований на [агентському договорі](#), здійснює комерційне посередництво.
3. Не є комерційними агентами підприємці, що діють хоча і в чужих інтересах, але від власного імені.
4. Комерційний агент не може укласти угоди від імені того, кого він представляє, стосовно себе особисто.
5. Законом можуть бути встановлені обмеження або заборона здійснення комерційного посередництва в окремих галузях господарювання.

Стаття 296. Підстави виникнення агентських відносин

1. Агентські відносини виникають у разі:

надання [суб'єктом господарювання](#) на підставі [договору](#) повноважень комерційному агентові на вчинення відповідних дій;

схвалення суб'єктом господарювання, якого представляє комерційний агент, угоди, укладеної в інтересах цього суб'єкта агентом без повноваження на її укладення або з перевищенням наданого йому повноваження.

Стаття 297. Предмет агентського договору

1. За агентським договором одна сторона (комерційний агент) зобов'язується надати послуги другій стороні (суб'єкту, якого представляє агент) в укладенні угод чи сприяти їх укладенню (надання фактичних послуг) від імені цього суб'єкта і за його рахунок.
2. Агентський договір повинен визначати сферу, характер і порядок виконання комерційним агентом посередницьких послуг, права та обов'язки сторін, умови і розмір винагороди комерційному агентові, [строк дії](#) договору, санкції у разі порушення сторонами умов договору, інші необхідні умови, визначені сторонами.

3. Договором повинна бути передбачена умова щодо території, в межах якої комерційний агент здійснює діяльність, визначену угодою сторін. У разі якщо територію дії агента в договорі не визначено, вважається, що агент діє в межах території України.
4. Агентський договір укладається в письмовій формі. У договорі має бути визначено форму підтвердження повноважень (представництва) комерційного агента.

Стаття 298. Схвалення угоди, укладеної комерційним агентом без повноваження на її укладення або з перевищенням повноважень

1. **Комерційний агент** повідомляє суб'єкта, якого він представляє, про кожний випадок його посередництва в укладенні угод та про кожну укладену ним в інтересах цього суб'єкта угоду.
2. Угода, укладена від імені суб'єкта, якого представляє комерційний агент, без повноваження на її укладення або з перевищенням наданого йому повноваження, вважається схваленою цим суб'єктом за умови, якщо він не відхилить перед третьою особою дії комерційного агента. Наступне схвалення угоди суб'єктом, якого представляє агент, робить угоду дійсною з дня її укладення.

Стаття 299. Немонопольні і монопольні агентські відносини

1. Суб'єкт, якого представляє **комерційний агент**, має право довірити **комерційне посередництво** також іншим суб'єктам, повідомивши про це агента, а агент має право здійснювати комерційне посередництво також для інших **суб'єктів господарювання**, якщо інтереси суб'єктів, яких представляє комерційний агент, не є суперечливими у питаннях, для вирішення яких запрошений цей агент.
2. У разі монопольних агентських відносин комерційний агент, що представляє суб'єкта господарювання, не має права здійснювати комерційне посередництво для інших суб'єктів у межах, передбачених **агентським договором**.

Стаття 300. Передача прав комерційного агента

1. **Комерційний агент** повинен особисто виконати дії, на які він уповноважений суб'єктом, якого він представляє.
2. Якщо **агентським договором** не передбачено інше, комерційний агент не може передавати на свій розсуд іншим особам прав, якими він володіє в інтересах того, кого він представляє.

Стаття 301. Взаєморозрахунки в агентських відносинах

1. Відповідно до **агентського договору** **комерційний агент** одержує агентську винагороду за посередницькі операції, що здійснені ним в інтересах суб'єкта, якого він представляє, у розмірі, передбаченому договором.
2. Агентська винагорода виплачується комерційному агенту після оплати третьою особою за угодою, укладеною з його посередництвом, якщо інше не передбачено договором сторін.
3. Сторони можуть передбачити в договорі, що комерційному агенту сплачується додаткова винагорода у разі, якщо він бере на себе зобов'язання гарантувати виконання угоди, укладеної ним в інтересах суб'єкта, якого він представляє.
4. Суб'єкт, якого представляє **комерційний агент**, розраховує винагороду, на яку має право комерційний агент, відповідно до розмірів і строків, передбачених договором сторін.

5. Комерційний агент має право вимагати для розрахунку бухгалтерський витяг щодо всіх угод, за які йому належить агентська винагорода.

6. Умови виплати винагороди комерційному агенту за угоди, укладені після закінчення договірних відносин, а також інші умови, що стосуються розрахунків сторін, визначаються [договором](#).

Стаття 302. Обов'язки щодо нерозголошення конфіденційної інформації в агентських відносинах

1. [Комерційний агент](#) не має права передавати конфіденційну інформацію, одержану від суб'єкта, якого він представляє, без згоди цього суб'єкта, використовувати її у власних інтересах чи в інтересах інших осіб всупереч інтересам суб'єкта, якого він представляє, як при здійсненні комерційним агентом своєї діяльності в інтересах зазначеного суб'єкта, так і після припинення агентських відносин з ним.

2. Сторони [агентського договору](#) можуть укласти окрему угоду про захист конфіденційної інформації суб'єкта, якого представляє комерційний агент (договір про нерозголошення).

3. Комерційний агент несе відповідальність за розголошення конфіденційної інформації відповідно до закону та договору.

Стаття 303. Відповідальність за порушення агентського договору

1. [Комерційний агент](#) несе відповідальність у повному обсязі за шкоду, заподіяну суб'єкту, якого він представляє, внаслідок невиконання або неналежного виконання своїх обов'язків, якщо інше не передбачено [агентським договором](#).

2. Якщо інше не передбачено договором, комерційний агент не гарантує суб'єкту, якого він представляє, виконання третіми особами зобов'язань за угодами, укладеними за його [посередництва](#).

3. У разі порушення агентського договору суб'єктом, якого представляє комерційний агент, останній має право на одержання винагороди у розмірах, передбачених агентським договором, а також на [відшкодування збитків](#), понесених ним внаслідок невиконання або неналежного виконання договору другою стороною.

Стаття 304. Припинення агентського договору

1. [Агентський договір](#) припиняється за угодою сторін, а також у разі: відкликання повноважень [комерційного агента](#) суб'єктом, якого він представляє, або відмови комерційного агента від подальшого здійснення [комерційного посередництва](#) за договором, укладеним сторонами без визначення [строку його дії](#); вибуття однієї із сторін договору внаслідок її припинення або смерті; виникнення інших обставин, що припиняють повноваження комерційного агента або суб'єкта, якого він представляє.

2. У разі відкликання повноважень комерційного агента суб'єкт, якого представляє комерційний агент, повинен сповістити його про припинення договору не менш як за один місяць, якщо більш тривалий строк не передбачений договором.

3. У разі усунення (закінчення) обставин, що призвели до припинення повноважень [комерційного агента](#), ці повноваження за згодою сторін можуть бути поновлені.

Стаття 305. Законодавство про комерційне посередництво у сфері господарювання

1. Відносини, що виникають при здійсненні **комерційного посередництва (агентської діяльності)** у сфері господарювання, регулюються цим Кодексом, іншими прийнятими відповідно до нього нормативно-правовими актами, що визначають особливості комерційного посередництва в окремих галузях господарювання.
2. У частині, не врегульованій нормативно-правовими актами, зазначеними у цій статті, до агентських відносин можуть застосовуватися відповідні положення **Цивільного кодексу України**, якими регулюються відносини доручення.

Глава 32 ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ

Стаття 306. Перевезення вантажів як вид господарської діяльності

1. Перевезенням вантажів у цьому Кодексі визнається **господарська діяльність**, пов'язана з переміщенням продукції виробничо-технічного призначення та виробів народного споживання **залізницями**, автомобільними дорогами, водними та повітряними шляхами, а також транспортування продукції **трубопроводами**.
2. Суб'єктами відносин перевезення вантажів є перевізники, вантажовідправники та вантажоодержувачі.
3. Перевезення вантажів здійснюють вантажний **залізничний транспорт**, **автомобільний вантажний транспорт**, **морський вантажний транспорт** та вантажний внутрішній флот, **авіаційний вантажний транспорт**, **трубопровідний транспорт**, космічний транспорт, інші види транспорту.
4. Допоміжним видом діяльності, пов'язаним з перевезенням вантажу, є транспортна експедиція.
5. Загальні умови перевезення вантажів, а також особливі умови перевезення окремих видів вантажів (**вибухових речовин**, зброї, отруйних, легкозаймистих, радіоактивних та інших **небезпечних речовин** тощо) визначаються цим Кодексом і виданими відповідно до нього транспортними кодексами, транспортними статутами та іншими нормативно-правовими актами.
6. Відносини, пов'язані з перевезенням пасажирів та багажу, регулюються **Цивільним кодексом України** та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 307. Договір перевезення вантажу

1. За договором перевезення вантажу одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити ввірений їй другою стороною (вантажовідправником) вантаж до пункту призначення в установленій законодавством чи договором строк та видати його уповноваженій на одержання вантажу особі (вантажовідправнику), а вантажовідправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату.
2. Договір перевезення вантажу укладається в письмовій формі. Укладення договору перевезення вантажу підтверджується складенням перевізного документа (транспортної накладної, коносаменту тощо) відповідно до вимог законодавства. Перевізники зобов'язані

забезпечувати вантажовідправників бланками перевізних документів згідно з правилами здійснення відповідних перевезень.

3. Вантажовідправник і перевізник у разі необхідності здійснення систематичних впродовж певного строку перевезень вантажів можуть укласти довгостроковий договір, за яким перевізник зобов'язується у встановлені строки приймати, а вантажовідправник - подавати до перевезення вантажі у погодженому сторонами обсязі.

4. Залежно від **виду транспорту**, яким передбачається систематичне перевезення вантажів, укладаються такі довгострокові договори: довгостроковий - на **залізничному і морському транспорті**, навігаційний - на **річковому транспорті** (внутрішньому флоті), спеціальний - на **повітряному транспорті**, річний - на **автомобільному транспорті**. Порядок укладення довгострокових договорів встановлюється відповідними транспортними кодексами, транспортними статутами або правилами перевезень.

5. Умови перевезення вантажів окремими **видами транспорту**, а також відповідальність **суб'єктів господарювання** за цими перевезеннями визначаються транспортними кодексами, транспортними статутами та іншими нормативно-правовими актами. Сторони можуть передбачити в договорі також інші умови перевезення, що не суперечать законодавству, та додаткову відповідальність за неналежне виконання договірних зобов'язань.

Стаття 308. Приймання вантажу до перевезення

1. Вантаж до перевезення приймається перевізниками залежно від **виду транспорту** та вантажу в місцях загального або незагального користування.

2. Відповідальність перевізника за збереження вантажу виникає з моменту прийняття вантажу до перевезення.

3. Вантажовідправник зобов'язаний підготувати вантаж до перевезення з урахуванням необхідності забезпечення транспортабельності та збереження його в процесі перевезення і має право застрахувати вантаж у порядку, встановленому законодавством.

4. У разі якщо для здійснення перевезення вантажу законодавством або договором передбачено спеціальні документи (посвідчення), які підтверджують якість та інші властивості вантажу, що перевозиться, вантажовідправник зобов'язаний передати такі документи перевізникові разом з вантажем.

5. Про прийняття вантажу до перевезення перевізник видає вантажовідправнику в пункті відправлення документ, оформлений належним чином.

Стаття 309. Зміна умов перевезення

1. Вантажовідправник має право в порядку, встановленому транспортними кодексами чи статутами, одержати назад зданий до перевезення вантаж до його відправлення, замінити вказаного в перевізному документі одержувача вантажу (до його видачі адресату), розпорядитися вантажем у разі неприйняття його одержувачем чи неможливості видачі вантажу одержувачу.

2. У разі переривання або припинення перевезення вантажів з незалежних від перевізника обставин перевізник зобов'язаний повідомити вантажовідправника і одержати від нього відповідне розпорядження щодо вантажу.

Стаття 310. Одержання вантажу в пункті призначення

1. Перевізник зобов'язаний повідомити одержувача про прибуття вантажу на його адресу.
2. Одержувач зобов'язаний прийняти вантаж, який прибув на його адресу. Він має право відмовитися від прийняття пошкодженого або зіпсованого вантажу, якщо буде встановлено, що внаслідок зміни якості виключається можливість повного або часткового використання його за первісним призначенням.
3. Відповідальність перевізника за збереження вантажу припиняється з моменту його видачі одержувачу в пункті призначення. Якщо одержувач не затребував вантаж, що прибув, в установлений строк або відмовився його прийняти, перевізник має право залишити вантаж у себе на зберігання за рахунок і на ризик вантажовідправника, письмово повідомивши його про це.
4. Вантаж, не одержаний протягом місяця після повідомлення перевізником одержувача, вважається невитребуваним і реалізується в установленому законодавством порядку.

Стаття 311. Плата за перевезення вантажів

1. Плата за перевезення вантажів та виконання інших робіт, пов'язаних з перевезенням, визначається за [цінами](#), встановленими відповідно до законодавства.

Стаття 312. Договір перевезення вантажу в прямому змішаному сполученні

1. За договором перевезення вантажу в прямому змішаному сполученні перевезення здійснюється від вантажовідправника до вантажоодержувача двома або більше перевізниками різних [видів транспорту](#) за єдиним перевізним документом.
2. До договорів перевезення вантажу у прямому змішаному сполученні застосовуються правила [статті 307 цього Кодексу](#), якщо інше не передбачено транспортними кодексами чи статутами.
3. Відносини перевізників під час перевезення вантажу у прямому змішаному сполученні та умови роботи перевалочних пунктів регулюються вузловими угодами. Порядок укладення вузлових угод встановлюється транспортними кодексами та статутами.

Стаття 313. Відповідальність перевізника за прострочення доставки вантажу

1. Перевізник зобов'язаний доставити вантаж до пункту призначення у строк, передбачений транспортними кодексами, статутами чи правилами. Якщо строк доставки вантажів у зазначеному порядку не встановлено, сторони мають право встановити цей строк у договорі.
2. Перевізник звільняється від відповідальності за прострочення в доставці вантажу, якщо прострочення сталося не з його вини.
3. Розмір штрафів, що стягуються з перевізників за прострочення в доставці вантажу, визначається відповідно до закону.
4. Сплата штрафу за доставку вантажу з простроченням не звільняє перевізника від відповідальності за втрату, нестачу або пошкодження вантажу, що сталися внаслідок прострочення.

Стаття 314. Відповідальність перевізника за втрату, нестачу, пошкодження вантажу

1. Перевізник несе відповідальність за втрату, нестачу та пошкодження прийнятого до перевезення вантажу, якщо не доведе, що втрата, нестача або пошкодження сталися не з його вини.
2. У транспортних кодексах чи статутах можуть бути передбачені випадки, коли доведення вини перевізника у втраті, нестачі або пошкодженні вантажу покладається на одержувача або відправника.
3. За шкоду, заподіяну при перевезенні вантажу, перевізник відповідає:
у разі втрати або нестачі вантажу - в розмірі вартості вантажу, який втрачено або якого не вистачає;
у разі пошкодження вантажу - в розмірі суми, на яку зменшилася його вартість;
у разі втрати вантажу, зданого до перевезення з оголошенням його цінності, - у розмірі оголошеної цінності, якщо не буде доведено, що вона є нижчою від дійсної вартості вантажу.
4. Якщо внаслідок пошкодження вантажу його якість змінилася настільки, що він не може бути використаний за прямим призначенням, одержувач вантажу має право від нього відмовитися і вимагати відшкодування за його втрату.
5. У разі якщо вантаж, за втрату чи нестачу якого перевізник сплатив відповідне відшкодування, буде згодом знайдено, одержувач (відправник) має право вимагати видачі йому цього вантажу, повернувши одержане за його втрату чи нестачу відшкодування.

Стаття 315. Порядок вирішення спорів щодо перевезень

1. До пред'явлення перевізникові позову, що впливає з договору перевезення вантажу, можливим є пред'явлення йому претензії.
2. Претензії можуть пред'являтися протягом шести місяців, а претензії щодо сплати штрафів і премій - протягом сорока п'яти днів.
3. Перевізник розглядає заявлену претензію і повідомляє заявника про задоволення чи відхилення її протягом трьох місяців, а щодо претензії з перевезення у прямому змішаному сполученні - протягом шести місяців. Претензії щодо сплати штрафу або премії розглядаються протягом сорока п'яти днів.
4. Якщо претензію відхилено або відповідь на неї не одержано в строк, зазначений у частині третій цієї статті, заявник має право звернутися до суду протягом шести місяців з дня одержання відповіді або закінчення строку, встановленого для відповіді.
5. Для пред'явлення перевізником до вантажовідправників та вантажоодержувачів позовів, що впливають з перевезення, встановлюється шестимісячний строк.
6. Щодо спорів, пов'язаних з міждержавними перевезеннями вантажів, порядок пред'явлення позовів та строки **позовної давності** встановлюються транспортними кодексами чи статутами або міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 23.06.2005 р. N 2705-IV)

Стаття 316. Договір транспортного експедирування

1. За **договором транспортного експедирування** одна сторона (експедитор) зобов'язується за плату і за рахунок другої сторони (клієнта) виконати або організувати виконання визначених договором послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу.

Договором транспортного експедирування може бути встановлений обов'язок експедитора організувати перевезення вантажу транспортом і за маршрутом, вибраним експедитором або клієнтом, укласти від свого імені або від імені клієнта договір перевезення вантажу, забезпечувати відправку і одержання вантажу, а також виконання інших зобов'язань, пов'язаних із перевезенням.

Договором транспортного експедирування може бути передбачено надання додаткових послуг, необхідних для доставки вантажу (перевірка кількості та стану вантажу, його завантаження та вивантаження, сплата **мита**, зборів і витрат, покладених на клієнта, зберігання вантажу до його одержання у пункті призначення, одержання необхідних для **експорту** та **імпорту** документів, виконання митних формальностей тощо).

2. Плата за договором транспортного експедирування здійснюється за **цінами**, що визначаються відповідно до **глави 21 цього Кодексу**.

Глава 33 КАПІТАЛЬНЕ БУДІВНИЦТВО

Стаття 317. Підрядні відносини у капітальному будівництві

1. Будівництво об'єктів виробничого та іншого призначення, підготовка будівельних ділянок, роботи з обладнання будівель, роботи з завершення будівництва, прикладні та експериментальні дослідження і розробки тощо, які виконуються **суб'єктами господарювання** для інших суб'єктів або на їх замовлення, здійснюються на умовах підяду.

2. Для здійснення робіт, зазначених у частині першій цієї статті, можуть укладатися договори підяду: на **капітальне будівництво** (в тому числі субпідяду); на виконання проектних і досліджувальних робіт; на виконання геологічних, геодезичних та інших робіт, необхідних для капітального будівництва; інші договори. Загальні умови договорів підяду визначаються відповідно до положень **Цивільного кодексу України про договір підяду**, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

3. **Господарські відносини** у сфері матеріально-технічного забезпечення **капітального будівництва** регулюються відповідними договорами підяду, якщо інше не передбачено законодавством або договором сторін. За згодою сторін будівельні поставки можуть здійснюватися на основі **договорів поставки**.

Стаття 318. Договір підяду на капітальне будівництво

1. За договором підяду на капітальне будівництво одна сторона (**підрядник**) зобов'язується своїми силами і засобами на замовлення другої сторони (**замовника**) побудувати і здати замовникові у встановлений строк визначений договором об'єкт відповідно до **проектно-кошторисної документації** або виконати зумовлені договором будівельні та інші роботи, а замовник зобов'язується передати підряднику затверджену проектно-кошторисну документацію, надати йому будівельний майданчик, прийняти закінчені будівництвом об'єкти і оплатити їх.

2. Договір підряду відповідно до цієї статті укладається на будівництво, розширення, реконструкцію та перепрофілювання об'єктів; будівництво об'єктів з покладенням повністю або частково на підрядника виконання робіт з проектування, поставки обладнання, пусконаладжувальних та інших робіт; виконання окремих комплексів будівельних, монтажних, спеціальних, проектно-конструкторських та інших робіт, пов'язаних з будівництвом об'єктів.

3. Забезпечення будівництва матеріалами, технологічним, енергетичним, електротехнічним та іншим устаткуванням покладається на **підрядника**, якщо інше не передбачено законодавством або договором.

4. Зміст договору підряду на капітальне будівництво, що укладається на підставі **державного замовлення**, має відповідати цьому замовленню.

5. Договір підряду на капітальне будівництво повинен передбачати: найменування сторін; місце і дату укладення; предмет договору (найменування об'єкта, обсяги і види робіт, передбачених проектом); строки початку і завершення будівництва, виконання робіт; права і обов'язки сторін; вартість і порядок фінансування будівництва об'єкта (робіт); порядок матеріально-технічного, проектного та іншого забезпечення будівництва; режим контролю якості робіт і матеріалів **замовником**; порядок прийняття об'єкта (робіт); порядок розрахунків за виконані роботи, умови про дефекти і **гарантійні строки**; **страхування ризиків**, фінансові гарантії; відповідальність сторін (**відшкодування збитків**); урегулювання спорів, підстави та умови зміни і розірвання договору.

Стаття 319. Генеральний підрядник і субпідрядник

1. **Договір підряду на капітальне будівництво** може укладати **замовник** з одним **підрядником** або з двома і більше підрядниками.

2. Підрядник має право за згодою замовника залучати до виконання договору як третіх осіб субпідрядників, на умовах укладених з ними субпідрядних договорів, відповідаючи перед замовником за результати їх роботи. У цьому випадку підрядник виступає перед замовником як **генеральний підрядник**, а перед **субпідрядниками** - як замовник.

3. Договір підряду на виконання робіт з монтажу устаткування замовник може укладати з генеральним підрядником або з постачальником устаткування. За згодою генерального підрядника договори на виконання монтажних та інших спеціальних робіт можуть укладатися замовником з відповідними спеціалізованими **підприємствами**.

Стаття 320. Права замовника

1. **Замовник** має право, не втручаючись у **господарську діяльність підрядника**, здійснювати контроль і технічний нагляд за відповідністю обсягу, вартості і якості виконаних робіт проектам і **кошторисам**. Він має право перевіряти хід і якість будівельних і монтажних робіт, а також якість матеріалів, що використовуються.

2. У разі якщо підрядник не береться своєчасно за виконання договору або виконує роботу настільки повільно, що закінчення її до строку стає явно неможливим, замовник має право вимагати розірвання договору та **відшкодування збитків**.

3. Підрядник має право не братися за роботу, а розпочату роботу зупинити у разі порушення замовником своїх зобов'язань за договором, внаслідок якого початок або продовження робіт підрядником виявляються неможливими чи значно ускладненими.

4. **Недоліки** виконання робіт чи матеріалів, що використовуються для робіт, допущені з вини **підрядника** або **субпідрядника**, повинні бути усунені підрядником за свій рахунок.

Стаття 321. Розрахунки за договором підряду на капітальне будівництво

1. У **договорі підряду на капітальне будівництво** сторони визначають вартість робіт (**ціну договору**) або спосіб її визначення.

2. **Вартість робіт за договором підряду** (компенсація витрат **підрядника** та належна йому винагорода) може визначатися складанням приблизного або твердого кошторису. **Кошторис** вважається твердим, якщо договором не передбачено інше. Зміни до твердого кошторису можуть бути внесені лише за погодженням сторін.

3. У разі виникнення потреби значно перевищити приблизний кошторис підрядник зобов'язаний своєчасно попередити про це **замовника**. Якщо підрядник не попередив замовника про перевищення кошторису, він зобов'язаний виконати роботу, не вимагаючи відшкодування понесених додаткових витрат.

4. **Підрядник** не має права вимагати збільшення твердого кошторису, а замовник - його зменшення. У разі **істотного зростання після укладення договору вартості матеріалів та устаткування**, які мали бути надані підрядником, а також послуг, що надавалися йому третіми особами, підрядник має право вимагати збільшення встановленої вартості робіт, а у разі відмови замовника - розірвання договору в установленому порядку.

5. Якщо договором не передбачено попередньої оплати виконаної роботи або окремих її етапів, **замовник** зобов'язаний сплатити підряднику зумовлену договором **ціну** після остаточної здачі об'єкта будівництва, за умови, що робота виконана належним чином і в погоджений строк або, за згодою замовника, - достроково.

6. **Підрядник** має право вимагати виплати йому авансу, якщо така виплата та розмір авансу передбачені договором.

7. У разі необхідності консервації будівництва з незалежних від сторін обставин замовник зобов'язаний оплатити підряднику виконані до консервації роботи та відшкодувати йому пов'язані з консервацією витрати.

Стаття 322. Відповідальність за порушення договору підряду на капітальне будівництво

1. За невиконання або неналежне виконання зобов'язань за **договором підряду на капітальне будівництво** винна сторона сплачує **штрафні санкції**, а також відшкодовує другій стороні збитки (зроблені другою стороною витрати, втрату або пошкодження її **майна**, неoderжані доходи) в сумі, не покритій штрафними санкціями, якщо інший порядок не встановлено законом.

2. **Недоліки**, виявлені при прийнятті робіт (об'єкта), **підрядник** зобов'язаний усунути за свій рахунок у строки, погоджені з **замовником**. У разі порушення строків усунення недоліків підрядник несе відповідальність, передбачену договором.

3. **Позовна давність** для вимог, що впливають з неналежної якості робіт за договором підряду на капітальне будівництво, визначається з дня прийняття роботи замовником і становить:

один рік - щодо **недоліків** некапітальних конструкцій, а у разі якщо недоліки не могли бути виявлені за звичайного способу прийняття роботи - два роки;

три роки - щодо недоліків капітальних конструкцій, а у разі якщо недоліки не могли бути виявлені за звичайного способу прийняття роботи - десять років;

тридцять років - щодо **відшкодування збитків**, завданих замовникові протиправними діями підрядника, які призвели до руйнувань чи аварій.

4. У разі якщо договором підряду або законодавством передбачено надання гарантії якості роботи і **недоліки** виявлено в межах **гарантійного строку**, перебіг строку **позовної давності** починається з дня виявлення недоліків.

Стаття 323. Умови укладання та виконання договорів підряду в капітальному будівництві

1. Договори підряду (субпідряду) на капітальне будівництво укладаються і виконуються на **загальних умовах** укладання та виконання договорів підряду в **капітальному будівництві**, затверджених Кабінетом Міністрів України, відповідно до закону.

2. Договори підряду на капітальне будівництво за участі іноземних суб'єктів господарювання укладаються і виконуються в порядку, передбаченому цим Кодексом, міждержавними угодами, а також особливими умовами укладання та виконання договорів підряду в капітальному будівництві, затвердженими в **порядку**, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 324. Договір підряду на проведення проектних і досліджувальних робіт

1. За договором підряду на проведення проектних і досліджувальних робіт підрядник зобов'язується розробити за завданням замовника проектну документацію або виконати обумовлені договором проектні роботи, а також виконати досліджувальні роботи, а замовник зобов'язується прийняти і оплатити їх.

2. До відносин, що виникають у процесі виконання проектних та досліджувальних робіт, можуть застосовуватися положення **статті 318 цього Кодексу**.

3. Підрядник несе відповідальність за **недоліки** проекту, в тому числі виявлені в процесі його реалізації та експлуатації побудованого за даним проектом об'єкта.

4. У разі виявлення недоліків проекту підрядник зобов'язаний безоплатно переробити проект, а також відшкодувати замовнику збитки, спричинені недоліками проекту.

5. Позов про **відшкодування замовнику збитків**, спричинених **недоліками** проекту, може бути заявлено протягом десяти років, а якщо збитки замовнику завдано протиправними діями підрядника, які призвели до руйнувань, аварій, обрушень, - протягом тридцяти років з дня прийняття побудованого об'єкта.

Глава 34 ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 325. Інноваційна діяльність

1. Інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність **учасників господарських відносин**, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Стаття 326. Інвестування інноваційної діяльності

1. Інвестиціями у сфері господарювання визнаються довгострокові вкладення різних видів **майна**, інтелектуальних цінностей та майнових прав в об'єкти **господарської діяльності** з метою одержання **доходу (прибутку)** або досягнення іншого соціального ефекту.

2. Формами інвестування **інноваційної діяльності** є:

державне (комунальне) інвестування, що здійснюється органами державної влади або **органами місцевого самоврядування** за рахунок бюджетних коштів та інших коштів відповідно до закону;

комерційне інвестування, що здійснюється **суб'єктами господарювання** за рахунок власних або позичкових коштів з метою розвитку бази **підприємництва**;

соціальне інвестування, що здійснюється в об'єкти соціальної сфери та інших невиробничих сфер;

іноземне інвестування, що здійснюється іноземними **юридичними особами** або **іноземцями**, а також іншими державами;

спільне інвестування, що здійснюється суб'єктами України разом з іноземними юридичними особами чи іноземцями.

3. Загальні умови реалізації інвестицій в Україні визначаються законом.

Стаття 327. Види інноваційної діяльності

1. **Інноваційна діяльність** передбачає інвестування наукових досліджень і розробок, спрямованих на здійснення якісних змін у стані продуктивних сил і прогресивних міжгалузевих структурних зрушень, розробки і впровадження нових видів продукції і технологій.

2. Інноваційна діяльність здійснюється за такими напрямками:

проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення **об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції**;

розробка, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технологій;

розробка і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для поліпшення соціального і екологічного становища;

технічне переозброєння, реконструкція, розширення, будівництво нових **підприємств**, що здійснюються вперше як промислове освоєння виробництва нової продукції або впровадження нової технології.

3. Інвестування відтворення **основних фондів** і приросту матеріально-виробничих запасів здійснюється як капітальні вкладення.

Стаття 328. Державне регулювання інноваційної діяльності

1. Держава регулює **інноваційну діяльність** шляхом:

визначення інноваційної діяльності як необхідної складової інвестиційної та структурно-галузевої політики; формування і забезпечення реалізації інноваційних програм та цільових проектів;

створення економічних, правових та організаційних умов для забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності;

створення та сприяння розвитку інфраструктури інноваційної діяльності.

2. Держава здійснює контроль за **інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання** та інших **учасників господарських відносин**, її відповідністю вимогам законодавства і державним інноваційним програмам. Законом можуть бути передбачені галузі або об'єкти інноваційної діяльності, в яких обмежується чи забороняється використання **іноземних інвестицій**.

Стаття 329. Державні гарантії інноваційної діяльності

1. Держава гарантує суб'єктам **інноваційної діяльності**:

підтримку інноваційних програм і **проектів**, спрямованих на реалізацію економічної та соціальної політики держави;

підтримку створення та розвитку суб'єктів інфраструктури інноваційної діяльності;

охорону та **захист прав інтелектуальної власності**, захист від **недобросовісної конкуренції** у сфері інноваційної діяльності;

вільний доступ до інформації про пріоритети державної економічної та соціальної політики, про інноваційні потреби та результати **науково-технічної діяльності**, крім випадків, передбачених законом;

підтримку щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері здійснення інноваційної діяльності.

Стаття 330. Державна експертиза інноваційних проектів

1. **Інноваційні проекти**, що інвестуються за рахунок Державного бюджету України або **місцевих бюджетів**, а також проекти, замовниками яких є органи державної влади чи **органи місцевого самоврядування**, підлягають обов'язковій державній експертизі відповідно до законодавства. Інноваційні проекти, що інвестуються за рахунок інших джерел, підлягають обов'язковій державній експертизі з питань додержання екологічних, містобудівних та санітарно-гігієнічних вимог.

2. У разі необхідності експертиза окремих інноваційних проектів, що мають важливе народногосподарське значення, може здійснюватися за рішенням Кабінету Міністрів України.

Стаття 331. Договір на створення і передачу науково-технічної продукції

1. За договором на створення і передачу науково-технічної продукції одна сторона (виконавець) зобов'язується виконати зумовлені завданням другої сторони (замовника) науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (далі - НДДКР), а замовник зобов'язується прийняти виконані роботи (продукцію) і оплатити їх.
2. Предметом договору на передачу науково-технічної продукції може бути модифікована науково-технічна продукція.
3. Науково-технічною продукцією є завершені науково-дослідні, проектні, конструкторські, технологічні роботи та послуги, створення дослідних зразків або партій виробів, необхідних для проведення НДДКР згідно з вимогами, погодженими із замовниками, що виконуються чи надаються **суб'єктами господарювання (науково-дослідними, конструкторськими, проектно-конструкторськими і технологічними установами, організаціями, а також науково-дослідними і конструкторськими підрозділами підприємств, установ і організацій** тощо).
4. Договір може укладатися на виконання усього комплексу робіт від дослідження до впровадження у виробництво науково-технічної продукції, а також на її подальше технічне супроводження (обслуговування).
5. У разі якщо науково-технічна продукція є результатом ініціативних робіт, договір укладається на її передачу, включаючи надання послуг на її впровадження та освоєння.
6. Договори на створення і передачу науково-технічної продукції для **пріоритетних державних потреб** та за участі іноземних **суб'єктів господарювання** укладаються і виконуються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України відповідно до закону.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.2005 р. N 3205-IV)

Стаття 332. Законодавство про інноваційну діяльність

1. Відносини, що виникають у процесі здійснення **інноваційної діяльності**, регулюються цим Кодексом та іншими законодавчими актами. До вказаних відносин у частині, не врегульованій цим Кодексом, застосовуються відповідні положення **Цивільного кодексу України**.

Глава 35

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

§ 1. Фінанси і банківська діяльність

Стаття 333. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання

1. Фінанси **суб'єктів господарювання** є самостійною ланкою національної фінансово-кредитної системи з індивідуальним кругообігом коштів, що забезпечує покриття витрат виробництва продукції (робіт, послуг) і одержання **прибутку**.
2. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання включає грошове та інше фінансове посередництво, страхування, а також допоміжну діяльність у сфері фінансів і **страхування**.

3. Фінансовим посередництвом є діяльність, пов'язана з отриманням та перерозподілом фінансових коштів, крім випадків, передбачених законодавством. Фінансове посередництво здійснюється установами банків та іншими фінансово-кредитними організаціями.
4. **Страхованням** у сфері господарювання є діяльність, спрямована на покриття довготермінових та короткотермінових ризиків **суб'єктів господарювання** з використанням заощаджень через кредитно-фінансову систему або без такого використання.
5. Допоміжною діяльністю у сфері фінансів та **страхування** є недержавне управління фінансовими ринками, біржові операції з фондовими цінностями, інші види діяльності (посередництво у кредитуванні, фінансові консультації, діяльність, пов'язана з **іноземною валютою**, страхуванням вантажів, оцінювання **страхового ризику** та збитків, інші види допоміжної діяльності).

Стаття 334. Правовий статус банків

1. Банківська система України складається з **Національного банку України** та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до закону.
2. Банки - це фінансові установи, функціями яких є залучення у вклади грошових коштів громадян і **юридичних осіб** та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах і на власний ризик, відкриття та ведення **банківських рахунків** громадян та юридичних осіб.
3. Банки є юридичними особами. Банки можуть функціонувати як універсальні або як спеціалізовані - ощадні, інвестиційні, іпотечні, розрахункові (клірингові).
4. Посадовим особам органів державної влади та **органів місцевого самоврядування** забороняється участь в **органах управління банків**, якщо інше не передбачено законом.
5. Банки не відповідають за зобов'язаннями держави, а держава не відповідає за зобов'язаннями банків, крім випадків, передбачених законом, та випадків, коли держава відповідно до закону бере на себе таку відповідальність.
6. Банки у своїй діяльності керуються цим Кодексом, **законом про банки і банківську діяльність**, іншими законодавчими актами.
7. **Суб'єкт господарювання** не має права у своїй назві використовувати слово "банк" без реєстрації цього суб'єкта як банку в Національному банку України, крім випадків, передбачених законом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.11.2006 р. N 358-V)

Стаття 335. Національний банк України. Рада Національного банку України

1. Національний банк України - центральний банк держави, основною функцією якого є забезпечення стабільності грошової одиниці України - гривні.
2. Правовий статус Національного банку України визначається **законом про Національний банк України**.

3. Розробку основних засад грошово-кредитної політики та контроль за її виконанням здійснює Рада Національного банку України. Правовий статус Ради Національного банку України визначається законом.

Стаття 336. Організаційно-правові форми банків

1. Банки створюються у формі публічного акціонерного товариства або кооперативного банку.
2. Учасниками банку можуть бути юридичні особи та громадяни, резиденти і нерезиденти, а також держава в особі Кабінету Міністрів України або уповноважених ним органів. Учасниками банку не можуть бути юридичні особи, в яких банк має істотну участь, об'єднання громадян, релігійні та благодійні організації.
3. Забороняється використовувати для формування статутного капіталу банку бюджетні кошти, якщо такі кошти мають інше цільове призначення, кошти, одержані в кредит та під заставу, а також збільшувати статутний капітал банку для покриття збитків.
4. Банки мають право створювати банківські об'єднання, види яких визначаються законом. Банк може бути учасником лише одного банківського об'єднання.
5. Умови та порядок створення, державної реєстрації, ліцензування діяльності та реорганізації банків, вимоги щодо статуту, формування статутного капіталу та інших фондів, а також здійснення функцій банків встановлюються законом про банки і банківську діяльність. Законодавство про господарські товариства та про кооперацію поширюється на банки в частині, що не суперечить цьому Кодексу та зазначеному закону.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 14.09.2006 р. N 133-V, від 24.07.2009 р. N 1617-VI, від 09.09.2010 р. N 2522-VI, від 22.12.2010 р. N 2850-VI)

Стаття 337. Державні банки

1. Державним є банк, створений за рішенням Кабінету Міністрів України на основі державної власності.
2. Статут державного банку затверджується постановою Кабінету Міністрів України.
3. Найменування державного банку повинно містити слово "державний".
4. Держава здійснює повноваження власника щодо акцій (паїв), які належать їй у статутному капіталі державного банку, через органи управління державного банку.
5. У разі прийняття рішення про часткове або повне відчуження державою належних їй акцій (паїв) державного банку цей банк втрачає статус державного.

Стаття 338. Кооперативні банки

1. Кооперативний банк - це банк, створений суб'єктами господарювання, а також іншими особами за принципом територіальності на засадах добровільного членства та об'єднання пайових внесків для спільної грошово-кредитної діяльності. Відповідно до закону можуть створюватися місцеві та центральний кооперативні банки.

2. Статутний капітал кооперативного банку поділяється на паї.
3. Кожний учасник кооперативного банку незалежно від його участі (паю) у статутному капіталі банку має право одного голосу.

Стаття 339. Банківські операції

1. **Фінансове посередництво** здійснюється **банками** у формі банківських операцій. Основними видами банківських операцій є **депозитні, розрахункові, кредитні, факторингові та лізингові операції**.
2. Перелік банківських операцій визначається **законом про банки і банківську діяльність**.
3. Банківські операції проводяться в **порядку**, встановленому **Національним банком України**.

Стаття 340. Депозитні операції банків

1. Депозитні операції **банків** полягають у залученні коштів у вклади та розміщення **ощадних (депозитних) сертифікатів**.
2. Депозити утворюються за рахунок коштів у готівковій або у безготівковій формі, у гривнях або в **іноземній валюті**, що розміщені **юридичними особами** чи громадянами (клієнтами) на їх рахунках у банку на договірних засадах на певний строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства та умов договору. Договір банківського вкладу (депозиту) укладається у письмовій формі.

Стаття 341. Розрахункові операції банків

1. Розрахункові операції **банків** спрямовані на забезпечення взаємних розрахунків між **учасниками господарських відносин**, а також інших розрахунків у фінансовій сфері.
2. Для здійснення розрахунків **суб'єкти господарювання** зберігають грошові кошти в установах банків на відповідних рахунках.
3. **Безготівкові розрахунки** можуть здійснюватися у формі **платіжних доручень, платіжних вимог, вимог-доручень, векселів, чеків**, банківських **платіжних карток** та інших дебетових і кредитових **платіжних інструментів**, що застосовуються у міжнародній банківській практиці.
4. При безготівкових розрахунках усі платежі проводяться через установи банків шляхом перерахування належних сум з рахунку платника на рахунок одержувача або шляхом заліку взаємних зобов'язань і грошових претензій. Платежі здійснюються у межах наявних коштів на рахунку платника. У разі потреби банк може надати платникові кредит для здійснення розрахунків.
5. Установи банків забезпечують розрахунки відповідно до законодавства та вимог клієнта, на умовах договору на розрахункове обслуговування. Договір повинен містити реквізити сторін, умови відкриття і закриття рахунків, види послуг, що надаються **банком**, обов'язки сторін та відповідальність за їх невиконання, а також умови припинення договору.

Стаття 342. Банківські рахунки

1. Рахунки **юридичної особи**, що є клієнтом **банку**, відкриваються в установах банків за місцем її **реєстрації** чи в будь-якому банку на території України за згодою сторін. **Порядок відкриття рахунків** в установах банків за межами України встановлюється законом.

2. Суб'єктам господарювання, які мають самостійний баланс, рахунки відкриваються для розрахунків за продукцію, виконані роботи, надані послуги, для виплати **заробітної плати**, сплати **податків, зборів** (обов'язкових платежів), а також інших розрахунків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням їх діяльності.
3. Суб'єкт підприємництва має право відкривати рахунки для зберігання грошових коштів, здійснення всіх видів операцій у будь-яких **банках** України та інших держав за своїм вибором і за згодою цих банків у порядку, встановленому **Національним банком України**.
4. **Юридичні особи** та **громадяни-підприємці** відкривають рахунки для зберігання грошових коштів і здійснення всіх видів **банківських операцій** у будь-яких банках України за своїм вибором і за згодою цих банків у **порядку**, встановленому Національним банком України.
5. **Суб'єктам господарювання**, яким виділяються кошти для цільового використання з Державного бюджету України або **місцевих бюджетів**, відкриваються рахунки відповідно до закону.
6. Порядок відкриття рахунків в установах банків, форми розрахунків та порядок їх здійснення визначаються **законом про банки і банківську діяльність**, іншими законами, а також нормативно-правовими актами **Національного банку України**.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 04.02.2005 р. N 2424-IV)

Стаття 343. Відповідальність за порушення строків розрахунків

1. Платники і одержувачі коштів здійснюють контроль за своєчасним проведенням розрахунків та розглядають претензії, що виникли, без участі установ **банку**.
2. Платник грошових коштів сплачує на користь одержувача цих коштів за прострочку платежу пеню в розмірі, що встановлюється за згодою сторін, але не може перевищувати подвійної **облікової ставки Національного банку України**, що діяла у період, за який сплачується пеня.
3. У разі затримки зарахування грошових надходжень на рахунок клієнта банки сплачують на користь одержувачів грошових коштів пеню у розмірі, що передбачається угодою про проведення касово-розрахункових операцій, а за відсутності угоди про розмір пені - в розмірі, встановленому законом.
4. Платник зобов'язаний самостійно нараховувати пеню на прострочену суму платежу і давати банку доручення про її перерахування з наявних на рахунок платника коштів.

Стаття 344. Міжнародні розрахункові операції

1. Міжнародні розрахункові операції провадяться за грошовими вимогами і зобов'язаннями, що виникають при здійсненні **зовнішньоекономічної діяльності** між державами, **суб'єктами господарювання**, іншими **юридичними особами** та громадянами, які перебувають на території різних країн.
2. Суб'єктами міжнародних розрахунків є експортери, імпортери і **банки**, які вступають у відносини, пов'язані з рухом товаророзпорядчих документів та операційним оформленням платежів.

3. Міжнародні розрахунки регулюються нормами міжнародного права, банківськими звичаями і правилами, умовами зовнішньоекономічних контрактів, валютним законодавством країн - учасниць розрахунків.
4. Загальні умови розрахункових відносин з іноземними державами визначаються міжнародними договорами. Порядок розрахунків і ведення **банківських рахунків** встановлюється договорами, що укладаються уповноваженими на це банками.
5. Міжнародні розрахунки здійснюються через установи банків, між якими є кореспондентські відносини (**банки**, що мають домовленість про проведення платежів та розрахунків за взаємним дорученням).
6. Для здійснення міжнародних розрахунків використовуються комерційні документи: коносамент, накладна, рахунок-фактура, страхові документи (страховий поліс, сертифікат), документ про **право власності** та інші комерційні документи. Фінансовими документами, що використовуються для здійснення міжнародних розрахунків, є простий **вексель**, переказний вексель, боргова розписка, **чек** та інші документи, що використовуються для одержання платежу.

Стаття 345. Кредитні операції банків

1. Кредитні операції полягають у розміщенні **банками** від свого імені, на власних умовах та на власний ризик залучених коштів **юридичних осіб** (позичальників) та громадян. Кредитними визнаються **банківські операції**, визначені як такі **законом про банки і банківську діяльність**.
2. Кредитні відносини здійснюються на підставі **кредитного договору**, що укладається між кредитором і позичальником у письмовій формі. У кредитному договорі передбачаються мета, сума і строк кредиту, умови і порядок його видачі та погашення, види **забезпечення зобов'язань** позичальника, відсоткові ставки, порядок плати за кредит, обов'язки, права і відповідальність сторін щодо видачі та погашення кредиту.
3. Правові наслідки недійсності кредитного договору, а також недійсності договору застави, яким забезпечується виконання позичальником своїх зобов'язань за кредитним договором, визначаються **Цивільним кодексом України**.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 02.10.2012 р. N 5405-VI)

Стаття 346. Кредитування суб'єктів господарювання

1. Для одержання **банківського кредиту** позичальник надає банкові такі документи:
клопотання (заяву), в якому зазначаються характер кредитної угоди, мета використання кредиту, сума позички і строк користування нею;
техніко-економічне обґрунтування кредитного заходу та розрахунок економічного ефекту від його реалізації;
інші необхідні документи.
2. Для зниження ступеня ризику **банк** надає кредит позичальникові за наявності гарантії платоспроможного **суб'єкта господарювання** чи поручительства іншого банку, під заставу належного позичальникові **майна**, під інші гарантії, прийняті у банківській практиці. З цієї

метою банк має право попередньо вивчити стан **господарської діяльності** позичальника, його платоспроможність та спрогнозувати ризик непогашення кредиту.

3. Кредити надаються банком під відсоток, ставка якого, як правило, не може бути нижчою від відсоткової ставки за кредитами, які бере сам банк, і відсоткової ставки, що виплачується ним по депозитах. Надання безвідсоткових кредитів забороняється, крім випадків, передбачених законом.

Стаття 347. Форми та види банківського кредиту

1. У сфері господарювання можуть використовуватися банківський, комерційний, лізинговий, іпотечний та інші форми кредиту.

2. Кредити, які надаються **банками**, розрізняються за:

строками користування (короткострокові - до одного року, середньострокові - до трьох років, довгострокові - понад три роки);

способом забезпечення;

ступенем ризику;

методами надання;

строками погашення;

іншими умовами надання, користування або погашення.

Стаття 348. Контроль банку за використанням кредиту

1. **Банк** здійснює контроль за виконанням умов **кредитного договору**, цільовим використанням, своєчасним і повним погашенням позички в порядку, встановленому законодавством.

2. У разі якщо позичальник не виконує своїх зобов'язань, передбачених кредитним договором, банк має право зупинити подальшу видачу кредиту відповідно до договору.

Стаття 349. Кредитні ресурси

1. **Банки** здійснюють кредитні операції в межах кредитних ресурсів, які вони утворюють у процесі своєї діяльності. Вони можуть позичати один в одного на договірних засадах ресурси, залучати та розміщувати кошти у формі депозитів, вкладів і здійснювати взаємні операції, передбачені їх **статутами**.

2. У разі недостатності коштів для здійснення **кредитних операцій** і виконання взятих на себе зобов'язань банки можуть одержувати позички у **Національного банку України**. Кредитні ресурси Національного банку України становлять кошти статутного капіталу та інших фондів, інші кошти, що використовуються як кредитні ресурси відповідно до закону.

3. Загальні умови використання кредитних ресурсів визначаються цим Кодексом та іншими законами.

Стаття 350. Факторингові операції

1. Банк має право укласти **договір факторингу** (фінансування під відступлення права грошової вимоги), за яким він передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони за плату, а друга сторона відступає або зобов'язується відступити банку своє право грошової вимоги до третьої особи.

2. Загальні умови та порядок здійснення факторингових операцій визначаються **Цивільним кодексом України**, цим Кодексом, іншими законодавчими актами, а також нормативно-правовими актами Національного банку України та **національної комісії**, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законами України
від 09.09.2010 р. N 2510-VI,
від 07.07.2011 р. N 3610-VI)

Стаття 351. Лізингові операції банків

1. **Банки** мають право придбавати за власні кошти засоби виробництва для передачі їх у **лізинг** з дотриманням вимог, встановлених у **статті 292 цього Кодексу**.

2. Загальні умови та порядок здійснення лізингових операцій визначаються **законом про банки і банківську діяльність**, іншими законодавчими актами, а також нормативно-правовими актами **Національного банку України**.

§ 2. Страхування

Стаття 352. Страхування у сфері господарювання

1. Страхування - це діяльність спеціально уповноважених державних організацій та **суб'єктів господарювання (страховиків)**, пов'язана з наданням страхових послуг **юридичним особам** або громадянам (**страхувальникам**) щодо захисту їх майнових інтересів у разі настання визначених законом чи договором страхування подій (**страхових випадків**), за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати страхувальниками **страхових платежів**.

2. Страхування може здійснюватися на основі **договору** між страхувальником і страховиком (**добровільне страхування**) або на основі закону (**обов'язкове страхування**).

3. **Суб'єкти господарювання** з метою страхового захисту їх майнових інтересів можуть створювати товариства взаємного страхування в порядку і на умовах, визначених законодавством.

Стаття 353. Суб'єкти страхової діяльності у сфері господарювання

1. **Суб'єкти господарювання** - **страховики** здійснюють страхову діяльність за умови одержання **ліцензії** на право проведення певного **виду страхування**. Страховик має право займатися лише тими **видами страхування**, які визначені в ліцензії.

2. Предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, **перестраховування** та фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням **страхових резервів** та управлінням ними. Допускається здійснення вказаних видів діяльності у вигляді надання послуг для інших страховиків за **договорами про спільну діяльність**.

3. **Страховальниками** у цьому Кодексі визначаються **учасники господарських відносин**, які уклали договори страхування із **страховиками** або є страховальниками відповідно до закону.

Стаття 354. Договір страхування

1. За договором страхування **страховик** зобов'язується у разі настання **страхового випадку** здійснити **страхову виплату страховальнику** або іншій особі, визначеній страховальником у договорі страхування, а страховальник зобов'язується сплачувати **страхові платежі** у визначені строки та виконувати інші умови договору.

2. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, має право відповідно до закону встановлювати додаткові вимоги до договорів страхування.

3. При укладенні договору страхування **страховик** має право вимагати у **страховальника** довідку про його фінансовий стан, підтверджену **аудитором (аудиторською організацією)**.

4. Укладення договору страхування може посвідчуватися страховим свідоцтвом (полісом, сертифікатом), що є формою договору страхування.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.10.2012 р. N 5463-VI)

Стаття 355. Законодавство про страхування у сфері господарювання

1. Об'єкти страхування, **види обов'язкового страхування**, а також загальні умови здійснення страхування, вимоги до **договорів страхування** та порядок здійснення **державного нагляду за страховою діяльністю** визначаються **Цивільним кодексом України**, цим Кодексом, **законом про страхування**, іншими законодавчими актами.

§ 3. Посередництво у здійсненні операцій з цінними паперами. Фондова біржа

Стаття 356. Посередництво, пов'язане з випуском та обігом цінних паперів

1. Посередницькою діяльністю у сфері випуску та обігу **цінних паперів** є **підприємницька діяльність суб'єктів господарювання** (далі - торговці цінними паперами), для яких операції з цінними паперами становлять виключний вид їх діяльності або яким така діяльність дозволена законом.

2. Частину другу виключено.

3. Законом можуть передбачатися також інші види посередницької діяльності з **цінними паперами** (діяльність з управління цінними паперами тощо).

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 23.02.2006 р. N 3480-IV)

Стаття 357. Ліцензування посередницької діяльності у сфері випуску та обігу цінних паперів

1. Здійснення посередницької діяльності у сфері випуску та обігу **цінних паперів** допускається на основі **ліцензії**, що видається в порядку, встановленому законодавством.

2. Суб'єкти виключної посередницької діяльності у сфері випуску та обігу цінних паперів можуть здійснювати окремі види діяльності, пов'язані з обігом цінних паперів (надання консультацій власникам цінних паперів тощо).

Стаття 358. Умови, за яких не допускається здійснення посередницької діяльності у сфері випуску та обігу цінних паперів

1. **Ліцензію** на здійснення будь-якого виду посередницької діяльності у сфері випуску та обігу **цінних паперів** не може одержати торговець цінними паперами, який безпосередньо або побічно володіє **майном** іншого торговця цінними паперами, вартість якого перевищує розмір, встановлений законом.

2. Торговець цінними паперами, який має **ліцензію** на здійснення будь-якого виду посередницької діяльності у сфері випуску та обігу цінних паперів, не може безпосередньо або побічно володіти майном іншого торговця цінними паперами, вартість якого перевищує розмір, встановлений законом.

3. Торговець цінними паперами не може здійснювати торгівлю:

цінними паперами власного випуску;

акціями того **емітента**, у якого він безпосередньо або побічно володіє **майном** у розмірі понад п'ять відсотків статутного капіталу.

Стаття 359. Укладання угод щодо цінних паперів

1. У разі прийняття доручення на купівлю або продаж **цінних паперів** торговець цінними паперами зобов'язаний надавати особі, за дорученням і за рахунок якої він діє, інформацію про курс цінних паперів.

2. Частину другу виключено.

3. Спеціальні вимоги до укладення угод щодо **цінних паперів** встановлюються законом.

4. Особливості ведення **бухгалтерського обліку**, операцій з цінними паперами визначаються відповідно до закону.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 04.07.2012 р. N 5042-VI)

Стаття 360. Фондова біржа

1. Для забезпечення функціонування **ринку цінних паперів** утворюється фондова біржа. **Порядок утворення та провадження діяльності фондової біржі** визначається **законом**.

2. Фондова біржа створюється засновниками - торговцями цінними паперами в порядку, встановленому законом.

3. Частину третю виключено.

4. Фондова біржа набуває статусу **юридичної особи** з дня її **державної реєстрації** відповідно до закону.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 23.02.2006 р. N 3480-IV,
від 04.07.2012 р. N 5042-VI)

Стаття 361. Особливі умови припинення діяльності фондової біржі

1. Діяльність фондової біржі припиняється за умови, якщо кількість її членів протягом встановленого законом строку залишається меншою, ніж мінімальна кількість, визначена законом.
2. Діяльність фондової біржі припиняється в [порядку](#), встановленому для припинення діяльності [господарських товариств](#), якщо інше не передбачено законом.

§ 4. Аудит

Стаття 362. Аудиторська діяльність

1. Аудиторською діяльністю визнається діяльність громадян та організацій, предметом якої є здійснення аудиту, організаційне і методичне забезпечення аудиту та надання інших аудиторських послуг.
2. Аудиторська діяльність регулюється цим Кодексом, [законом про аудиторську діяльність](#) та іншими прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами.

Стаття 363. Аудит та державний фінансовий аудит

1. Аудит - це перевірка публічної [бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів](#) та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності [суб'єктів господарювання](#) з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності законодавству та встановленим нормативам.
2. Аудит здійснюється незалежними особами ([аудиторами](#)), [аудиторськими організаціями](#), які уповноважені суб'єктами господарювання на його проведення.
3. Державний фінансовий аудит є різновидом державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю.
4. Державний фінансовий аудит здійснюється [Рахунковою палатою](#) та органами державного фінансового контролю відповідно до законів.
5. Аудит та державний фінансовий аудит можуть проводитися за ініціативою суб'єктів господарювання, а також у випадках, передбачених [законом \(обов'язковий аудит\)](#).

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 15.12.2005 р. N 3202-IV,
від 16.10.2012 р. N 5463-VI)

Стаття 364. Аудитор і аудиторська організація

1. Аудитором може бути фізична особа, яка має сертифікат, що визначає її кваліфікаційну придатність на заняття аудиторською діяльністю на території України.
2. Аудитор має право об'єднатися з іншими аудиторами у спілку з дотриманням вимог законодавства.
3. Аудиторською організацією є [господарська організація](#), створена відповідно до вимог закону.
4. Умови та порядок здійснення [аудиторської діяльності](#), [права та обов'язки аудиторів та аудиторських організацій](#) визначаються [законом](#), іншими нормативно-правовими актами.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 06.07.2005 р. N 2738-IV)

Стаття 365. Аудиторська палата України

1. Аудиторська палата України - самоврядний орган, що здійснює [сертифікацію](#) суб'єктів, які мають намір займатися [аудиторською діяльністю](#), затверджує програми підготовки аудиторів, норми і [стандарти](#) аудиту, веде облік аудиторських організацій та аудиторів.
2. Правовий статус та порядок діяльності Аудиторської палати України визначаються [законом про аудиторську діяльність](#) та іншими прийнятими відповідно до нього нормативно-правовими актами.

Параграф 5. Лотерейна діяльність

Стаття 365¹. Лотерейна діяльність в Україні

1. В Україні діє державна монополія на організацію і проведення лотерей.
2. Проведення в Україні будь-яких інших лотерей, крім державних, заборонено.
3. Відносини у сфері лотерейної діяльності регулюються цим Кодексом та [Законом України "Про державні лотереї в Україні"](#).

(Доповнено параграфом 5 згідно із
Законом України від 06.09.2012 р. N 5204-VI)

Глава 36

ВИКОРИСТАННЯ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВ ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ (КОМЕРЦІЙНА КОНЦЕСІЯ)

Стаття 366. Договір комерційної концесії

1. За договором комерційної концесії одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) на строк або без визначення строку право використання в [підприємницькій діяльності](#) користувача комплексу прав, належних правоволодільцеві, а користувач зобов'язується дотримуватися умов використання наданих йому прав та сплатити правоволодільцеві обумовлену договором винагороду.
2. Договір комерційної концесії передбачає використання комплексу наданих користувачеві прав, ділової репутації і комерційного досвіду правоволодільця в певному обсязі, із

зазначенням або без зазначення території використання щодо певної сфери підприємницької діяльності.

Стаття 367. Форма і реєстрація договору комерційної концесії

1. Договір комерційної концесії повинен бути укладений у письмовій формі у вигляді єдиного документа. Недодержання цієї вимоги тягне за собою недійсність договору.
2. Договір комерційної концесії підлягає державній реєстрації органом, який здійснив реєстрацію суб'єкта господарювання, що виступає за договором як правоволоділець. Якщо правоволоділець зареєстрований як суб'єкт господарювання не в Україні, реєстрація договору комерційної концесії здійснюється органом, який зареєстрував суб'єкта господарювання, що є користувачем.
3. У відносинах з третіми особами сторони договору комерційної концесії мають право посилалися на договір лише з дня його державної реєстрації. Відсутність реєстрації договору позбавляє сторони права в разі спору посилалися на цей договір.
4. Інші вимоги щодо укладання договору комерційної концесії встановлюються законом.

Стаття 368. Комерційна субконцесія

1. Договором комерційної концесії може бути передбачено право користувача дозволяти іншим особам користування наданим йому комплексом прав або часткою цього комплексу прав на умовах комерційної субконцесії, погоджених ним із правоволодільцем або визначених у договорі комерційної концесії.
2. Якщо договір комерційної концесії визнано недейсним, недейсні також укладені на його основі договори комерційної субконцесії.

Стаття 369. Винагорода за договором комерційної концесії

1. Винагорода за договором комерційної концесії може виплачуватися користувачем правоволодільцеві у формі разових або періодичних платежів або в іншій формі, передбаченій договором.

Стаття 370. Обов'язки правоволодільца

1. Правоволоділець зобов'язаний:

передати користувачеві технічну та комерційну документацію і надати іншу інформацію, необхідну користувачеві для здійснення прав, наданих йому за договором комерційної концесії, а також проінструктувати користувача і його працівників з питань, пов'язаних із здійсненням цих прав;

видати користувачеві передбачені договором ліцензії (дозволи), забезпечивши їх оформлення у встановленому законодавством порядку.

2. Якщо договором комерційної концесії не передбачено інше, правоволоділець зобов'язаний:

забезпечити реєстрацію договору комерційної концесії;

надавати користувачеві постійне технічне та консультативне сприяння, включаючи сприяння у навчанні та підвищенні кваліфікації [працівників](#);

контролювати якість товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються або надаються) користувачем на підставі [договору комерційної концесії](#).

Стаття 371. Обов'язки користувача

1. З урахуванням характеру та особливостей діяльності, що здійснюється користувачем за [договором комерційної концесії](#), користувач зобов'язаний:

використовувати при здійсненні передбаченої договором діяльності [торговельну марку](#) та інші позначення правоволодільця визначеним у договорі способом;

забезпечити відповідність якості товарів, що виробляються ним на основі договору, виконаних робіт, послуг, що надаються, якості таких самих товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються або надаються) безпосередньо правоволодільцем;

дотримуватися інструкцій і вказівок правоволодільця, спрямованих на забезпечення відповідності характеру, способів та умов використання комплексу наданих прав використанню цих прав правоволодільцем;

надавати покупцям (замовникам) додаткові послуги, на які вони могли б розраховувати, купуючи (замовляючи) товар (роботу, послуги) безпосередньо у правоволодільця;

інформувати покупців (замовників) найбільш очевидним для них способом про використання ним [торговельної марки](#) та інших позначень правоволодільця за договором комерційної концесії;

не розголошувати секрети виробництва правоволодільця та іншу одержану від нього конфіденційну інформацію;

сплатити правоволодільцеві обумовлену договором винагороду.

Стаття 372. Обмеження прав сторін за договором комерційної концесії

1. [Договором комерційної концесії](#) можуть бути передбачені обмеження прав сторін за цим договором, зокрема:

обов'язок правоволодільця не надавати іншим особам аналогічні комплекси прав для їх використання на закріпленій за користувачем території або утримуватися від власної аналогічної діяльності на цій території;

обов'язок користувача не допускати його [конкуренції](#) з правоволодільцем на території, на яку поширюється чинність [договору комерційної концесії](#) стосовно [підприємницької діяльності](#), що здійснюється користувачем з використанням належних правоволодільцеві прав;

відмова користувача від одержання за договором комерційної концесії аналогічних прав у конкурентів (потенційних конкурентів) правоволодільця;

обов'язок користувача погоджувати з правоволодільцем місце розташування виробничих приміщень, що мають використовуватися при здійсненні наданих за договором прав, а також їх внутрішнє і зовнішнє оформлення.

2. Обмежувальні умови можуть бути визнані недійсними, якщо ці умови суперечать законодавству.

Стаття 373. Відповідальність праволодільця за вимогами, що заявляються до користувача

1. Праволодільець несе субсидіарну відповідальність за вимогами, що заявляються до користувача комерційної концесії у разі невідповідності якості товарів (робіт, послуг), які продаються (виконуються, надаються) користувачем.

2. За вимогами, що заявляються до користувача як виробника продукції (товарів) праволодільця, останній відповідає солідарно з користувачем.

Стаття 374. Зміна та розірвання договору комерційної концесії

1. [Договір комерційної концесії](#) може бути змінений відповідно до положень, встановлених [статтею 188 цього Кодексу](#).

2. У відносинах з третіми особами сторони договору комерційної концесії мають право посилаючись на зміни договору лише з дня державної реєстрації цієї зміни відповідно до [статті 367 цього Кодексу](#), якщо не доведуть, що третя особа знала або повинна була знати про зміну договору раніше.

3. Кожна із сторін [договору комерційної концесії](#), укладеного без зазначеного строку, має право у будь-який час відмовитися від договору, повідомивши про це другу сторону за шість місяців, якщо договором не передбачений більш тривалий строк.

4. Дострокове розірвання договору комерційної концесії, укладеного на визначений строк, а також розірвання договору, укладеного без визначення строку, підлягають державній реєстрації відповідно до [статті 367 цього Кодексу](#).

5. При оголошенні праволодільця або користувача неплатоспроможним ([банкрутом](#)) [договір комерційної концесії](#) припиняється.

Стаття 375. Наслідки зміни торговельної марки чи іншого позначення праволодільця

1. У разі зміни [торговельної марки](#) чи іншого позначення праволодільця, права на використання яких входять у комплекс прав за [договором комерційної концесії](#), цей договір зберігає чинність щодо нових позначень праволодільця, якщо користувач не вимагає розірвання договору.

2. У разі продовження чинності договору комерційної концесії користувач має право вимагати відповідного зменшення належної праволодільцеві винагороди.

3. Якщо в період дії [договору комерційної концесії](#) припинилося право, користування яким надано за цим договором, договір продовжує свою чинність, крім положень, що стосуються права, яке припинилося, а користувач, якщо інше не передбачено договором, має право вимагати відповідного зменшення належної праволодільцеві винагороди.

Стаття 376. Правове регулювання комерційної концесії

1. Відносини, пов'язані з використанням у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання, регулюються цим Кодексом та іншими законами.

Розділ VII ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Глава 37 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 377. Поняття зовнішньоекономічної діяльності

1. Зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання є господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном, зазначеним у частині першій статті 139 цього Кодексу, та/або робочою силою.
2. Зовнішньоекономічна діяльність провадиться на принципах свободи її суб'єктів добровільно вступати у зовнішньоекономічні відносини, здійснювати їх у будь-яких формах, не заборонених законом, та рівності перед законом усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.
3. Загальні умови та порядок здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання визначаються цим Кодексом, законом про зовнішньоекономічну діяльність та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 378. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності

1. Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності є:

суб'єкти господарювання, зазначені в пунктах 1, 2 частини другої статті 55 цього Кодексу;

абзац третій виключено.
2. У зовнішньоекономічній діяльності можуть брати участь також зовнішньоекономічні організації, що мають статус юридичної особи, утворені в Україні відповідно до закону органами державної влади або органами місцевого самоврядування.
3. Держава гарантує однаковий захист усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 04.02.2005 р. N 2424-IV)

Стаття 379. Види зовнішньоекономічної діяльності та зовнішньоекономічні операції

1. Усі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають право на здійснення будь-яких видів зовнішньоекономічної діяльності і зовнішньоекономічних операцій, якщо інше не встановлено законом.
2. Види зовнішньоекономічної діяльності, перелік зовнішньоекономічних операцій, що здійснюються на території України, умови та порядок їх здійснення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, а також перелік товарів (робіт, послуг), заборонених для експорту та імпорту, визначаються законом.

Стаття 380. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності

1. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності спрямовується на захист економічних інтересів України, прав і законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, створення рівних умов для розвитку усіх видів підприємництва у сфері зовнішньоекономічних відносин та використання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності доходів та інвестицій, заохочення конкуренції і обмеження монополізму суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності.
2. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування не мають права втручатися в оперативну діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, крім випадків, передбачених законом.
3. Перелік та повноваження органів державної влади, що здійснюють регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а також форми її державного регулювання та контролю визначаються цим Кодексом, законом про зовнішньоекономічну діяльність, іншими законами.

Стаття 381. Ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій

1. Кабінет Міністрів України може встановлювати перелік товарів (робіт, послуг), експорт та імпорт яких здійснюються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності лише за наявності ліцензії.
2. Порядок ліцензування експортно-імпортних операцій та види ліцензій визначаються законом.
3. Режим квотування зовнішньоекономічних операцій запроваджується у випадках, передбачених законом, чинними міжнародними договорами України, та здійснюється шляхом обмеження загальної кількості та/або сумарної митної вартості товарів, яка може бути ввезена (вивезена) за певний період. Порядок квотування зазначених операцій та види квот визначаються законом.
4. Інформація щодо введення режиму ліцензування або квотування публікується в офіційних виданнях у порядку, встановленому законом.

Стаття 382. Зовнішньоекономічні договори (контракти)

1. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають право укласти будь-які зовнішньоекономічні договори (контракти), крім тих, укладення яких заборонено законодавством України.
2. Форма і порядок укладення зовнішньоекономічного договору (контракту), права та обов'язки його сторін регулюються Законом України "Про міжнародне приватне право" та іншими законами.
3. Зовнішньоекономічний договір (контракт) може бути визнаний недійсним у судовому порядку, якщо він не відповідає вимогам законів України або чинним міжнародним договорам, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.
4. Законом може бути встановлений особливий порядок укладення, виконання і розірвання окремих видів зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

Стаття 383. Державна реєстрація зовнішньоекономічних договорів (контрактів)

1. Кабінет Міністрів України з метою забезпечення відповідності зовнішньоекономічних договорів (контрактів) законодавству України може запроваджувати їх державну реєстрацію.
2. Види зовнішньоекономічних договорів (контрактів), що підлягають державній реєстрації, а також порядок її здійснення визначаються [законом про зовнішньоекономічну діяльність](#) та іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до нього.
3. Виконання зобов'язань, що впливають із зовнішньоекономічних договорів (контрактів), не зареєстрованих в установленому законом порядку, тягне застосування до [суб'єктів господарювання](#), які порушили цю вимогу, [адміністративно-господарських санкцій](#), передбачених законом.

Стаття 384. Митне регулювання при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності

1. Держава здійснює митне регулювання [зовнішньоекономічної діяльності](#).
2. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється відповідно до [Митного кодексу України](#), [закону про зовнішньоекономічну діяльність](#), інших законів, [Єдиного митного тарифу](#) та чинних міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.
3. [Митний контроль](#) на території [спеціальних \(вільних\) економічних зон](#) регулюється окремими законами та чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, що встановлюють спеціальний правовий режим зазначених зон відповідно до [розділу VIII цього Кодексу](#).

Стаття 385. Принципи оподаткування при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності

1. Оподаткування [суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності](#) має здійснюватися за такими принципами:

встановлення рівня оподаткування виходячи з необхідності досягнення та підтримання самоокупності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та забезпечення бездефіцитності платіжного балансу України;

гарантування стабільності видів і розміру податків, встановлення [податків і зборів](#) (обов'язкових платежів), а також статусу [іноземних валют](#) на території України виключно законом;

рівності [суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності](#) при встановленні ставок податків;

заохочення [експорту](#) продукції вітчизняного виробництва.

2. Податкові пільги надаються виключно відповідно до закону, як правило, суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, які стабільно експортують наукову, наукоємну продукцію,

експорт яких перевищує **імпорт** за фінансовий рік і обсяг експорту яких становить не менше п'яти відсотків від обсягу реалізованих за фінансовий рік товарів.

3. Ставки **податків** встановлюються та скасовуються відповідно до законів про оподаткування.

Стаття 386. Валютні рахунки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності

1. **Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності** мають право відкривати будь-які не заборонені законом валютні рахунки в банківських установах, розташованих на території інших держав.

2. Порядок відкриття валютних рахунків у банківських установах на території інших держав регулюється законодавством відповідної держави. У разі відкриття валютного рахунку в банківській установі за межами України суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності зобов'язаний повідомити про це **Національний банк України** не пізніше як у триденний строк. Порухення цієї вимоги тягне адміністративно-господарську відповідальність у порядку, встановленому законом.

3. Відкриття валютного рахунку в установі **банку** за межами України суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності, у статутному капіталі якого є частка **державного майна**, здійснюється за погодженням з **Фондом державного майна України**.

4. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності зобов'язані надавати відомості про використання своїх валютних рахунків органам доходів і зборів у порядку, встановленому законодавством.

5. Порядок здійснення розрахунків в **іноземній валюті суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності** встановлюється законом.

Стаття 387. Валютна виручка від зовнішньоекономічної діяльності

1. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності після сплати передбачених законом податків та зборів (обов'язкових платежів) самостійно розпоряджаються валютною виручкою від проведених ними операцій, крім випадків запровадження Національним банком України вимоги щодо обов'язкового продажу частини надходжень в іноземній валюті.

(У редакції Закону України
від 06.11.2012 р. N 5480-VI)

Стаття 388. Одержання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності кредитів в іноземних фінансових установах

1. **Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності** можуть одержувати в іноземних фінансових установах валютні кредити на договірній основі. При цьому умови кредитного договору не можуть суперечити законодавству України.

2. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, у статутному капіталі яких є частка **державного майна**, можуть укладати кредитні договори з іноземними фінансовими установами лише за згодою **Фонду державного майна України**.

3. Види майна, що не може бути предметом застави у разі одержання валютного кредиту в іноземній фінансовій установі, визначаються законом.

Стаття 389. Захист державою прав та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності

1. Держава здійснює захист прав та законних інтересів **суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності** за межами України згідно з нормами міжнародного права. Такий захист здійснюється через дипломатичні та консульські установи, державні торговельні представництва, які представляють інтереси України, а також в інший спосіб, визначений законом.
2. Держава вживає необхідних **заходів** у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії з боку інших держав, митних союзів або економічних угруповань, які обмежують права та законні інтереси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України.
3. Законом може бути передбачено спеціальні заходи щодо захисту **національного товаровиробника** від **демпінгового імпорту** та спеціальні заходи щодо **імпорту**, який завдає або може завдати істотної шкоди національним товаровиробникам, а також визначено перелік видів товарів і послуг, **експорт**, імпорт та **транзит** яких через територію України забороняється.
4. У випадках **недобросовісної конкуренції** до **суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності** або їх іноземних контрагентів застосовуються санкції відповідно до **закону про зовнішньоекономічну діяльність** та інших законів.

Глава 38 ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ

Стаття 390. Іноземні інвестори

1. Іноземними інвесторами визнаються такі суб'єкти, що здійснюють **інвестиційну діяльність** на території України:

юридичні особи, утворені за законодавством іншим, ніж законодавство України;

іноземці та **особи без громадянства**, які не мають постійного **місця проживання** на території України;

міжнародні урядові та неурядові організації;

інші держави;

інші іноземні суб'єкти **інвестиційної діяльності**, визначені законом.

Стаття 391. Види іноземних інвестицій

1. Іноземні інвестори мають право здійснювати інвестиції на території України у вигляді **іноземної валюти**, що визнається **конвертованою Національним банком України**, будь-якого **рухомого і нерухомого майна** та пов'язаних з ним майнових прав; інших цінностей (**майна**), які відповідно до закону визнаються **іноземними інвестиціями**.

2. Заборона або обмеження будь-яких видів іноземних інвестицій може здійснюватися виключно законом.

Стаття 392. Форми здійснення іноземних інвестицій

1. **Іноземні інвестори** мають право здійснювати всі види інвестицій, зазначені у **статті 391 цього Кодексу**, в таких формах:

участь у **господарських організаціях**, що створюються разом з вітчизняними **юридичними особами** чи громадянами, або придбання частки в діючих господарських організаціях;

створення **іноземних підприємств** на території України, **філій** або інших структурних підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих **підприємств**;

придбання безпосередньо **нерухомого** або **рухомого майна**, що не заборонено законами України, або придбання **акцій** чи **інших цінних паперів**;

придбання самостійно або за участі громадян чи вітчизняних **юридичних осіб прав користування землею** та використання природних ресурсів на території України;

господарська діяльність на основі угод про розподіл продукції;

придбання інших майнових прав;

в інших формах, не заборонених законом.

2. Заборона або обмеження будь-яких форм здійснення **іноземних інвестицій** може провадитися лише законом.

3. Відносини, що виникають у зв'язку з придбанням іноземним інвестором майнових прав на **землю** та інші природні ресурси в Україні, регулюються відповідно земельним та іншим законодавством України.

Стаття 393. Оцінка іноземних інвестицій

1. Оцінка **іноземних інвестицій**, включаючи внески до статутного капіталу **підприємства з іноземними інвестиціями**, здійснюється в іноземній конвертованій валюті та у гривнях, за згодою сторін, на основі **цін** міжнародних ринків або ринку України. При цьому перерахунок сум в **іноземній валюті** у гривні провадиться за курсом, встановленим **Національним банком України**.

Стаття 394. Правовий режим іноземних інвестицій

1. На території України щодо **іноземних інвестицій** встановлюється національний режим **інвестиційної діяльності**, за винятками, передбаченими цим Кодексом, іншими законами і чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

2. Відносини щодо оподаткування **іноземних інвесторів** та **підприємств з іноземними інвестиціями** регулюються податковим законодавством України.

3. У державних програмах залучення іноземних інвестицій в пріоритетні галузі економіки та соціальну сферу може бути передбачено встановлення додаткових пільг для **суб'єктів господарювання**, що здійснюють діяльність у цих сферах.

4. Законом може бути обмежено або заборонено діяльність іноземних інвесторів та **підприємств з іноземними інвестиціями** в окремих **галузях** економіки або в межах окремих територій України виходячи з інтересів національної безпеки України.

Стаття 395. Державна реєстрація іноземних інвестицій

1. Державна реєстрація (перереєстрація) іноземних інвестицій та її анулювання здійснюються Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, в семиденний строк з дня подання іноземним інвестором документів для реєстрації (перереєстрації) іноземних інвестицій та її анулювання.
2. Відмова у державній реєстрації іноземних інвестицій можлива лише у разі порушення законодавства України про іноземне інвестування. Відмову у державній реєстрації іноземних інвестицій може бути оскаржено у судовому порядку.
3. Незареєстровані іноземні інвестиції не дають права на одержання пільг та гарантій, передбачених цим Кодексом та іншими законами для іноземних інвесторів і підприємств з іноземними інвестиціями.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 24.05.2012 р. N 4835-VI)

Стаття 396. Діяльність суб'єктів господарювання з іноземними інвестиціями в Україні

1. На території України можуть створюватися і діяти суб'єкти господарювання з іноземними інвестиціями, які здійснюють свою діяльність у формах підприємства з іноземними інвестиціями (стаття 116 цього Кодексу), іноземного підприємства (стаття 117 цього Кодексу), інших формах, не заборонених законом.
2. Порядок утворення підприємств з іноземними інвестиціями та іноземних підприємств регулюється цим Кодексом, іншими законами, прийнятими відповідно до нього. Особливості створення банківських, страхових та інших фінансових установ за участі іноземного інвестора визначаються відповідними законами.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 04.02.2005 р. N 2424-IV)

Стаття 397. Гарантії здійснення іноземних інвестицій

1. З метою забезпечення стабільності правового режиму іноземного інвестування встановлюються такі гарантії для іноземних інвесторів:
  - застосування державних гарантій захисту іноземних інвестицій у разі зміни законодавства про іноземні інвестиції;
  - гарантії щодо примусового вилучення, а також від незаконних дій органів влади та їх посадових осіб;
  - компенсація і відшкодування збитків іноземним інвесторам;
  - гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності;
  - гарантії переказу прибутків та використання доходів від іноземних інвестицій;
  - інші гарантії здійснення інвестиційної діяльності.

2. У разі зміни законодавства про режим іноземного інвестування на вимогу **іноземного інвестора** у випадках і в порядку, визначених законом, застосовуються державні гарантії, які визначаються законодавством, що діяло на момент вкладення інвестицій.
3. **Іноземні інвестиції** в Україні не підлягають націоналізації.
4. Органи державної влади та їх посадові особи не мають права реквізувати іноземні інвестиції, крім випадків здійснення рятувальних заходів у разі стихійного лиха, аварій, **епідемій, епізоотій**. Зазначена **реквізиція** може бути здійснена лише на підставі рішення органів, уповноважених на це Кабінетом Міністрів України, і в порядку, встановленому законом.
5. **Іноземні інвестори** мають право вимагати **відшкодування збитків**, завданих їм незаконними діями чи бездіяльністю органів державної влади або **органів місцевого самоврядування**, їх посадових осіб. Збитки іноземних інвесторів повинні бути відшкодовані за поточними ринковими **цінами** або на основі обґрунтованих оцінок, підтверджених незалежним **аудитором (аудиторською організацією)**.
6. Компенсація, яка виплачується іноземному інвестору в порядку **відшкодування збитків**, повинна бути адекватною, ефективною та визначеною на момент виконання рішення про відшкодування збитків. Сума компенсації за цим рішенням має бути негайно виплачена у валюті, в якій були здійснені інвестиції, чи в іншій прийнятній для іноземного інвестора валюті відповідно до валютного законодавства. Законом може бути передбачено нарахування відсотків на суму компенсації.
7. Компенсація збитків **іноземним інвесторам** здійснюється в порядку, встановленому законом.

Стаття 398. Гарантії переказу та використання доходів від іноземних інвестицій

1. **Іноземним інвесторам** після сплати ними **податків, зборів** (обов'язкових платежів) гарантується безперешкодний негайний переказ за кордон їхніх доходів, **прибутків** та інших коштів в **іноземній валюті**, одержаних на законних підставах від здійснення інвестицій.
2. Порядок переказу за кордон зазначених коштів встановлюється **Національним банком України**. Доход іноземного інвестора або інші кошти, одержані в Україні у гривнях або іноземній валюті від здійснення інвестицій, можуть реінвестуватися в Україні в порядку, встановленому законодавством.

Стаття 399. Гарантії іноземним інвесторам у разі припинення інвестиційної діяльності

1. У разі припинення **інвестиційної діяльності** на території України **іноземний інвестор** має право на повернення своїх інвестицій не пізніше шести місяців після припинення цієї діяльності, а також доходів за цими інвестиціями у грошовій або товарній формі, якщо інше не встановлено законом або угодою сторін.

Стаття 400. Законодавство про іноземні інвестиції

1. Відносини, пов'язані з **іноземними інвестиціями** в Україні, регулюються цим Кодексом, **законом про режим іноземного інвестування**, іншими законодавчими актами та чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. У разі якщо міжнародним договором встановлено інші правила, ніж ті, що передбачено

законодавством України про іноземні інвестиції, застосовуються правила міжнародного договору.

Розділ VIII СПЕЦІАЛЬНІ РЕЖИМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Глава 39 СПЕЦІАЛЬНІ (ВІЛЬНІ) ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ

Стаття 401. Визначення спеціальної (вільної) економічної зони

1. Спеціальною (вільною) економічною зоною вважається частина території України, на якій встановлено спеціальний правовий режим **господарської діяльності**, особливий порядок застосування та дії законодавства України. На території спеціальної (вільної) економічної зони можуть запроваджуватися пільгові митні, податкові, валютно-фінансові та інші умови **підприємництва** вітчизняних та **іноземних інвесторів**.

2. Спеціальні (вільні) економічні зони створюються з метою залучення інвестицій та ефективного їх використання, активізації спільно з іноземними інвесторами **підприємницької діяльності** з метою збільшення **експорту** товарів, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції і послуг, впровадження нових технологій, розвитку інфраструктури ринку, поліпшення використання природних, матеріальних і трудових ресурсів, прискорення соціально-економічного розвитку України.

Стаття 402. Територія і статус спеціальної (вільної) економічної зони

1. Територія і статус **спеціальної (вільної) економічної зони**, в тому числі строк, на який вона створюється, визначаються окремим законом для кожної спеціальної (вільної) економічної зони.

Стаття 403. Типи спеціальних (вільних) економічних зон

1. На території України можуть створюватися **спеціальні (вільні) економічні зони** різних функціональних типів: **вільні митні зони** і порти, експортні, транзитні зони, **митні склади**, **технологічні парки**, технополіси, комплексні виробничі зони, туристично-рекреаційні, страхові, банківські тощо. Окремі економічні зони можуть поєднувати в собі функції, властиві різним типам спеціальних (вільних) економічних зон, зазначених у цій статті.

Стаття 404. Державні гарантії інвестицій у спеціальній (вільній) економічній зоні

1. На всіх **суб'єктів господарювання**, що здійснюють інвестиції у **спеціальній (вільній) економічній зоні**, поширюється система державних гарантій захисту інвестицій, передбачена законодавством про **інвестиційну діяльність** та про **іноземні інвестиції**. Держава гарантує суб'єктам господарювання спеціальної (вільної) економічної зони право на вивезення прибутків та інвестицій за межі даної зони і межі України відповідно до закону.

Стаття 405. Законодавство, що діє на території спеціальної (вільної) економічної зони

1. На території **спеціальної (вільної) економічної зони** діє законодавство України з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом, **законом про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон**, а також законом про

створення конкретної спеціальної (вільної) економічної зони, прийнятим відповідно до цього Кодексу.

Глава 40 КОНЦЕСІЇ

Стаття 406. Концесійна діяльність в Україні

1. Концесія - це надання з метою задоволення суспільних потреб уповноваженим органом державної влади чи **органом місцевого самоврядування** на підставі концесійного договору на платній та строковій основі вітчизняним або іноземним **суб'єктам господарювання** (концесіонерам) права на створення (будівництво) та/або управління (експлуатацію) об'єктом концесії за умови взяття концесіонером на себе відповідних зобов'язань, майнової відповідальності і підприємницького ризику.

2. Сфери господарювання, в яких дозволяється концесійна діяльність, **об'єкти права державної або комунальної власності, що можуть надаватися в концесію**, а також види **підприємницької діяльності**, які не дозволяється здійснювати на концесійній основі, визначаються законом.

Стаття 407. Засади концесійної діяльності

1. Концесійна діяльність в Україні базується на таких засадах:

поєднання державного регулювання концесійної діяльності та здійснення її на підставі **концесійного договору**;

вибір концесіонерів переважно на конкурсній основі;

комплексне та оплатне використання об'єкта **концесії**, участь держави, **органів місцевого самоврядування** у частковому фінансуванні об'єктів концесії соціального призначення;

взаємна вигода сторін у концесійному договорі, розподіл ризиків між сторонами концесійного договору;

державне гарантування інвестицій концесіонерів;

стабільність умов концесійних договорів;

забезпечення прав та законних інтересів **споживачів** продукції (послуг), що надаються концесіонерами.

Стаття 408. Концесійний договір

1. Концесійна діяльність здійснюється на основі **концесійних договорів**, що укладаються відповідно до законодавства України з концесіонерами, в тому числі **іноземними інвесторами**, Кабінетом Міністрів України або уповноваженим ним органом виконавчої влади, або визначеними законом **органами місцевого самоврядування**.

2. **Строк дії** концесійного договору встановлюється сторонами договору залежно від характеру та умов **концесії**. Цей строк не може бути меншим десяти років та більшим п'ятдесяти років.

3. Кабінет Міністрів України може затверджувати **типові концесійні договори** для здійснення певних видів концесійної діяльності.

4. Вимоги до **концесійних договорів**, порядок їх укладення, а також інші питання правового регулювання концесійної діяльності визначаються **законом про концесії**, іншими законами.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.10.2012 р. N 5463-VI)

Стаття 409. Припинення діяльності підприємства, майно якого передається в концесію

1. Припинення діяльності **державного** або **комунального підприємства**, майно якого передається в **концесію**, здійснюється шляхом **ліквідації** даного підприємства, з припиненням **права господарського відання** на майно, закріплене за цим державним або комунальним підприємством.

2. Умовами концесійного договору повинно передбачатися максимальне використання в концесійній діяльності праці **громадян України**, в тому числі звільнених у зв'язку з **ліквідацією державного** або **комунального підприємства**, майно якого передано в **концесію**.

Стаття 410. Законодавство про концесії

1. Відносини, пов'язані з концесійною діяльністю, регулюються цим Кодексом, **законом про концесії**, іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них.

2. Спеціальними законами можуть визначатися особливості здійснення концесійної діяльності в окремих сферах господарювання.

Глава 41

ІНШІ ВИДИ СПЕЦІАЛЬНИХ РЕЖИМІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 411. Виключна (морська) економічна зона України

1. Морські райони, зовні прилеглі до **територіального моря України**, включаючи райони навколо островів, що їй належать, становлять виключну (морську) економічну зону України.

2. Ширина виключної (морської) економічної зони становить до двохсот морських миль, відлічених від тих самих вихідних ліній, що і територіальне море України.

3. З метою забезпечення суверенних прав України на розвідку, експлуатацію, збереження живих ресурсів та управління ними у виключній (морській) економічній зоні держава вживає заходів (включаючи огляд, інспекцію, арешт і судовий розгляд) щодо забезпечення додержання **суб'єктами господарювання** законодавства України.

4. Держава у виключній (морській) економічній зоні України має виключне право створювати, а також дозволяти і регулювати спорудження, експлуатацію та використання штучних островів, установок і споруд для морських наукових досліджень, розвідки і розробки природних ресурсів, інших економічних цілей відповідно до законодавства України.

5. Режим здійснення **господарської діяльності** у виключній (морській) економічній зоні встановлюється відповідно до цього Кодексу **законом про виключну (морську) економічну**

зону України, іншими законодавчими актами, що регулюють питання, пов'язані з правовим режимом виключної (морської) економічної зони України.

Стаття 412. Особливості здійснення господарської діяльності на державному кордоні України

1. Господарська діяльність на державному кордоні України (судноплавство, користування водними об'єктами для потреб лісосплаву та інші види водокористування, створення гідроспоруд, провадження інших робіт у внутрішніх водах України, користування землею, лісами, об'єктами тваринного світу, ведення геологічних розвідувальних та інша господарська діяльність) здійснюється з урахуванням особливостей режиму державного кордону України відповідно до законодавства України та чинних міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

2. Умови здійснення на державному кордоні України господарської діяльності визначаються відповідними органами державної влади України з урахуванням місцевих умов згідно з вимогами закону.

3. У випадках і в порядку, передбачених законом, сполучення через державний кордон України на окремих ділянках за рішенням Кабінету Міністрів України може бути тимчасово обмежено чи припинено або встановлено заходи карантину для людей, тварин, вантажів, насінневого, садивного матеріалу та іншої продукції тваринного і рослинного походження, що перетинають державний кордон України.

Стаття 413. Особливості здійснення господарської діяльності в санітарно-захисних та інших охоронних зонах, на територіях і об'єктах, що особливо охороняються

1. Господарська діяльність у санітарно-захисних, водоохоронних зонах, зонах санітарної охорони та інших охоронних зонах здійснюється з урахуванням правового режиму таких зон, що встановлюється законом.

2. Господарська діяльність на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду України, курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних та інших територіях і об'єктах, віднесених законодавством до таких, що особливо охороняються, здійснюється відповідно до вимог правового режиму цих територій і об'єктів, встановлених законом та іншими законодавчими актами.

3. Законом встановлюються додаткові вимоги щодо здійснення господарської діяльності та соціальних гарантій працюючих на територіях, радіоактивно забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Стаття 414. Спеціальний режим господарювання в окремих галузях економіки

1. У разі необхідності стабілізації або прискореного розвитку окремих галузей економіки за поданням Кабінету Міністрів України може встановлюватися законом спеціальний режим господарювання у цих галузях.

2. У Збройних Силах України може здійснюватися лише некомерційна (неприбуткова) господарська діяльність.

3. Господарська діяльність у Збройних Силах України - це специфічна діяльність військових частин, [закладів, установ та організацій](#) Збройних Сил України, пов'язана із забезпеченням їх повсякденної життєдіяльності, що передбачає ведення підсобного господарства, виробництво продукції, виконання робіт і надання послуг, передачу в [оренду рухомого та нерухомого військового майна](#) (за винятком озброєння, [боєприпасів](#), бойової та спеціальної техніки) у межах і в порядку, визначених законом.

4. Відносини, пов'язані із здійсненням господарської діяльності в [Збройних Силах України](#), регулюються цим Кодексом та іншими законами.

Стаття 415. Особливості здійснення господарської діяльності на території пріоритетного розвитку

1. Законом може бути визначено за поданням відповідного [органу місцевого самоврядування](#) в межах міста, району територію, на якій склалися несприятливі соціально-економічні умови і на якій на підставах та в порядку, передбачених законом, вводиться спеціальний режим [інвестиційної діяльності](#) з метою створення нових робочих місць (територію пріоритетного розвитку).

2. Порядок здійснення [господарської діяльності](#) на території пріоритетного розвитку встановлюється законом.

Стаття 416. Порядок здійснення господарської діяльності в умовах надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації

1. [Господарська діяльність](#) в умовах [надзвичайного стану](#) - особливого правового режиму діяльності органів державної влади та [органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій](#), передбаченого [Конституцією України](#), який тимчасово допускає обмеження у здійсненні [конституційних прав і свобод громадян](#), а також прав [юридичних осіб](#) та покладає на них додаткові обов'язки, - може здійснюватися з урахуванням обмежень та зобов'язань, встановлених виданим відповідно до [Конституції України](#) указом Президента України про введення надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях.

2. Повноваження органів державної влади та [органів місцевого самоврядування](#) щодо [учасників господарських відносин](#), заходи, що вживаються в умовах надзвичайного стану, а також відповідальність за порушення режиму надзвичайного стану визначаються [законом про надзвичайний стан](#).

3. Правила цієї статті щодо здійснення господарської діяльності застосовуються також у разі оголошення окремих місцевостей [зонами надзвичайної екологічної ситуації](#).

Стаття 417. Порядок здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану

1. У період дії [воєнного стану](#), введеного на території України або в окремих місцевостях, правовий режим [господарської діяльності](#) визначається на основі [закону про оборону України](#), інших законодавчих актів щодо забезпечення обороноздатності держави та законодавства про режим воєнного стану.

Стаття 418. Гарантії прав учасників господарських відносин в умовах спеціального режиму господарювання

1. Запровадження спеціальних режимів господарювання, не передбачених цим Кодексом, якими встановлюється обмеження прав **суб'єктів господарювання**, не допускається.

2. Держава гарантує суб'єктам господарювання та іншим **учасникам господарських відносин** право на звернення до суду за захистом їх майнових та інших прав від незаконного обмеження в умовах будь-якого спеціального режиму господарювання, передбаченого цим Кодексом.

Розділ ІХ

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Кодекс набирає чинності з 1 січня 2004 року.

2. Визнати такими, що втратили чинність з 1 січня 2004 року:

Закон України "Про підприємництво" (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., N 14, ст. 168) з наступними змінами, крім **статті 4 Закону**;

Закон України "Про підприємства в Україні" (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., N 24, ст. 272) з наступними змінами.

3. Кабінету Міністрів України:

1) внести до Верховної Ради України у тримісячний строк з дня опублікування Господарського кодексу України:

перелік законодавчих актів (їх окремих положень), які мають бути визнані такими, що втратили чинність, та перелік законодавчих актів, до яких слід внести зміни у зв'язку з набранням чинності цим Кодексом;

пропозиції щодо уточнення, у разі необхідності, порядку набрання чинності окремих положень цього Кодексу;

2) затвердити нормативно-правові акти, передбачені цим Кодексом;

3) забезпечити перегляд, приведення у відповідність із цим Кодексом або визнання такими, що втратили чинність, нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України та нормативно-правових актів міністерств, інших **центральної органів виконавчої влади**;

4) визначити **суб'єктів господарювання, що належать до державного сектора економіки**, відповідно до вимог цього Кодексу;

5) внести на розгляд Верховної Ради України законопроект щодо переліку видів діяльності, в яких забороняється **підприємництво**, та **видів господарської діяльності**, яку дозволяється здійснювати виключно **державним підприємствам, установам і організаціям**;

6) забезпечити формування і ведення **Реєстру державних корпоративних прав** відповідно до вимог цього Кодексу.

4. Встановити, що Господарський кодекс України застосовується до **господарських відносин**, які виникли після набрання чинності його положеннями відповідно до цього розділу.

До господарських відносин, що виникли до набрання чинності відповідними положеннями Господарського кодексу України, зазначені положення застосовуються щодо тих прав і

обов'язків, які продовжують існувати або виникли після набрання чинності цими положеннями.

5. Положення Господарського кодексу України щодо відповідальності за порушення правил здійснення господарської діяльності, а також за порушення **господарських зобов'язань** застосовуються у разі, якщо ці порушення були вчинені після набрання чинності зазначеними положеннями, крім випадків, коли за порушення господарських зобов'язань була встановлена інша відповідальність договором, укладеним до зазначеного в пункті 1 **цього розділу** строку.

Положення Господарського кодексу України щодо відповідальності за порушення, зазначені в абзаці першому цього пункту, вчинені до набрання чинності відповідними положеннями цього Кодексу стосовно відповідальності **учасників господарських відносин**, застосовуються у разі якщо вони пом'якшують відповідальність за вказані порушення.

6. Встановити, що до **господарських відносин**, зазначених в абзаці другому пункту 4 цього розділу, застосовуються строки **позовної давності**, передбачені Господарським кодексом України, у такому порядку:

спеціальні строки позовної давності, встановлені законодавством, чинним до набрання чинності цим Кодексом, якщо вказані строки перевищують строк, встановлений цим Кодексом;

збільшені спеціальні строки позовної давності відповідно до встановлених цим Кодексом строків, якщо тривалість раніше чинних строків є меншою порівняно із встановленими цим Кодексом строками позовної давності.

Президент України

м. Київ

16 січня 2003 року

№ 436-IV

Л. КУЧМА